

AZ 1848-49-IKI SZABADSÁGHARCZ ANEKDOTA KINCSE

**IRTA
FARKAS EMŐD**

BUDAPEST, 1911
KIADJA ÉS NYOMTATJA RÓZSA KÁLMÁN ÉS NEJE
KÖNYVKIADÓ ÉS KÖNYVNYOMDA RÉSZV.-TÁRS.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-362-5 (online)
MEK-18745

TARTALOM

A csodaágyú.
A makói hősök.
Ó, hogy még éjjel se hagynak nyugodni!
A jászkún menyecske.
A tacsó.
Tisztból molnárlegény.
Megállj német, megfizetsz még ezért!
A hála.
Szabadítsatok meg pajtások!
Hej, ha közelebb lett volna!
Nem iszom többet veletek.
Mikor a tűzér huszár lesz.
Megkapta, a mit keresett.
Csak előre vigyen.
Bem és a lutri.
A bűdös bankák.
Van esze a kópénak.
Ilyen kellett volna vagy száz!
Az is hunczut, a ki elhitette velem.
Csak utánam, fiaim!
Nem kellettünk neki.
Nagyobb úr a nem lehet, mint a muszáj.
Jó tanács.
Felsülés.
A mezitlábas vitézek.
Le a ködmönnel.
A tiszteletes úr se maradhat hátra.
Csákó-kiállítás.
Meneküljön a fiatalja.
Ma csakugyan mulatok!
Átkos segítség.
Mit látott a székel.
Nem félünk mi, apó.
A cigány a pokolban is cigány marad.
Isten, légy igazságos!
A rangemelés magától jön.
Kulacsot lehetne reá akasztani.
Az ember úgy segít magán, a hogy lehet.
Unbedingt!
A csiri kompánia.
A szoknyás nemzetőr.
Jertek kutyák, jertek!
Nem fog ki a huszáron a német.
A Lehel-huszár nem hátrál.
Megtartotta a fogadását.
Mégmérgezték a lovainkat!
Találó idézet.
Kecske vagy öcsém, nem pattantyus.
Sapkámmal is megvertem volna.
A kivilágítás.
Na hol van hát az ellenség?
A csuffá tett barát.

A stratégiai lehetetlenség.
Kossuth üdvözlése.
Éljen a haza!
Nibus az emberben.
Szemet szemért.
Megadod-e magad?
Sirva vígad a magyar.
A vitéz tót gyerek.
Az öröm gyújt és - hamvaszt.
A micsodás ember.
Ő kegyelmességének ebéd is kell!
Furcsa biztosítás.
Orosz süveg Kossuthnak.
Bem csak ágyúkkal beszél.
Ezt a németet le kell lőnöm.
Csodálatos!
Lefőzte a halált.
„Voltunk!”
Jaj fiam, az aranyaim.
Nyakig hóban.
Vutkit!
Előbb való a haza, mint a hála.
Az életmentő tallér.
Hoztam uram három lisztes zsákot.
Damjanich és a puskaapor.
A kis Napoleon.
A „garasos” katonák.
Ez meg is fog történni.
A két huszárnak meg kell halnia.
Uhlánus-virtus!
Gyertek csak ide!
Van-e becsületes oláh?
Föl, vagy le!
A jubilált főtüzér.
Petőfi és a székel.
Na, már futnak!
Takarodjatok, kutyák!
A szerencse próbája.
Alászolgája, gróf úr!
A spártai anya.
Lőj már te is, hékás!
Bem és a lengyel követ.
Én önt főbelövetem!
Lelkipásztorból tehénpásztor.
A hős brigadéros.
Adjatok kenyeret.
A lovagias bán.
A szabadság teste és vére.
Szót fogadott.
A pontosság.
Jobb a puskatok.
A meghódított vármegye.

Elég a pemete is.
De önök még meg fognak szökni.
A sétainduló.
Nagy művész a szabadság.
Le kell vágni a kigyó fejét.
Az apostol.
A felségsértő dal.
Izenet a Hurráh-regimenttől.
Nem megyek ki a házamból.
Hogy lett őrnagy Csutak Kálmán?
Ezredes úr, az ellenséget mind elhoztuk.
Minket szépen kitálaltak!
Csak?
Csak a tajtékpipámat sajnálom.
Kifogott a sátánon.
A havasgödörből húzták ki.
Tulságos vendégszeretet.
Megfelelt neki.
Lefőzte a vasasokat.
Már ez fiam így szokás!
Az Isten szolgája gyalog is járhat.
Az lesz a legszebb.
Meg kell tréfálni az újságírókat.
Puchner sóhajtása.
Czoki német.
Látszik, hogy költőt visz.
Nem kell az okosabb.
Mégis hunczut a német.
Kész a paprikás hal.
Jobb lett volna futni.
Hadd tanuljanak.
A cigány baka és az úri honvéd.
Mire jó a Kossuth-pénz?
Elment már a golyó.
Hetten egy század ellen.
Jaj, vége van Magyarországnak!

Rechts um, marsch!
A takarékos tábornok.
A golyó nem válogat.
Nem akarok megsülni.
Juj, már repülünk!
A huszárbecsület.
Ruszttem maga volt ő...
Megadta neki.
A Haynau regimentje.
Miért történt a szerencsétlenség?
Az ellenség nem tudja.
Több esze van a németnél.
Ilyen az igazi magyar menyecske.
Nagy kincs a mellény is.
Az espion.
Csak azért is tovább a kaptafánál!
Hí az anyám!
Mig engem láttok, ne féltsétek az öreget.
A szoknyás had.
„Elkergetted előlünk az ellenséget!”
Hozzuk a medvét.
Vége Laczinak.
Nem oda Buda.
Nem vagyunk egymás gallérjához varrva.
Nincs sarzsija.
Majd elébe állok én...
A ravasz vonatvezető.
Vége a komédiának!
Felsültünk!
Az ismertető jel.
A mi ártalmas az egészségnek.
Legyen meg a kívánságod.
Az ördög.
Bem puffogatása.
Komarom, kartacs!

A csodaágyú.

Amikor a honvédek Vác előtt táboroztak, Bernátsky Antal köztüzér hazafutott s édesanyja jól tartotta kedvencz ételével: túrósgombócczal.

Pukkadásig jóllakott s a mit nem tudott bekebelezni, azt papirosba gyömöszölve, elrejtette az ágyúcsőbe.

Egy óra mulva ágyú-szemle volt. Az ütegparancsnok le- s felhajlittatta az ágyúcsöveket s belenézett, hogy nem rozsdások-e?

A mint Bernátsky ágyújához ért s lefelé fordította a csövet, abból egy halom túrósgombóc potyogott ki.

Az ütegparancsnok elbámult, Bernátsky meg kékült-zöldült.

- Miféle csodaágyú ez? - kérdezte aztán.

- Ideiglenesen éléskamrának rendeztem be, - mondta Bernátsky bátorságot kapva.

- No szép tüzér, a ki túrósgombócczal akar lövöldözni az ellenségre.

- Ezzel én csak magamba akarok lövöldözni, az ellenségnek jobb a vasgombóc, mert az örökre megfekszi a gyomrát.

Az ütegparancsnok mosolygott s tovább ment, Bernátsky pedig fölszedegette a porból a gombócokat, megtörülgette s ismét eldugta a furcsa éléskamrába.

A makói hősök.

Az aradi véres utczai harczban, mikor a honvédek első izben kiszorították a városból, a 29-ik zászlóalj három közvitéze, Bombiák János és két makói földije elrejtőzött a Tököly-ház udvarán.

- Felnyársalnak itt benneteket a ráczok! - mondta az egyik közvitéz.

- Ne félj tőle, csinállok én köztük olyan ribilliót, hogy mire észre térnek, már mi ungon-berken túl leszünk! - felelte Bombiák.

Azzal a kerítéshez támaszkodtak s a résen át figyeltek.

Egyszerre dobpergést hallanak s a hirhedt Joanovics Mihály őrnagy alakja tűnik föl előttük, a ki ficzánkoló, büszke ménen, kivont karddal vezette zászlóalját a Tököly-ház felé.

Bombiák célba vette Joanovicsot s ledurrantotta.

A szerbek ijedten álltak meg, mire a másik két honvéd is rájuk tüzelt.

A szerbek észrevették a lobbanás fényét s rémes ordítással törtek be a Tököly-ház udvarára.

- Utánam, bajtársak! - kiáltotta a hős Bombiák s átugrott a kerítésen.

Társai követték, s csatlakoztak Asztalos őrnagy csapatához, mely épp ekkor indult a város visszafoglalására.

Ó, hogy még éjjel se hagynak nyugodni!

Egy Kossuth-huszárcsapat éjfél után érkezett Torda városába s jelentkezni akart báró Kemény Farkas őrnagynál.

A kapu zárva volt, de a huszár könnyen feltalálja magát. Megkoczogtatták az őrnagy ablakát. Nagysokára kinyílt az és hálóköntösben egy álmos fej kandikált ki rajta.

- Mit akarnak? - szólt rá mérgesen a huszárokra.

- Jelentjük alássan, őrnagy úr, megérkeztünk.

- Ó, hogy még éjjel se hagynak nyugodni, - kesergett a báró.

- Nem bizony, őrnagy úr, - felelte egy Csató nevű víg huszár, - mert katonák vagyunk.

A báró mitsem szólt, csak nagy mérgesen becsapta az ablakot az orruk előtt.

- No ez is jobb lett volna kisasszonynak, mint katonának! - morogták a huszárok.

Hanem a kényelmes mágnásból csakhamar igazi csataoroslán lett s főleg neki köszönheti a nemzet, hogy Bem apó a piski-i hidat elfoglalta.

A jászkún menyecske.

A szolnoki csatában a hős Damjanich Karger tábornokot beszorította a város utczáiba. Délben segítségére jött Ottinger ezredes s rohamra rendezkedett.

Ezt látva Puchly János, a Ferdinánd-huszárok hős alezredese és gróf Poninszki, a lengyel dzsidások parancsnoka, három századdal neki robogtak az egész vértesezrednek.

Puchly egyenesen Lord gróf alezredeshez vágatott s párbajra kelt vele.

A huszárok e hősi példán fellelkesülve, öldöklő viadalba keveredtek a vétesekkel.

Egy pirospozsgás tenyeres-talpas jászkún menyecske az útról bámulta ezt a véres viadalt.

Egy nyalka fiatal huszárt bámult legjobban, a ki egymaga négy vétes ellen harcolt.

A kardok villámló csattogásába tüzes kiáltások vegyültek s a menyecske összekulcsolva a kezét, felfohászzkodott:

- Jaj, édes Jézusom, szabadítsd meg azt a derék huszárt!

A pelyhes állu gyerek oroszládként küzdött.

Már három vétest kaszabolt össze s azok egymás után potyogtak le a lóról. De ő is csupa vér volt s fáradtan lihegett.

Most még egy vétes ugratott oda s vágását nem birta gyorsan elhárítani.

A vétes keresztül vágott homlokán s a huszár lefordult lováról.

- De már azt nem engedem, hogy azok a beste németek agyontapossák! - kiáltott föl a szép jászkún menyecske s odairamodva felkapta a szép huszárt a földről.

E pillanatban egy sistergő ágyúgolyó csapott föl előtte s összezúzta a menyecske balkarját. Föl se szisszent, hanem mosolyogva mondta:

- Hál' Istennek, csakhogy nem őt érte!

A huszárt megmentette, de a fél karja árán.
Ilyen amazon lelkek a jászkún menyecskék.

A tacsuló.

A debreczeni önkéntesek közt, a kik résztvettek Aradvár ostromában, volt egy tizenöt éves vészna diák, a kit kapitánya éretlen tacsúnak tartott.

Az angyalúti ütközetben a debreczeni önkéntesek egymásután háromszor verték vissza a dzsidások rohamát.

Ez ütközetben történt, hogy az éretlen gyerkőc, a kit századosa minduntalan haza akart küldeni, a szuronyroham alkalmával elszakadt bajtársaitól és egy dzsidás üldözőbe vette.

A diák csodás hidegvérrel hirtelen megállott, célba vette a dzsidást és lelőtte. De e pillanatban már egy másik dzsidás száguldott feléje.

A debreczeni diák villámgyorsan megtöltötte a puskáját s mikor a német közelébe ért, azt is leterítette.

Ámde hirtelen még egy dzsidás bukkant föl s már nem volt annyi ideje, hogy puskáját újra megtöltse.

Futásra vette hát a dolgot s egy sövénykerítésen akart átugrani, de alig kapaszkodott bele, már ott termett a dzsidás és oldalába döfött.

A dzsida csak hónalját horzsolta, mire az ifju megfordult, egy ugrással a német mellett termett s mielőtt az lovát megfordította volna, ledőfte.

Ekkor aztán a leterített három dzsidás fegyverét fölszedte, nagy büszkén lépdelt velök a kapitánya elé s e szavakkal nyujtotta át neki:

- Kapitány uram, ilyen éretlen tacsó a debreczeni diák!

Tisztból molnárlegény.

Máriássy János, a rettenthetetlen bátorságu ezredes, mikor jelentették neki, hogy gróf Leiningen altábornagy (a vértanu unokabátyja) és Blomberg dzsidásezredes sietnek Temesvárról Aradvár felmentésére, elbizakodva így kiáltott fel:

- Csekélység, hatszáz honvéddel szétverem őket!

Ámde a császáriak elfoglalták az új aradi sánczot, mert cseh tüzeink az ágyúkkal együtt átszöktek az ellenséghez.

Emiatt nagy zavar támadt a honvédek közt s a Maros hídján menekültek az osztrákok elől.

Máriássy polgári ruhában az utolsó volt a hátrálók között. Egy ladikba ugrott, a mely felé sűrűn hullott a golyózápor.

Mielőtt elindultak, egy lisztes molnárlegény rohant ki a közeli malomból és a ladikba ugrott.

- Takarodj ki innen! - rivalt rá Máriássy.

- De ezredes úr, hát nem ismer, én X. hadnagy vagyok a *-i zászlóaljából.

- Úgy? tehát gyávaságból lett molnárlegénynyé?

- Csak azért, hogy el ne fogjanak! - dadogta a hadnagy.

Máriássy nem szólt többet, de mihelyt a túlpartra értek, azonnal főbe akarta lövetni a fiatal tisztet.

Bajtársai azonban közbevetették magukat érte s így csak közlegénynyé fokozta le Máriássy.

Később aztán a csaták tüzeiben lemosta magáról a gyalázatot, rangját visszanyerte s még érdemrendet is kapott.

Megállj német, megfizetsz még ezért!

Budavár körülrázásakor a Lukácsfürdő környékét Kmety tábornok szállta meg.

Mikor a vitéz veszprémiekből alakult tizedik zászlóalj a czölöpzetig nyomult, egyszerre pokoli ropogás, golyósüvöltés hallatszott s az ólomeső pattogva omlott közéjük.

Az első sortűzre földre hullott a golyótépett lobogó, mert a zászlótartó holtan rogyott össze.

- Föl a zászlót! - kiáltott Thurzó Miklós százados, mire egy káplár kapta kezébe a zászlót, de ez is holtan bukott le a zászlóval.

Ekkor maga Thurzó ragadta kezébe a lobogót, de néhány pillanat múlva egy golyó vállon csapta s ő is leroskadott. Hanem gyorsan magához tért, talpra ugrott s hátrálót fuvatott.

A zászlóalj visszavonult a földész mögé. Ekkor ágyúgolyók kezdtek hullani a várból, s az első egy szegény asszonyt ölt meg, a ki gyógyszerért ment a patikába, a másik meg egy 10-ik zászlóaljbéli közbírónek mind a két lábát leszakította. A mint hasra vágódott, felkapta egyik lábszárát és megfenyegette vele a várbelieket:

- Megállj német, megfizetsz még ezért!

S a hős ifju pár pillanat múlva kiadta lelkét, de a német május 21-én csakugyan megfizetett érte.

A hála.

A magyar lóra termett nép, azt az egész világ elismeri róla. Megszámlálhatatlan lovas-bravur fűződik a 48-as honvédhuszárok nevéhez.

Igy a turai csatában, a hol a muszkák Dessewffy Arisztidet vörös tábornoki dolmányáért püspöknek nézték, a Károlyi-huszárok fiatal hadnagya, az alig 18-éves Beniczky Lászlót három vasas német fogta körül.

Hősiesen vagdalkozott az ifju, de megsebesült s már-már elfogták.

E válságos pillanatban villámgyorsan vágat elő egy fiatal huszár, a megszeppent vasasokat oldalról támadja, az egyiket nyomban levágja, a másikat is megsebesíti, mire a harmadik odébb áll, ő pedig a sebesült hadnagyot nyergébe kapja és szélsebesen elvágat vele.

Beniczky nézi-nézi a fiatal huszárt s egyszerre csak megszólalt:

- Pista, te vagy?

- Én vagyok, úrfi, Süveges Tari Pista.

A hadnagy megölelte megmentőjét, a ki egy volt jobbágyuk fia s gyerekkori játszótársa volt.

Ilyen vitézekből állt akkor a magyar föld népe.

Szabaditsatok meg pajtások!

1848 december 17-én hajnalban Szomjas Károly, a 13-éves nyargoncz gyerek, Szomjas József huszárszázados testvéröccse, jelentette, hogy a muszkák az előőrsöt meglepték s kemény harcz után két huszárt és kilencz Zrinyi zászlóaljbeli honvédet elfogtak, de bátyja a muszkák üldözésére ment.

Erre csatarendbe állították a csapatokat, de a muszkák nem mutatkoztak s csakhamar visszatért Szomjas József is a foglyok nélkül.

- Nem sikerült kivágnod őket? - kérdezte Matolay.

- Nem ám, mert Béresi Pál főhadnagyom féltette a huszárait.

- Hogy-hogy?

- Már annyira közel értük a muszkákat, hogy bajtársaink kiáltásait is tisztán hallottuk: „Pajtások, szabaditsatok ki!” De mikor rohamot vezényeltem, Béresi megrettenve mondta:

- Szomjas, az Istenért, ne vidd veszélybe a huszáraimat.

Erre aztán csak Kovács Károly tizedes és két közlegény vágott ki a sorból.

- De hát nem is harcoltak azok, a kik fogságba estek?

- Dehogy nem, ott fekszik két muszka az országúton, néhányat megvagdaltak, de annyi kozák fogta körül őket, hogy lehetetlen volt menekülniök...

A muszkák a két elesett kozáknak az országút mellett nagy kő-keresztet állítottak czirill betűs felirással, a mely 1880-ig ott állott, de ekkor már eltűnt onnan.

Hej, ha közelebb lett volna!

A piski-i diadal reggelén báró Kemény Farkas egy osztrák törzstisztet látott kóvályogni az országúton. Odament Góger főhadnagyhoz, a ki két ágyúval állott a füzes mellett.

- Látod azt a németet?

- Látom.

- Lődd le!

Góger arra irányítja az ágyút, elsüti, s a mikor a füst eloszlik, látják, hogy a német lova összerogy, a törzstiszt felugrik és gyalog szalad tovább.

- Hej, ha közelebb lett volna, nem viszi el az irháját! - mondta bosszusan Góger.

Nem iszom többet veletek.

Nagyszeben előtt történt 1849. év január 21-én. A mint Bem apó átment a köhídon, három ágyút sütöttek rá az osztrákok s gróf Mikes Kelemen és Térey segédtséget holtan buktak le lovukról.

Az osztrákok csatálánczba fejlődve, gyorsan nyomultak előre.

A bécsi német légió ifju hősei letérdelve adtak sortüzet az osztrákokra. Pompásan czéloztak, de ők is halomra hullottak. Hetvennyolczból huszonkilenczen maradtak életben.

Eközben a kertekből is ellenség bontakozott ki s a Kossuth-huszárok készültek fogadásukra.

Volt köztük egy Beder László nevű gazdatisztból lett káplár, valóságos érczóriás, tizenhat-markos lova is alig bírta. A milyen vakmerően elszánt volt eddig, épp olyan elszontyolódott, szinte búskomor volt most.

- Mi bajod, Laczi? - évődtek vele a huszárok.

- Meglássátok fiuk, hogy nem iszom többet veletek.

A huszárok kinevették.

- Eredj már te Herkules, hiszen még a kardod szelétől is lepotyog a német.

- Jó, jó, majd meglátjátok, kinek van igaza.

Mielőtt rohamra indultak, érzékenyen elbúcsuzott társaitól.

A mikor aztán rohamra fujtak s Beder Laczi lova felcsapta a fejét, gazdája élettelenül zuhant le róla.

A roham után visszatérve, ott találták Beder Laczit a földön összetiporva.

Érczmellét egészen összezúzta egy ágyúgolyó, a mely a rohamra fuvás pillanatában csapta meg. Vas kezével azonban tovább is szorította a kantárszárat s csak akkor zuhant le, a mikor a kürtszóra lova megmozdult.

Mikor a tüzer huszár lesz.

Somosnál a Bocskay-huszárok összecsaptak a muszka Olga-huszárokkal.

Lukács tüzerfőhadnagy is csatlakozott hozzájuk, egy Olga-huszárt levágott, ruháját, lovát elhozta s diadallal mutogatta.

- Szép, szép, - mondta neki Lázár őrnagy, - de önnek az ágyú mellett lett volna a helye.

- De akkor hol maradt volna a huszár-bravur! - mondta Szomjas József huszárkapitány, a ki egymaga három Olga-huszárt csapott le lováról.

Megkapta, a mit keresett.

A szebeni szászok hirhede bálványa Joseph Benigni Edler von Hildenberg, a Siebenbürger Bote ismert szerkesztője volt, a ki azt hirdetvén lapjában, hogy a szebeni vásárnapok emlékeztetések lesznek a magyarok előtt, (január 21-én itt viaszozották Bemet), márczius hó 11-én is azt hitte, hogy ez a vásárnap is végzetes lesz a honvédekre.

Ezért már csak akkor menekült a városból, mikor az utczákon elterjedt a vész hír:

- Győztek a honvédek!

Rögtön kocsiba vetette magát s menekülni igyekezett.

- Állj! - kiáltott rá egy utána vágató huszár.

De a kocsi nem állt meg. A huszár még egyszer kiáltott, harmadszor pedig már lőtt s Benigni azonnal holtan bukott hátra az ülésen.

Ez a szász atyafi volt az egyetlen, a kit a honvédek lelőttek.

Bem nagyon megharagudott a huszárra, de mikor megtudta, hogy milyen jeles hazafit segített a másvilágra az a pisztolygolyó, fekiáltott:

- Na ez megkapta, a mit keresett!

- Nem hitte, hogy három a magyar igazság, most már legalább tudja! - felelte gróf Bethlen Gergely.

Benigninek a szebeniek később szobrot állítottak, ezzel is bebizonyítva, hogy kutyából nem lesz szalonna.

Csak előre vigyen.

Földváry Károly, a kis cigányképű hős „a legvitézebb honvédezredes” nevet kapta. Csodás hidegvért és hősiességet tanusított Földváry, különösen a váci csatában, ahol a köhídon zászlót kapott a kezébe s úgy vezette rohamra a fehér kakastollas harmadik zászlóalj. Lovát kilőtték alóla, a zászlót hetvenhárom golyó érte, de neki semmi baja sem történt.

Damjanich, a testben is óriás, rendkívül szerette a kis zömök hőst s mivel minden csatában két-három lovat lőttek ki alóla, a váci csata után így szólt hozzá:

- Hallod, ha nem vigyázol jobban, ezentúl csak talyigás lovat kapsz.

- Se baj, - válaszolta a hős, - csak előre vigyen.

Bem és a lutri.

Kolozsváron egy anyóka sorra járta a honvédtiszteket s ezzel a kérdéssel nyaggatta őket:

- Instálom, nem tetszenék megmondani, hogy mikor, melyik évben, hónapban és napon született Bem apó.

- Miért kíváncsi rá, néni? - kérdezték a meglepett tisztek.

Az anyóka szeme felcsillant, hunyorgatott, aztán azon tűnődött, hogy mit is füllentsen.

Nagysokára aztán csendesesen motyogta:

- Hát kérem, csak azért szeretném tudni, hogy vajjon nem egy napon született-e az unokámmal.

A tisztek megmondták neki, hogy tudomásuk szerint Bem apó 1792-ben született, de a hónapot és napot maguk se tudják.

Az anyóka szeme felcsillant.

- Köszönöm szépen, ez is elég nekem.

Aztán mikor az utcára ért, az ujjait hajtogatva, elkezdte motyogni:

- 1792; tehát, 17, 9, 2, no meg az éveinek száma 57. Micsoda nagyszerű kvaternó?

És kebeléből előhúzza egy ócska harisnyaszárat, kivett belőle egy Kossuth-bankót s eltipegett a lutrihivatalba.

Ezt azonban zárva találta s kérdezősködésére megmagyarázták neki, hogy Csányi László fő kormánybiztos az erdélyi lutrit eltörülte.

- Ej, Istenem! - sóhajtotta az anyóka, - be nagy kár volt, milyen gazdag asszony lehettem volna.

A бүдös bankák.

Békésmegye kiküldte Kollár János megyei ügyészt, hogy a táborból híreket és jelentéseket küldjön.

A vármegye hirnöke, Halassy Kázmér kormánybiztossal lóháton járt s mindig biztató, rózsás jelentéseket küldött.

Egyik levelében megírja, hogy mikor a kecskeméti tanyákon járt, a nép egyszerre csak azt kiáltozta:

- Jönnék a бүдös bankák!

Nem tudta hirtelenében megérteni ezt a virágnyelvet s odalépett az egyik gazdához, a ki épp most hajtott haza a kecskeméti vásárról.

- Miféle bankáról beszélnek kigyelmetek?

- Hát a németekről, hogy az Isten súlyossze el a fajtájukat! - szólt a gazda s kiköpött utána.

- Én kakukot is láttam köztük, - mondta egy másik atyafi.

- Hát az mi az Isten csodája? - kérdezte Kollár.

- A vasasokat hívják így, uram, - felelte az atyafi s olyat csapott tenyerével a levegőbe, mintha egy tucsat sisakot akart volna lesöpörni vele.

Van esze a kópénak.

A székegyek seregestül tódultak Bem apó táborába, de még nagyobbbrészt csak nemzeti viseletükben parádézhattak. Szűrnadrág, bakancs vagy csizma, vállukon patrontáska, fehér zeke, hátukon borju helyett vászontarisznia.

Egy reggel szemlét tartott felettük Bem apó. A zászlótartó mellett megpillantott egy góbét, a kinek a zekéje gombjára hatalmas kulacs volt akasztva.

A komoly öreg jóízűen elmosolyodott.

- Van esze a kópénak!

- Szívén hordja a bátorságot! - jegyezte meg rá Mikes gróf.

Ilyen kellett volna vagy száz!

Schwechát alól búsan tértek vissza a kaszás nemzetőrök. Mikor egy pár gránát pottyant közéjük, azt hitték a jámborok, hogy egy sereg tüzes ördög ugrott ki a földből s menten fölfalja őket.

Persze ágyújuk nem volt, röppentyűt még sohase láttak, nem csoda hát, ha igyekeztek minél messzebbre jutni az ellenségtől.

Egy tüzérüteg, mely König főhadnagy parancsnoksága alatt állott, a Moson felé vezető úton találkozott velök. Éppen pihenőt tartottak s az ágyúk szép sorjában álltak az országúton.

A nemzetőrök, a kiknek a kasza rúdján lógott az elemózsiás tarisznyájuk, körülállották az ágyúkat és nagyon megbámulták.

A tüzérek magyarázgatták nekik, hogy mikép kell löni velök s megmutogatták nekik a nyolczfontosokat.

- Ilyen kellett volna nekünk vagy száz! - mondta egy atyafi.

- De voltak ám ennél tízszerre nagyobbak is a németnek! - köhintett rá egy másik s mikor látta, hogy nagyot bámulnak rá a tüzérek, önérzetesen folytatta:

- Aztán felhúzta azokat a Szent-István tornyába s csak úgy söpört onnan bennünket.

Az is hunczut, a ki elhitette velem.

Gálfalvánál Bem apó Mikes Kelemen ezredessel és Bauer őrnagygyal egy magaslatról nézte a csata folyását.

Hirtelen felbukkan egy vasas század, a Kossuth-huszárokat visszanyomja, aztán kiválik a vasasok közül egy magas, pápaszemes hadnagy s egyenes kardját lándzsaként vízszintesen tartva, vágat Bem apóhoz.

Az öreg meg se moccan, Bauer őrnagy ugrat elébe s félrecsapja a hadnagy kardját.

Aztán gróf Mikes csap össze vele s olyan vágást mér a sisakjára, hogy a német leszédül lováról.

Mikes lehajol a nyeregből és baljával megkapja a német hadnagyocskát. A fogoly tisztet Heppergernek hívják.

Bem megkérdezte tőle, mikép merte egymagában megtámadni őket?

- Azt hallottam, hogy önök táblabírák és nem katonák.

Gróf Mikes elnevette magát.

- S most is azt hiszi ön?

- Az is hunczut, a ki elhitette velem.

Csak utánam, fiaim!

Mikor Branyiszkónál a 34-ik tót zászlóalj csatarendbe állott, Guyon eléjük lovagolt és így szólt:

- Elöl dupla lénung, hátul kartács!

Erdősi Imre, a hős piarista tábori pap pedig a rohamjelre feltartotta a keresztet s tótul így kiáltott:

- Csak utánam, fiaim!

És a föllelkesült zászlóalj oroszlánként rohant előre.

A győzelem után hozzájuk lovagolt Guyon, nagyon megdicsérte őket s ezzel végezte beszédét:

- Két hónapra dupla lénung!

Egy jókedvű huszártiszt erre Guyonhoz fordult:

- Hát a páter mit kap?

- Lelki feloldozást! - mondta mosolyogva Guyon.

Nem kellettünk neki.

A dézsi csata után Katona Miklós ezredes otthagyta a honvédeket, mint Szent Pál az oláhokat.

Közeledett Urbán ezredes, a kis barnaképű, lobbanékony és kegyetlen ember, a kit a székelyek püördür embernek (hirtelen felfortyanó pulykakakas) neveztek.

Közeledtének hírére Nagybányán sánczot hánytak, gróf Teleki Edéné vezénylete alatt. Hanem mikor Urbán ráizent a városra, hogy hat kezest küldjön s akkor megkiméli a várost, mégis okosabbnak tartották, ha kiállítják a hat kezest, semhogy feldúlassák városukat.

A hat előkelő polgár nagy szivszorongások közt el is indult Urbán táborába, ámde annak időközben nagyon melege kezdett lenni, mert a háta mögött jelentékeny honvéderő bukkant föl s megtelepedéstől tartva, hirtelen felszedte sátorfáját és elillant.

A hat kezes tehát már csak hült helyét találta Urbán táborának. Nagy örömmel tértek haza a kezesek s mikor a polgárság kérdésekkel ostromolta őket, nevetve válaszolták:

- Nem kellettünk neki, hát hazajöttünk.

Mikor aztán megtudták tőlük, hogy Urbán elszelelt, nagy lakomát csaptak a tiszteletükre.

Nagyobb úr a nem lehet, mint a muszáj.

A branyiszkói csata kezdetén Radenich János hadnagyhoz, az ötödik fél lovasüteg parancsnokához nyargalt Guyon ezredes s ráparancsolt, hogy nyomuljon előre.

- Nem lehet! - mondta a hadnagy.

- Hogy mondta? - fordult vissza Guyon.

- Nem lehet előnyomulnunk, míg az ellenség ágyúit gránátokkal ki nem ugrasztjuk az első hegykanyarulatból.
 - Előre, vagy főbelövetem! - kiáltotta Guyon.
 - Itt állok, ezredes úr, de a mi nem lehet, az azután se lehet.
- Ezalatt megtöltötték az ágyúkat, elsütötték s tüzérek megfordultak.
- Most azonban már lehet, ezredes úr, - szólt Radenich s a lovasüteg előre vágatott.

Jó tanács.

A csiri kompánia, vagyis a beszterczei tót zászlóalj, mely még kevés puskaport szagolt, Branyiszkónál annyira megrettent, mikor egy sistersgő gránát csapott közéjük, hogy szétfutott, mint a csirkehad.

Mivel azonban a huszárok kardlapja se térítette észre őket, Guyon ágyúval lövetett közéjük. De már erre aztán igazán megálltak, mert az egyik okos vitéz így vigasztalta őket:

- Hová szaladsz, mikor elül is golyó, hátul is golyó?

Felsülés.

Igló városában az 1849 február 2-iki éjjeli harcz alatt a német tüzérek két rakétaállványt állítottak föl s abból eregették e városra a tüzes rakétákat.

Mikor aztán megszalasztották őket, ez a két állvány is veszedelembe jutott a három ütegkocsival együtt, a melyek tele voltak rakétával.

A szekerek kerekei a hóba fagytak s az osztrák tüzérek azzal vesződtek, hogy a kerekeket mozgásba hozzák.

- Hagyjátok a pokolba! - rivalt rájuk Kiesewetter őrnagy, - úgyse tudják ezek a buták, hogy mire valók.

A tüzérek szót fogadtak, ott hagyták az ütegkocsikat és rakéta-állványokat.

De bezzeg megbánták harmadnap, február 5-én Branyiszkónál, mert a honvédtüzérek ezekből olyan rakétazáport zúditottak rájuk, hogy azt se tudták, merre fussanak ijedtükben.

A mezitlábás vitézek.

A békési önkéntes zászlóalj nagyjából meztláb és gatyában vonult az aradi táborba.

A többi jól felszerelt nemzetőrök gúnyolni kezdték őket:

- No, ti meztlábás vitézek, mit csináltok, ha a tarló felé kerget a német?
- Kergeti a nagyapátokat! - vágta vissza dühösen a békésiek.
- Hát a jégen hogy fogtok csuszkálni meztláb meg gatyaszárban?

- Lehúzzuk mi addig a németről a csizmát.
- Le ám, ha puska helyett paszulykaró volna a kezükben.
- No majd elvállik, ki lesz elől: mi, vagy ők, - szóltak önérzetesen a békésiek.

Nemsokára aztán Máriássy János „kedves önkénteseinek” nevezte őket s legelsők voltak abban a rohamtámadásban, a melyet éjjel Arad vára ellen intéztek s ők szenvedték a legnagyobb veszteséget.

Máriássy pedig a honvédelmi bizottmányhoz intézett felterjesztésében a legnagyobb dicsérettel halmozta el őket.

Le a ködmönnel.

Az angyalkúti ütközetben a debreczeni verespántlikások és békési nemzetőrök szembe kerültek a Rukavina és Leiningen seregrebeli gyalogsággal és a vasasokkal.

Ez utóbbiak azt hitték, hogy egyetlen rohammal szétszórják, letiporják a gyakorlatlan újonczokat. De csalódtak. A veres-pántlikások érczfalként várták be a rohamot.

Mikor a vasasok jó közel jutottak, sortüzet adtak, aztán szuronyal rohantak a vasasoknak. Jobb- és balfelől az osztrák gyalogság tört elő. Ezekkel a békésiek vették fel a harcot.

Egyszerre csak előrohantak a gyomaiak, hatalmas csákányokkal.

- Jönnek a ködmönösök, - mondták a békésiek, mert a gyomaiak mind szálas emberek voltak, szép, új, sárga ködmönökben.

Legelől rohantak Kruchió Ferencz és Szücs János. Mindkettő nagyerejű ember, a kik egymással vetekedve ütötték-vágták a németeket.

De nagyon belemelegedtek.

- Le a ködmönnel! - kiáltotta Szücs János s azzal ledobta a ködmönét s ingujjban aprította a németet. Példáját mindnyájan követték.

Hirtelen két uhlánus ugratott Szücs János felé. Pikájukat döfésre emelték.

Szücs észrevette őket. Csákányával akkorát csapott a két ló fejére, hogy azok kínjukban félreugrottak. S csak az egyik pika hegye fúródott a vállába.

Szücs ekkor szinte láthatatlan gyorsasággal leverte a két uhlánust s egyiknek a fejét, a másiknak a mellét úgy beszakitotta, hogy holtan nyultak el a földön. A németek megfutottak.

A győzők a faluba vonultak. Szücs kereste a ködmönét, de nem találta.

Megvakarta a fejét, mert késő ősze járt az idő, október 21-ike volt. El is panaszkolt a baját a tiszteknek.

- Biztosan a két uhlánus vitte magával halottas párnának, - élcelődött vele a kapitánya.

- Az meglehet, - sóhajtott Szücs.

No de Békésmegye hamarosan megtérítette hős fiának 9 ezüst forint és 30 krajczárba becsült kárát.

A tiszteletes úr se maradhat hátra.

Mikor Batthyány gróf miniszterelnök a nemzetőrség szervezését s táborba szállását ország-szerte elrendelte, Hajnal Ábel, a békési református lelkipásztor is beállott nemzetőrnek és híveivel egy sorba állott.

Az öregek kissé csóválták a fejüket, mert hát ki prédikál nekik, ha a pap is elmegy?

Az egyik gazda hangot is adott ennek az aggodalmának, de a lelkipásztor ezzel vágta ki magát:

- Hazafiui kötelességemnek ismerem, hogy a veszélyben is ott legyek, a hol híveim vannak.

Az öreg gazda felesége pedig rámutatva a pelyhesállu nemzetőrökre, így szólt:

- Ugyan apjuk, a hol a fiaink vannak, ott csak a tiszteletes úr se maradhat hátra.

Csákó-kiállítás.

Szőkefálván Puchner tábornoknak nagyon befűtöttek a honvédek.

A négyszáz főnyi bécsi légió a Küküllő befagyott vizén átlopódzott és oldalba fogta a hatalmas termetű, medvebőr-csákós gránátosokat.

A légionisták mind kitűnő lövők voltak s hullottak a gránátosok, akárcsak ősszel a legyek.

A nagy medvebőr-csákók döngő kopogással repültek a megfagyott hóra. A gránátos zászlóalj szétfutott, de vagy száz ott maradt.

A légionisták közül erre néhányan szép sorba állították a lepuffogatott gránátosok medvebőr-csákóit.

Báró Meszena Ferencz őrnagy arra lovagolván, megkérdezte a légionistáktól:

- Mit csináltok, fiuk?

- Csákó-kiállítást rendezünk! - felelték ezek.

Meneküljön a fiatalja.

Windischgrätz herczeg bevonulása s a moóri csata után nagy volt a zavar a tiszamenti községekben.

A vasúti vágányokat fölszedték s a Tiszába dobták, a mozdonyt szétszedték s főalkatrészeit Debreczenbe szállították.

A községi birák kidoboltatták, hogy meneküljön a fiatalja s álljon a haza szolgálatába, különben a németek sorozzák be őket.

Hát biz ebből az utóbbiból senki se kért s még az anyámasszony vitézek is úgy határoztak, hogy jobb lesz a hazát szolgálni.

Az egyik faluban összegyűltek a legények és közéjük állt egy félkezű is.

- Hát te Pista mit akarsz itt? - kérdezte a biró.

- Megkövetem a biró urat, hát én nem vagyok fiatal?

- Na, na, de hát félkézzel mit csinálsz a táborban?
 - Mit? Azt, a mit a többi, kettő helyett egy kézzel verem a németet.
- Ugyancsak ott állt a sorban egy dereshaju ember is, a ki túljárt a hatvanon.
- Hát, János bácsi, mit akar a legények között?
 - Mit? hát csak kell valaki, a ki megmutassa nekik, hová üssenek a puskatussal, hogy meg ne sántuljon a német.

Ma csakugyan mulatok!

Szentpétery Tamás, a vitéz nádorhuszár-zászlóartó, a ki századát Galicziából haza vezette, már főhadnagy volt, mikor Iglóra vonultak.

Dessewffy Dénes százados és Szentpétery főhadnagy, mint szálláscsinálók előbb érkeztek Iglóra s a nagyon hallgatag Szentpétery egyszerre csak felkiáltott:

- De halljátok fiuk, ma csakugyan mulatok!

És szokása ellenére este nagyon jókedvű volt s vígan kocczingatott bajtársaival.

A mikor éjjel a német támadás felriasztotta őket, Szentpétery volt az első, a ki huszáraival neki rohant a német vasasoknak.

Ezek pisztolyt sütöttek rá s a hős homlokon találva, holtan rogyott le lováról.

Dessewffy Dénes a roham után elesett bajtársát egy házba vitette s így sóhajtott fel:

- Csakugyan nagyot mulatsz, kedves bajtársam, de a mennyországban.

Átkos segítség.

Vizaknánál Tódor Hader oláh atyafi egy elesett honvéd zsebeiben turkált. Meglátta ezt egy polyák katona s lelőtte a rumunyt.

- Jaj, nektek segítsek s mégis engem lőttek meg! - ordított föl a rumuny s kiadta lelkét.

Mit látott a székel.

Arad várát rohammal akarta bevenni a hős Máriássy János, de bizony visszanyomták.

Volt ott egy székel zászlóalj is. A góbéknak sehogy se tetszett ez a hátrafelé való rohanás.

Potemkin Ödönnek nagyon tetszettek a komoly székel atyafiak s megkérdezte az egyiktől, hogy hát miért is hátráltak?

- Hm, vagy igen, - kezdte a székel. - Máriássy uram kevesed magunkat csak úgy bolondjába átvitt a Maroson, azt hitte, hogy a német mindjárt megijed s a kuczkóba bujik. Meg is álltuk mi a sarat becsülettel, de hát egyszer csak előtünk terem egy tarka lovassereg (lengyel dzsidások) s mikor már közelebb jött, reá puskáztunk, de ők a világért se fordultak vissza, hanem mindig közelebb ballagtak, mikor már nem messze voltak, hát csak akkor látjuk, hogy

mindenik kezében egy-egy hosszú rúd van s arra kis ászló rákötve s integetnek nekünk, hogy azt higgyük, nem ellenségünk, de alig, hogy megálltunk, egyszer csak oly sebesen, mint az istennyila, nekünk rohannak s a hosszú rudakkal szurkálni kezdenek bennünket s a hídon át tuszkáltak mindnyájunkat. Akkor vettük csak észre, hogy azért integettek a kis ászlókkal, hogy megcsaljanak bennünket. Biz igen, úgy hallom, hogy polyákok voltak, no de majd visszaadjuk nekik a kölcsönt, meg a sziveslátást.

Nem félünk mi, apó.

Puchner mindenáron el akarta fogni Bemet, de ez mindig kijátszotta. Rendesen egészen ellenkező irányban ment, mint Puchner gondolta, vagy kémei jelentették neki.

Igy teljesen váratlanul csapott Nagyszebenre is, a melyet négyezer muszka és kétezer osztrák védett.

Többszöri roham után a székeleyek a sánczokba jutottak. Sok székeley lándzsájára támaszkodva ugrott a sánczokba. Bem bátorítólag kiáltotta nekik:

- Ne féli székei.

- Nem félünk, mi apó, - válaszoltak ezek, - de csak mennyik innen tova! Mi ha elesünk is, van helyettünk más, de kee helyett hun találunk mást?

A cigány a pokolban is cigány marad.

A vizaknai csatában egy honvéd cigány káplár, a ki rumuny származásu volt, a csatározás közben lassan előre indult, aztán átfutott a németekhez. A honvédek utána lőttek, de nem találták.

A cigánybaka pedig, mihelyt az osztrák táborba ért, letépte nemzetiszinü bojtját, lábával taposta meg s régi bajtársai felé dobta.

- Adta ravasz cigánya, még a pokolban is cigány marad, - jegyezte meg a kapitánya.

De a honvédek jól megjegyezték maguknak ezt a cigánykáplárt s később el is küldték cigánynak a pokol fenekére.

Isten, légy igazságos!

Tizenhárom ágyút vesztett Bem apó a vizaknai csatában. Az öreg nagyon szomoru volt kedvencz fiainak „elvesztése miatt”, mert ő „fiaimnak” nevezte az ágyúkat.

Petőfi is el volt keseredve és Szerdahelyen a tábortűznél így sóhajtozott föl:

- Isten, légy igazságos!

- Majd teszünk mi igazságot! - vigasztalta Csutak Kálmán.

És néhány hét múlva az Isten is segített nekik igazságot tenni Piskinél, meg Nagyszebennél.

A rangemelés magától jön.

Dézs alatt történt, hogy a császáriak golyója átfúrta Kövi Béla tüzéraltszababját s le kellett vágni a lábát.

Kövivel egy bajtársa 1850-ben Londonban találkozott, a hol nagy meglepetésére már báró Königstein tüzérkapitány lett Köviből, a ki Piskinél vesztette el a lábát.

Bujdosó bajtársa megkérdezte tőle, hogy mikép lett káplárból kapitány?

- Ja, barátom, - felelte nyugodtan Königstein, - a rangemelés magától jön.

- Hát a bárói rang is magától jön?

- Az csak ráadás.

Kulacsot lehetne reá akasztani.

Bem apót, a kis szürke embert, a kinek az volt a jelszava: „Vak engedelmesség, vagy főbelövés”, Mezey József festőművész és tüzérhadnagy le akarta festeni. E végből tisztii küldöttség ment hozzá felkérni, hogy üljön néhány órát a festőnek.

- Kivánjanak uraim bármit, csak ezt ne, - mondta Bem apó.

Petőfi Sándor erre odafordult Mezeyhez s a fülébe súgta:

- Pedig be nagyszerű alak az én „Apám”, nézd az arczcsontját, úgy kiáll, hogy kulacsot lehetne reá akasztani.

Az ember úgy segít magán, a hogy lehet.

A vízaknai véres csata után Mezey József tüzérhadnagy csuklyás szűrét odaadta Kurovsky kapitánynak.

A mint alkonyodott, fázni kezdett s kérte a kapitánytól a szűrt.

- Elkérte tőlem Juhász alezredes.

Erre Juhászhoz ment.

- Önnek nem kell az előörsöket vizsgálni, el lehet szűr nélkül is, - felelte az alezredes.

Mezey azonban fázott kegyetlenül. Odament a sebesült-szállító szekerekhez. Végigtapogatja az egyik szekeret.

Egy jéghideg koponya és egy megdermedt kéz akad a kezébe. A halott két köpenyeggel volt letakarva. Lehúzta róla az egyiket.

- Szegény pajtás, neked már úgy sincs rá szükséged.

- Borítsd reám! - nyögte egy nehéz sebesült.

- Szívesen, - mondta Mezey, a másik köpenyegét is lehúzva a halotról, aztán ráborította az élőre.

Az előbb lehúzott köpenyeget azonban, a mely tele volt megfagyott vérfoltokkal, a nyakába akasztotta.

Mikor az ütegéhez ment és meglátták vérfoltos köpenyegét, azt kérdezték tőle, hogy miért nem megy orvoshoz, hiszen meg van sebesülve.

Mezey nevetve mondta el, hogy mikép tett szert a köpenyegre.

- Na mert, barátaim, - tette hozzá, - az ember úgy segít magán, a hogy lehet.

Unbedingt!

Windisgrätz herczeg azt mondta az országgyűlés küldöttségének:

- Lázadókkal nem alkuszom, Unbedingte Unterwerfung! (Feltétlen meghódolást követelek!)

Épp azelőtt jött hazánkba a bécsi légió, a mely kilencztizedrészben diákifjúból állott. Természetes, hogy mind németek voltak, de lelkesedtek Kossuthért, meg a szabadságért s eljöttek hozzánk győzni, vagy meghalni.

Volt köztük egy világos szőke, szelid, ábrándos kékszemű ifju, a ki jól tudott dalolni, más-különben szűkszavu és hallgató.

Csak akkor lángolt föl sápadt arcza, mikor bajtársai Hurrá! kiáltását hallotta.

Ekkor ő is velök dörögte a csatakiáltást és előre szegzett szuronyával repült, mint a villám.

Windisgrätz gőgös nyilatkozata ezt a csendes, szelid ifjut is kihozta sodrából s mikor a nagyhangú kijelentést bajtársai bosszusan ismételtették előtte, gúnyosan így szólt:

- Unbedingt.

S azzal szuronyával Bécs felé döfött. E perctől fogva Unbedingt lett a neve, s ő, bármit szóltak neki, mindig ezt felelte:

- Unbedingt.

Nagyon népszerű lett Unbedingt a bécsi légióban, egyik bajtársa Unbedingt czímen alkalmi szindarabot írt, a mit a szatmári színházban adtak elő.

Neki is jutott szerep benne, de ez csupán ez egyetlen szóból állott: Unbedingt.

Mivel pedig a darab Windisgrätz herczeget figurázta ki s a fiatal légionista folyton előtte hajtogatta, hogy feltétlenül, a közönség, mely zsufolásig megtöltötte a színházat, rengeteg hahotával fogadta Unbedingtnek eme gúnyos ismétlését.

Ő volt különben a légió ácsa s hordódongákból boszorkányos ügyességgel és gyorsasággal rögtönzött hidakat.

A csiri kompánia.

A felvidéki hosszú, erőszakolt menetelés alatt sok tót legény dőlt ki a beszterczei zászlóaljából.

Hogy a szegények meg ne fagyjanak, a Nádor-huszárokat küldték ki utánok, hogy felszedjék és szekerekre rakják az istenadtákat.

Egy 18-éves tót honvédet mély álomba merülve találtak. Nagy nehezen felköltötték, de ő megint csak visszadőlt a hóba.

- Melyik zászlóaljából való vagy? - kérdezte tőle egy vén huszár.

- Stvarti kompanyi. (Negyedik század.)

Ezt persze nem értette a huszár, felrántotta s megint megkérdezte tőle, hogy melyik zászlóaljba való?

A szegény, kimerült tót honvéd félálomba egyre csak azt ismételte: „Stvarti kompanyi.”

A huszár aztán felrakta a szekérre s ment a másik kidőlt honvédhez.

Az előbbi kérdésre ez is, meg a harmadik is azzal felelt: „Stvarti kompanyi.”

A vén huszár aztán jelentést tett felebbvalójának.

- Jelentem alássan, hadnagy úr, ez a szekér maródi itt mind a csiri zászlóaljából való.

A vén huszár szóferdítésén nagyot nevettek a tisztek s ettől fogva a magyarok a szabadságharc végéig mindig csak csiri kompániának hívták a beszterczei tót zászlóaljat.

A szoknyás nemzetőr.

Békésen százával jelentkeztek a nemzetőrök a zászló alá, melynek ez volt a felirata: „Békésmegye V. Ferdinándért s a hazáért.”

Beállott egy Zilahi nevű jó módú fiatal nős gazda is. Mikor ezt a menyecske megtudta, ő is elment a szolgabíróhoz.

- No hugom, mit kívánsz?

- Instálom, főbíró uram, ha a gazdám elmegy, én se maradok itthon.

- Jaj lelkem, a menyecske csak nyűg a táborban.

- Miért, nekem is van két karom, úgy mint neki s úgy képen törülöm vele a németet, hogy csak a másvilágon pislant föl.

És hiába beszélt a lelkére a főbíró, Zilahiné nem tágitott, hanem az alsószoknya fölé férfidolmányt öltött, kardot kötött s elment az urával a táborba.

- Nem félsz, húgom, hogy beléd hibáz egy ágyúgolyó? - évődtek vele a férfiak.

- Csak a nyelvét ki ne szakítsa, akkor azzal is megkergeti a németet! - válaszolta helyette az ura.

Jertek kutyák, jertek!

A bécsi légió csupa fenkölt lelkű rajongóból állott. Lelkesültek a szabadságért s azt hitték szegények, hogy ha a magyar nemzet kivívja függetlenségét, Bécset is fel fogja szabadítani.

A legtöbb gyermek ifju volt, de akadt köztük nem egy élemedettebb férfi is.

Sötétkék öltözetüket vállukon átvetett széles, háromszínű szalag, kalábriai kalap és rövid szuronyos puská egészítette ki.

Mindig vídámak, jókedvűek, tréfálkozók, soha szomorúak nem voltak.

A csatában mindig elüljártak, a legnagyobb golyózáporban bátran, elszántan nyomultak előre s ha jobbra-balra hullottak bajtársaik, azt mondták nekik:

- Véretek teszi termőképesse a szabadságot.

A halállal nem törődtek, az életet kevésre becsülték, de itt is maradt négyötödrészüik s ott alusszák a dicsőség álmait a szabadságharcz csatatérein.

A jókedvű jogászgyerekek mindenféle tréfás neveket adtak egymásnak és honvédeink nagobbrészt csak e humoros melléknevükön ismerték őket.

Volt köztük egy Bemooste-nek gúnyolt meglett férfi és jeles festő.

A deési csatában hosszú csatárlánczban állott a bécsi légió. Szerettek volna előre nyomulni, mert vasasok robogtak feléjük. De nem volt szabad.

A Bemooste azonban már nem birta türtőztetni harczi kedvét, kiugrott a négyszögből s puskája agyát a vasasok felé fordítva, németül ekkép hivogatta őket:

- Jertek, kutyák, jertek!

És micsoda gyűlölettel rohanták meg honfitársaikat! Csikorgott a foguk, szikrázott a szemük s bőszült tigrisként szúrták, vágták, marczangolták ama testvéreiket, a kiket a szabadság megfojtására küldtek hazánkba.

Nem fog ki a huszáron a német.

A temesvári várból, a melyet gróf Vécsey Károly ostromolt, kétezer nő és gyermek szeretett volna kimenekülni.

Vécsey egy havi könyörgés után engedett kérésüknek.

Potemkin Ödön huszárhadnagyot egy trombitással küldte a várba, hogy közölje a parancsnokkal e nagylelkű elhatározását.

Tóth Jancsi, a kürtös huszár az előörsön maradt, Potemkint a várba vezették.

Mikor visszatért, a huszárt már nagyon rózsás állapotban találta.

A németek egyre itatták, hogy valami titkot vehessenek ki belőle. Hanem a huszár azért eszén volt és sokkal furfangosabb, semhogy kifoghattak volna rajta.

- No, mit beszéltél a németnek, mig egyedül voltál? - kérdezte tőle Potemkin.

- Hát biz én csak felelgettem nekik, - válaszolta a trombitás. - Azt kérdezi az egyik jámbor német: Bajtárs, sokan vagytok-e kint?

- És te mit feleltél reá?

- Azt mondtam nekik, hogy mindössze hárman vagyunk. A tábornok úr, a hadnagyom, a kivel idejöttem és én.

- Igazán ezt mondtad? - nevetett Potemkin.

- Ezt én, de még hozzátettem, hogy én mást nem ismerek s így meg nem mondhatom, hogy hányan vagyunk.

- Jól tetted, hogy lefőzted őket.

- S képzelje, hadnagy úr, - folytatta a huszár, - az egyik német tiszt még azt is mondta nekem, hogy maradjak náluk.

- Hm.

- Nem akartam megsérteni, hát csak annyit mondtam neki, hogy jobb odakint, mert ott kedvére lovagolhat a huszár.

- Miért nem mondtad neki, hogy fogjanak el, ha tudnak?

- Nyelvemen volt ez is, de csak annyit tettem hozzá: Nem bolondultam meg, hogy német legyek, ha magyar lehetek.

A Lehel-huszár nem hátrál.

A freidorfi táborban sűrű eső áztatta a honvédek fegyvereit. Egy lengyel dzsidás kiszökött a temesvári várból s azt mondta, hogy honvéd akar lenni. Örömmel fogadták.

Éjfélkor azonban a dzsidásnak hült helyét találták. Mindenki cselre gondolt s Perczi harci rendbe állítá seregét.

Hajnali szürkületkor a császáriak csakugyan támadtak. Blomberg dzsidásai a Máriássy zászlóaljnak rohantak.

A zászlóalj löni akart, de egyetlen fegyver se sült el. A napok óta tartó esőzéstől átázott a puskapor és a fegyvercső. A zászlóalj szuronyával védte magát, de hetvenen elestek.

Ekkor a Kossuth-huszárok robogtak a dzsidásoknak, de ezek visszanyomták őket. Perczi hátrálást vezényelt.

Mindenki hátrált, csak Dézsi Zsigmond százados maradt a helyén 75 Lehel-huszárral.

A nyargoncztsízt Dézsihez vágatott és felszólította, hogy hátráljon.

- A Lehel-huszár nem hátrál meg soha! - felelte Dézsi.

Majd huszáraihoz fordult:

- Huszárok, ti jászkúnok hős fiai, mutassátok meg, hogy mi a huszárbecsület.

Perczi épp e pillanatban érkezett oda.

- Kapitány úr, nem hallotta a parancsot?

- A csata nincs elveszve, nekünk győznünk kell, előre huszárok! - kiáltotta Dézsi.

Aztán a huszárok az ellenség ütegei előtt elrobogva, a dzsidások hátába kerültek.

A lengyelek meg akartak fordulni, de a huszárok ekkor már iszonyu erővel kaszabolták őket s végre is oly zavarba jöttek, hogy túlerejük dacára meghátráltak.

Erre a föllelkesült Kossuth-huszárok is rohamra mentek és visszaverték a dzsidásokat.

- Nem mondtam, ezredes úr, - szólt diadalmasan Dézsi, - hogy a Lehel-huszár nem hátrál meg soha!

Dézsi engedetlenségért két heti fogságot, vitézségeért pedig harmadrendű érdemjelet kapott. Ő volt a Zalathnán kiírtott Brády-család utolsó sarja.

Megtartotta a fogadását.

Budavár bevétele után az ötödik honvéd lovasüteg Székesfehérvárra vonult be s Treskó János hadnagyot egy úri házba szállásolták el.

A mint belépett, egy aranszőke haju, rózsás arczu fiatal leány futott elébe és se szó, se beszéd, megölelte és megcsókolta.

Treskó hirtelenében azt hitte, hogy valami rokona, vagy közeli ismerőse, de a mint jobban megnézte, még inkább elbámult, mert soha életében nem látta ezt a szép leányzót.

Az úri leány észrevette a hadnagy zavarát és mosolyogva mondta:

- Uram, fogadásom tartja, hogy a legelső honvédet, a ki küszöbünket átlépi, megcsókoljam.
- Ejnye, be szeretném még egyszer átlépni ezt a küszöböt, - felelte a csókra szomjas fiatal hadnagy.

Megmérgezték a lovainkat!

Eperjes városában sok pecsovecs volt 1848-ban. Guyon serege ide vonult be a branyiskói győzelem után.

A honvédek közt mindenféle rémhírek terjedtek el a lakosság gyanus magatartásáról.

Az előcsapat és a lovas-üteg már délben megérkezett s a tisztek egy Szelestey nevű táblabírónál szálltak meg. Ebéd alatt egy szekeresztiszt ront be s remegve hadarja:

- A nép mérgezte a lovainkat!

A tisztek mind felugrottak és kirohantak. Aztán végigszaladtak a paripák előtt. Nagyon búsak voltak, de nem döglődtek.

- Mivel mérgezték meg őket? - kérdezte Dessewffy kapitány a szeleburdi hadnagytól.
- A vizöket mérgezték meg, mert alig isznak egy-két kortyot belőle.
- Ebédelt már, hadnagy úr?
- Igen.

- Hát adasson abrakot a lovainknak, akkor azok is inni fognak.

Egy vén Nádor-huszár ránézett a szekeresztiszt finom kis kezére s beledörmögte a bajuszába:

- Na, ez is csak a tintanyaláshoz ért, ezért nem ismeri a ló természetét.

Találó idézet.

Vadnay Károly, a diákból lett honvéd, zászlóaljával a máramarosi hegyek közé indult s vígan dalolták az ifju vitézek:

Akkor csinos a bakancsos,
Mikor a nadrágja rongyos,
Künn a térde a nadrágból,
Mint a rózsa bimbójából.

Egy fordulónál aztán szembe jött velük egy másik honvédzászlóalj.

Egyik hadnagyuk, Fürth Lipót, felismerte Vadnayt, mert egy évvel azelőtt németül tanította Miskolczon. Odament hozzá, vállára ütött és csodálkozva kérdezte:

- Hogyan, hát ön se maradt otthon?

Vadnay erre egy spanyol grand büszkeségével felelte:

- Hadnagy úr, mivel ön német nyelvmesterem volt, Schillerből citállok: „Wo alles liebt, Carlos kann nicht hassen”, vagyis magyarul: „Ha mindenki elment, Károly sem maradhatott otthon.”

Kecske vagy öcsém, nem pattantyus.

Mikor a 9-ik zászlóalj számára toboroztak Miskolczon, Vadnay Károlynak, a későbbi írónak és lapszerkesztőnek roppant kedve lett volna felcsapni. De csak 14-éves volt s Gencsy László főszolgabíró nem akarta bevenni.

Erre ötödmagával összebeszélt, hogy de bizony mégis honvéd lesz. Elszöknek Egerbe és ott állnak be honvédek.

Ámde Shakespeare szerint a titok, hogy titok maradjon, szükséges, hogy kettő közül az egyik ne tudja.

Valamelyik kikottyantotta a tervet és szülei is megtudták. De mikor tüzerek kerültek Miskolczra, nem lehetett többé birni vele.

Beállott tüzérnek, édesanyja szép posztó egyenruhát csináltatott neki. Mindjárt a szabónál beleugrott és Hermann Ottó, akkor még miskolczi kis diák, roppant irigykedve bámulta.

Jöttek a bécsi aulisták, a halálfejes légión. Csupa 16-20-éves ifjak, a szabadság rajongói.

A város ünnepiesen fogadta őket s a tüzerek díszlövésével készültek üdvözölni.

Vadnaynak kellett elsütni az egyik ágyút. A kanóczot a csőbe dugta, aztán behunyta a szemét.

Az ágyú elsült s olyat dördült, hogy Vadnay ijedtében egy ölet ugrott hátra.

A tűzmester elnevette magát.

- No öcsém, te is inkább kecskének termettél, mint pattantyusnak.

Vadnay elröstelte magát és átlépett gyalogosnak a 22-ik zászlóaljba.

Akkor életében először és utoljára sütötte el az ágyút, de a hangját egész életében hallotta, a hányszor csak a honvédivilágra gondolt.

Sapkámmal is megvertem volna.

Várady Gábor őrnagy futárként ment Bemhez. A csataoroslán nagy ütközet előtt állott s ilyenkor feltette a csákóját, hogy a futárok, parancsörtsztek könnyen felismerhessék. Fekete viaszkos vászonnal bevont könnyű csákó volt ez, a rózsza mögött hosszú kócsagtoll.

Várady bemutatkozott s jelentette, hogy Schlick Kassánál megverte Mészáros seregét.

Bem felszisszent, ujjával csettentett, sebesen Váradyhoz lépett, aztán hevesen mondta:

- Nem hihetem. Mészáros Schlick seregét botokkal szétverhette volna.

Aztán felkapta az asztalról a sapkáját s mérgesen csapott vele az asztalra:

- E sapkával vertem volna meg azt a sereget.

Majd azt jelentette neki Várady, hogy Pestet kardcsapás nélkül feladták.

- Kardcsapás nélkül? Ez megfoghatatlan!

Az öreg hős azonban hamar megvigasztalódott.

- Csak előre, uraim, csak előre, - mondta hadonázva. - Nyomuljanak Schlick felé, ha ő is közelednék önökhöz, de olyan tisztekkel, a kiknek eszök és bátorságuk is van, kitérni, a hol az ellen erősebb, megtámadni, a hol gyengébb, ehhez kevés taktika, de egy kevés ész mégis kell.

És azzal indulatosan csapott a homlokára.

Hej, ha annyi ész lett volna minden tábornokban, mint az ő sótartójában, nem is jutunk Világosig.

A kivilágítás.

Nagyszeben január 21-iki (vasárnap) megrohanása nem sikerült s a vizaknai szerencsétlen csata napja is vasárnapra esett. A szebeni „Boote” erre ekkép ujjongott örömeiben:

- Magyarországnak emlékezetesek lesznek a szebeni vasárnapok.

Bezzeg nem ujjongott márczius 11-én, Szeben bevétele napján. A győzelmes honvédek este fél tizkor vonultak be a városba. Néhány házat felgyújtottak a gránátok s azok szépen világitottak nekik.

Gróf Bethlen Gergely, a ki Bem mellett lovagolt, mosolyogva jegyezte meg:

- Ni a derék szászok mily szépen kivilágitották a várost.

Na hol van hát az ellenség?

Mikor Kisewetter őrnagy Guyon hadosztályát Iglón meglepte, a lakosság által jól tartott és becsipett honvédek mély álomba merültek. Nagyobb részüket hajuknál fogva kellett fölránczítani.

A bombák zúgása, az ágyúk dörgése aztán tüstént kiverte szemükből az álmot, tudták, hogy baj van, felrántották a csizmájukat, a köpenyegüket, de már a nadrágot csak a nyakukba akasztották s így rohantak az utcára.

Gosztonyi József százados a nagyon pontos, hős katona is ekkép rohant a százada élén.

A mámoros fiúk nem látván németet, türelmetlenül kiáltozták:

- Na, hát hol van az az ellenség? Vezessenek már a tiszt urak elébe, hadd verjük meg őket.

Legjobban kiabált egy tót káplár, a kinek a nadrágja sálként volt a nyaka köré csavarva. És egyszerre csak feltűnik a német előttük.

Mindnyájan szuronyszegezve, dühös fogcsikorgatással rohantak nekik.

A káplárt egy golyó érte, éppen a nyakán. A tüzes ólom átfúrta a nadrágot s kihülve és erejét veszítve horzsolta a nyakbőrét.

Mikor a rohamnak vége volt s a német esze nélkül futott, a káplár lekapta nyakából a nadrágot s odakiáltott a pajtásainak:

- Jertek csak, fiuk, az én nadrágomban valami kigyó mászkál.

Azzal lecsavarta nyakáról a nadrágot és egy golyó hullott ki belőle.

Egy közvitéz felkapta:

- Ez volt az a kigyó?

- Nézd meg már, még belém harapott volna, ha nincs itt a nadrágom.

A csuffá tett barát.

Feleki Miklós, a néhai jeles színművész szülőhelyén, Udvarhelyszéken honvédszászlóaljat toborzott.

Egy napon beállit hozzá egy hatalmas termetű francziskánus barát s kéri, hogy vegye be honvédek. Feleki örömmel kapott rajta. Kezet csaptak.

- De baj van ám, - mondta a barát, - nincsen csizmám, ebben a rongyosban pedig nem mehetek.

- Nekem sincs, - mondta Feleki, - de adok egy jó tanácsot. Tegnap a perjelnél voltam és az előszobában egy egész csomó csizmát láttam, menjen hozzá valami ürügy alatt s emeljen el egy párt.

A barát elment s a perjeltől kijövet, félszemével az ajtóra sandítva, elemelt egy pár csizmát és sietett Felekihez.

- Jézusom! - kiáltott fel, a mint megnézte a csizmát.

Felemás volt az, egyik német, másik magyar. Vissza nem mehetett s így kénytelen volt a felemás csizmát felvenni.

- Szervusz, fele magyar, fele német! - évődtek vele az újonczok.

A mint az újonczzászlóalj Szebenbe ért és Bem apó szemlét tartott felettük, odasúgta a hadsegédének:

- Így kell maradnia, - s a barátira mutatott.

A zászlóalj tehát honvédruhát kapott, csak a barát maradt csuhában.

Nemsokára megérkezett Feleki is a másik újonczzászlóaljjal. A barát rögtön hozzásietett és savanyuan panaszkodott:

- Uram, még nem kaptam honvédruhát; csuffá vagyok téve. A tiszt urak mind megbámulnak, a bajtársaim pedig regementspáternek gúnyolnak.

Feleki megigérte, hogy segít a baján. Elment Bem tábornokhoz és elmondta, miért kesereg a barát.

- Nem, nem, neki így kell maradnia.

Segédtsíztje pedig megsúgta, hogy a barát roppant tetszik az öregnek és százszor nagyobb a tekintélye így, mintha közhonvéd volna.

A páter a kapuban várta Felekit.

- Nos, kapok honvédruhát?

- Kap, hogyan kapna, - biztatta Feleki, csak azért, mert másnap úgymint tovább indult.

De biz a barát ezután se kapott egyenruhát. Zászlóalját a vöröstoronyi szoros védelmére küldték.

Az oroszok betörésekor aztán a barátcsuha mentette meg a fogságtól, mert a muszkák nagyon tisztelték benne a papot és hazabocsátották.

A barát aztán sietett vissza a kolostorba. Az elnyűtt felemás csizmát pedig e szavakkal nyújtotta át a perjelnek:

- Ezt visszahoztam, de a szabadságot elvesztettük!

A stratégiai lehetetlenség.

Mikor Branyiszkó hegyén dörögtek az ágyúk s a ködoszlop lánguszályként lebegett a hegy gerinczén, az eperjesi nagyvendéglőben néhány fekete-sárga úr és egy nyugalmazott császári ezredes beszélgettek a harcz lehetőségeiről.

- Fenegyerek azok a honvédek, - mondta a főjegyző.

- Még ha mind ördögök volnának, akkor se tudnák elfoglalni a branyiszkói hegyet, - szólt foghegyről a nyugalmazott ezredes.

- Pedig mind közelebb dörögnek az ágyúk, - válaszolt szepegve egy pecsovecs táblabíró.

- A persze, a hogy a szél fúj, aszerint közelebbről, vagy távolabbról hallatszik az ágyúdörgés.

A táblabíró úr kiment az udvarra s ott hallgatózott. Aztán bejött és dideregve hápogta:

- Csak legalább egy katona jöjjön, hogy biztos hírt kaphatnánk!

Alig mondta ki ezt, mikor dübörgés hallatszik s vasasok robognak a városba, de meg se állva, eszeveszetten nyargalnak tovább.

- Hallod, itt alighanem baj van, - mondta a pecsovecs táblabíró.

- Micsoda baj? - nevetett az ezredes.

- Hátha a honvédek mégis elfoglalták Branyiszkót.

- Bah, hisz ez stratégiai lehetetlenség.

De nyomban rá megpillantják a Nádor-huszárokat, a mint vértől csepegő kardokkal vágatnak a vasasok után. A táblabíró felugrott.

- Süsd meg a te stratégiádat! - kiáltotta elképedve s futott, a merre a két szeme látott.

De az ezredes is vitte az irháját s közben folyton ezt hajtogatta:

- Hisz ez stratégiai lehetetlenség!

Kossuth üdvözlése.

Kossuth Lajos meglátogatta Vécsey hadtestét s a gróffal körüljárta a tábornok.

Mikor a honvédek által hányt sánczárókhoz értek, a kormányzó megkérdezte gróf Vécseytől, hogy mennyire van a sáncz a vártól?

- Öt-hatszáz lépésnyire! - felelte Vécsey.

- De hisz akkor ez erősen a lőtávolságba esik.

- Mit se tesz, - válaszolta a gróf, - a sáncz oly mély, hogy a legnagyobb huszár forgója se látszik ki belőle.

Kossuth benézett a sánczba, csakugyan jó mélynek találta.

- És ha bomba esik belé? - kérdezte aztán.

- Az a legnagyobb ritkaság.

E pillanatban nem messze Kossuthtól egy bomba esett a sánczba, szétpattant s több honvédet megsebesített.

- Ezt most csak azért küldte ide a német, hogy üdvözlje a kormányzó urat, - mondta Vécsey mosolyogva.

- Szép üdvözlés! - gondolta Kossuth, a mint leereszkedett a sánczárókba.

Éljen a haza!

A Nádor-huszárok, másképp Palatinus-huszárok, örök dicsőséget szereztek zászlójuknak azzal a hősi önfeláldozással, a melyet a szabadságharc idején tanúsítottak. 1848 október 29-én Csehországból százötvennégyen szöktek haza Hollán Hugó és Virág Gida főhadnagyk vezetéke alatt, 1849 június 9-én pedig, mikor Olaszországba vezették őket, négy század sebes vágtatással igyekezett elmenekülni, hogy hazatérhessen. De utánuk eredtek s csak száztizen-négynek sikerült hazaszöknie.

A másik három századot heves üldözés után Brucknál utólérték, még osztrák területen elfogták és haditörvényszék elé állították.

Az ítélet úgy szólt, hogy sorshúzás útján tíz embernek halállal kell lakolnia.

A sorshúzás megtörtént, a tíz halálra ítélt huszárt elővezették s a lefegyverzett huszárok arczéle előtt letérdeltették. Szembe velük egy század gyalogság, jobbra-balra vasas lovasság, hátul tüzéség égő kanócokkal.

A tíz huszárnak be akarták kötni a szemét.

- Félre innen, német! - kiáltották a huszárok, látni akarjuk a lelkünket, mikor a másvilágra repül.

A lövészek felállottak velük szembe, de ekkor egy tiszt nyargalt feléjük fehér kendővel.

- Újabb sorsot kell húzni, a tábornok úr csak háromnak a halálos ítéletét hagyta jóvá! - mondta a futár.

Erre megint tíz nevet irtak a czédulákra, egy csákóba tették s hármat kihúztak belőle.

A kinek e három czédulán volt a neve, azokat ismét letérdeltették.

A három huszár megsodorta a bajuszát, kemény, villámos tekintettel nézett a német cserepárok szemébe s egyik megszólalt:

- No német vakapád, úgy czélozz, hogy tüstént Rákóczinál legyünk, különben titeket is a levegőbe kapunk s oda dobunk, a hová valók vagytok, a pokol fenekére.

A dobok megperdültek, a lövészek és a vezénylő tiszt előlépett.

- Éljen a haza és veszszen a német! - kiáltották az elitéltek s a következő pillanatban mind a hárman holtan feküdtek a porban.

Nibus az emberben.

A nibus nevű indiai madár derült időben elrejtőzik, viharban pedig kibúvik rejtekhelyéről és zsákmányt keres.

Igy tettek az oláhok is a vizaknai csata után.

Hoffinger Bertalan bányatiszt nejével és három leányával a Nepomuk-bánya istalyába menekült, de egy rumuny észrevette és elárulta őket három polyáknak, a kik zsákmányt kerestek.

A polyákok siettek a bányába, de Hoffingernek az utolsó pillanatban sikerült a lappancsot leeresztenie, minek folytán egyszeriben pokoli sötétség támadt a polyákok körül.

Ezek megijedtek, az oláhot megragadták, összevissza verték és ráparancsoltak:

- Azonnal vezess el erről az ördögi helyről.

A magyar bányász-család ekkép megmenekült, az áruló pedig megkapta a maga megérdemelt jutalmát.

Szemet szemért.

Gróf Teleky Kolozsvárra érve, közölte segédtisztjével, Haray Viktorral, hogy Mikes Kelemen gróf sok osztrák foglyot hoz, a kiket ott kell elhelyezni, a hol a mieinket tartották fogva.

- Na hiszen, akkor jó dolguk lesz, - mondta kárörömmel Haray, - mert biz a mieink egy rongyos pajtában voltak összezsúfolva.

- Édes barátom, szemet szemért, fogat fogért, mondja a szentírás. Csak vezesd oda őket.

Estefelé megérkezett Mikes a dandárával és az osztrák foglyokkal.

Bem apó meghagyta, hogy dandárát a foglyokkal együtt a lakása előtt állítsa fel.

A foglyok teljes fegyverben, zászlóval, a középen álltak fel, körülvéve a mieinktől. Csupa csüggedt, szomorú arc, míg a honvédek szeme csillogott az örömtől.

Bem apó botra támaszkodva, meggörnyedve, kard nélkül jött ki szállásáról; Mikes követte, gróf Bethlen Gergely vezényelt:

- Tisztelegj! - mire a foglyok is mellükhöz kapták a fegyvert.

- Ezredes úr, - mondta Bem, - eressze haza az embereit, el vannak fáradva, hadd pihenjék ki magukat.

- És a foglyok? - kérdezte Mikes.

- Azok is.

- Fegyverben?

- Úgy.

Majd a foglyok felé fordult:

- Ki itt a parancsnok?

- Én, Petrisevics őrnagy az első román ezredben, - válaszolta egy tiszt.

- Húzzon kardot és vezényeljen!

A honvédtisztek bámeszkodva néztek egymásra. Az osztrák őrnagy sort nyitott és Bem apó végigment a második sor előtt.

Megadod-e magad?

Temesvár vívása közben történt július havában, hogy az osztrákok az éj leple alatt meglepték tüzeinket, többet lekasaboltak, hat ágyújokat beszegezték, de a tartalékban levő két század felriadt és Moncskó Ferencz százados vezérlete alatt rávetette magát az osztrákokra. Ember ember ellen harczolt és borzasztó vérengzés támadt.

- Üsd, vágd! - kiáltotta Moncskó a daliás honvédeknek.

Maga pedig párbajra kelt a hatalmas termetű Schwarzmann kapitánnyal. Csattogott, szikrázott a két kard.

Mindkettő kiváló vívó volt, az osztrák tiszt jobbját golyó fúrta át, de ő baljába kapta a kardot s tovább vívott.

Moncskó azonban csakhamar kiverte a kezéből. Ellenfelét ekkor levághatta volna, de ő nagy, csontos kezével mellen ragadta s rábődült:

- Megadod-e magad?

- Igen, a magyar nagylelkűsége!

- Arra számíthatsz is, nem úgy, mint mi a tietekre, - felelte Moncskó, aztán Vécseyhez kísértette a fogly kapitányt.

Sirva vígad a magyar.

A zsidói kastélyban tele volt a boros pincze. A Wesselényiek pompás asztalt tartottak.

Az ott táborozó honvédek borral locsolgatták honfibánatukat és minél többet ittak, a reménynek annál több tündére karolta át a lelküket.

A törzstisztek hadi tanácskozást tartottak. A fiatalok pedig a föld vérét hörpintgették. Felgyult bennük a harczy kedv.

- Harcoljunk tovább! - kiáltották.

Aztán lövöldözni kezdtek a kastély ablakaira.

Ki tudja, nem került volna-e testvérharczra a dolog, ha a higgadtabbak közbe nem lépnek.

A búbanat nagy mester, eloldozza lánczairól a szenvedélyeket. Egyszer csak felharsan Várady Gábor őrnagy hangja:

- Mi csak otthon tesszük le a fegyvert, induljunk!

És azzal zászlósan kivonult a kastélyból az egész máramarosi zászlóalj.

A cigányok tüzes indulót játszottak, az ottmaradtak pedig könyeztek, haj, sirva vígad a magyar!

A vitéz tót gyerek.

Selmeczbánya alatt az ötödik lovasüteg egy hegyoldalon töltötte az éjszakát. Nagy köd lepte el a vidéket és reggel alig lehetett néhány lépésre látni.

A tüzérek fölkeltek a hóról, aztán tüzet raktak, hogy szalonnát piritsanak.

Egyszer csak futóléptek dobaját hallják s lihegve egy tót honvéd toppan elibük.

- Hát te honnan cseppentél ide? - kérdezte Radenich hadnagy.

- Hátra maradtam a zászlóaljamtól s észrevettem, hogy oldalról egy nagy csapat német közeledik erre felé.

- Honnan tudod, hogy németek? - kérdezte Radenich.

- Mert azt kiáltják: Vorwärts, Vorwärts!

Radenich rögtön lóra kapott s értesítette erről az előörs parancsnokát.

Ez összevonta az előörsöket, gyorsan kantároztak, az ágyúkat befogták. Ekkor már lődözni is kezdtek rájuk a németek.

A tüzérek felugrottak a mozdonyra s usdél! vágatni kezdtek.

- Hát velem most mi lesz? - szeppent meg a tót honvéd, a ki alig volt több 16-évesnél.

Egy pillanatig ámulva nézett a tüzérek után, majd ő is futni kezdett, aztán szerencsére felugrott egy ágyúcsőre, ráült, mint a paripára s két kezével keményen fogta a csövet, hogy le ne forduljon róla.

Végre megálltak a tüzérek s nagyot bámultak a kis tót honvéden, hogy le nem pottyant az ágyúcsőről. Hanem mikor lement róla, alig birt menni, majd kirázta a lelkét az a furcsa vasparipa.

Radenich egy forintot adott neki, felírta a nevét s még az nap káplár lett a vitéz kis tót gyerekből.

Az öröm gyujt és - hamvaszt.

Vadnay Miksa képviselő, a kiről Szemere Bertalan azt mondta, hogy hozzá hasonló kortese nem volt a szabadelvűségnek egész Felső-Magyarországon, Miskolcra kapta Szeben bevételének hírére.

Az örömhírré nagy lakomát csaptak a kaszinóban. Vadnay késő éjjel boldogan és rózsás hangulatban tért haza megyeházi szállására és reggel halva találták. Szívszélütés érte.

- Hja, az öröm gyujt, - mondta az öreg várnagy.

- És hamvaszt, - tette hozzá búsan az alispán.

A micsodás ember.

A marosszéki nemzetőrzászlóalj Restolcra várakozott a megérkező Bemre.

A mint a kocsija feltűnt s kiszállott belőle egy törődött testű, görnyedten járó, kis szürke öreg úr, a tisztikar elképedt. Ők athlétának képzelték az osztrolenkai hőst s most előttük állott egy kis gnóm, egy kis pálczás ember, szinte ijesztő külsővel.

Az öreg így mutatkozott be nekik:

- Én vagyok Bem tábornok s kérem az urakat, hogy parancsaimat pontosan teljesítsék, most pedig induljanak!

- No ezért kár volt küldöttségnek menni Pestre, hogy ilyen fajankót hozzanak a nyakunkra, - mondták a csalódott tisztik.

De azért csak ment a zászlóalj Tóth Ágoston vezetése alatt és sikerrel harcolt a deési ütközetben.

Galgán egy kapitány benézett a tábornok ablakán s elképedve látta, hogy az paszulyt szemelget az asztalon.

Odament Tóth Ágoston őrnagyhoz, a kit az egész tisztikar körülvett s nagy csodálkozással így szólt:

- Bizony nem értem, micsodás ember lehet ez a tábornok, míg az ágyúzás tartott, ki se mozdult a szobából, hanem az asztalnál ült s fuszulyka szemeket rakosgatott.

Hanem azért ezek a fuszulyka szemek segítettek neki megverni az ellenséget; mert hát azok az ide-odarakosgatott fuszulyka szemek voltaképp a honvédcsepatoak hadállásait jelentették.

Bezzeg bálványozta is később a kis pálczás embert a tisztikar.

Ő kegyelmességének ebéd is kell!

Mikor Windischgrätz herczeg a moóri csata után a fővárosba vonult, délben egy dragonyos csapat állt meg a Károlyi-palota egyetem-téri kapuja előtt.

A tiszt, a ki Jellasich szállásmestere volt, hivatva Bártfay Lászlót, a grófi ügyészt s felszólította, hogy mutassa meg azt a lakosztályt, a hová Jellasichot elszállásolhatja.

Bártfay a kertre nyíló épületrészt mutatta, de a tiszt ráförmedt:

- Ez kicsi, olyan nagy úrnak utczai lakás kell!

Bártfay erre kelletlenül kijelentette, hogy azt is átengedheti.

- Muszáj! - kiáltotta a tiszt.

Majd kissé lassabban ezt is hozzátette:

- S ő kegyelmességének koszt is kell!

Bártfay ezt is megígérte, aztán sietett le a konyhába, hogy értesitse a magas vendégről a cselédséget.

A szakácsné éppen a levest akarta befőzni s egy marék tészta volt a kezében.

Jó tenyeres-talpas asszonyság volt, a ki a honvéddé lett szakács helyét derekasan megállotta.

A mikor az ügyész közölte vele a váratlan ujságot, a gyuródeszkára dobta a tésztát, össze-csapta a kezét s felsikított:

- Mit? Még hogy én ennek a hazaárulónak főzzek is. Kérem a béremet, megyek a Jancsim után markotányosnőnek!

Furcsa biztosítás.

Damjanichot eleinte nem szerették a „tintanyalók”. Nagyon szigorúnak találták. Mivel pedig Gábor nevű bátyja a császáriaknál szolgált, azt suttozták, hogy titokban egyetért a ráczokkal.

- Vesszen a hazaáruló! - zúgták erre a hevesebb vérűek s akadt egy a honvédek között, a ki azzal fenyegetőzött, hogy a legelső csatában agyonlövi az árulót.

A „tintanyaló prókátorok” azonban okosabbnak találták, ha előbb felszólítják, hogy önként távozzék a harmadik zászlóaljtól.

Evégből báró Wüsthofot, egy volt osztrák tábornok hadnagy-fiát és egy másik hadnagyot választottak s ezeket elküldték a földvári áldozatok temetése napján Damjanichhoz. Hat-hét láb magas oszlopos tornác vezetett az óriás termetű Damjanich szállásához. A két megbízott bejelentetlenül nyitott be hozzá.

- Mit akarnak? - kérdezte mogorván a hős.

A dörgő hang zavarba hozta az ifjakat, de báró Wüsthof hamar összeszedte magát és elmondta jövetelük célját.

- Hm, pedig nekem egy csöpp kedvem sincs elmenni! - válaszolta Damjanich homlokát összeránczolva.

- Kár lesz, őrnagy úr, mert biztosíthatom, hogy a legközelebbi csatában le fogják löni.

- Takarodjatok! - rivalt rájuk Damjanich s a fiatal bárót roppant tenyerével úgy képen törülte, hogy elesett, I. P. hadnagy pedig úgy gondolkozván, hogy kívül tágasabb, sietett visszavonulni, de aközben akkora rúgást kapott, hogy legurult a lépcsőkön.

- Ez az én válaszom a sok prókátornak! - harsogta utánuk Damjanich.

Azután nyomban kivonultatta az egész századot s hatalmas pej lován végigléptetett az arczél előtt. Senki se mert még csak mukkanni se.

- Azt hallom, hogy ti engem árulónak tarttok. Hadd látom hát, ki meri ezt a szemembe mondani?

Gorove Antal kilépett a sorból:

- Azt beszélnek, őrnagy úr, hogy rácz testvéreivel tart!

- Azokkal a kutyákkal?! Én magyar vagyok s jaj annak, a ki kételkedik bennem! Nekem egy Istenem van: a becsület, egy hazám s ez Magyarország!

A harmadik zászlóalj erre éljenzésben tört ki s ettől kezdve tűzbe, vízbe, poklok országába is szó nélkül követték volna Damjanichot.

Orosz süveg Kossuthnak.

Komárom alatt a június 21-iki csatában vagy ötven oroszot fogtak el a honvédek s Görgei elé kísérték, a ki főleg azért jött oda, hogy meggyőződjék az orosz betörés igaz voltáról.

Mikor aztán felálltak előtte a fogoly oroszok, az egyiknek a fejéről levette a medvebőrös süveget és honvédcsákót nyomott a helyébe. Aztán az orosz süveget bepakoltatta s futárral elküldte Kossuth Lajosnak.

- Jelentem a kormányzó úrnak, - szólt a megérkezett futár, - hogy ilyen süveg alatt sok ezer főt láttunk.

- Rövidítsétek meg egy fejjel őket! - ajánlotta neki a kormányzó.

Bem csak ágyúkkal beszél.

Február 6-án a császári sereg: tizenötezer ember ötven ágyúval bekerítette Szászvárost, a hol Bem apó táborozott néhány ágyúval és ezeröttszáz honvéddel.

Puchner hadikövetet küldött hozzá, hogy adja meg magát.

- Mondja meg ön Puchnernek, - felelte a hős, - hogy Bem csak ágyúkkal beszél.

A tiszt távozni akart, de Bem visszatartotta s azonnal elrendelte a hátrálást Szászváros felé.

Több ezer oláh fölkelő állotta útjokat; ezeket Czecz alezredes verte szét, a csapatok kivonultak a városból s csak ekkor bocsátotta el az osztrák hadikövetet.

Az osztrákok tehát későn vették észre a honvédek kivonulását. Utánuk nyomultak, de Bem ágyúival mindig tisztas távolban tudta tartani őket.

Estére a honvédek bevonultak Szászvárosba, az oláhokat és a két század szász vadászt kiverték onnan és lepihentek.

Mikor a vén Puchner megtudta, hogy Bem csakugyan kibujt a kelepceből, táborkara előtt így kiáltott fel:

- Teringettét! ezt még se hittem volna. Én már markomban éreztem Bemnek az üstökét.

Ezt a németet le kell lőnöm.

A komáromi várkormány meg akart győződni a Csallóközben levő ellenség erejéről s Querlonde Ferdinánd őrnagy parancsnoksága alatt kémsemlére küldött ki egy honvéddandárt. Csakhamar megütköztek az ellenséggel.

A honvédtüzérek olyan jól lőttek, hogy a német tüzérek hátrálni akartak. Erre odanyargalt hozzájuk az olaszországi hadjáratban kitünt báró Geramb ezredes és kegyetlenül megkardlapozta az osztrák tüzéreket. Ezt látva Mihalovics honvédtüzér-főhadnagy felkiáltott:

- Ezt a németet le kell lőnöm!

Aztán feléje irányította az ágyúcsőt s maga sütötte el az ágyút.

A következő pillanatban báró Geramb holtan rogyott össze, az osztrák tüzérek pedig vad futásnak eredtek.

Csodálatos!

Welden altábornagy kiáltványt intézett a komáromiakhoz, hogy térjenek át a császár hűségére s teljes kegyelmet nyer a lakosság és a várőrség. Tizenkét órai időt adott, hogy az őrség meggondolja a dolgot.

A kiáltványból a honvédek puskafojtást csináltak és tüzelni kezdtek a körülzároló osztrákokra.

Welden erre általános rohamot rendelt a vár ellen. A honvédek közel engedték jönni az osztrákokat s a jámborok már azt hitték, hogy ellenállásra se fognak találni.

De ekkor aztán neki vetköztek a honvédtüzérek és gyilkos keresztűzbe fogták az osztrákokat. Ezek persze hamarosan megszaladtak. Welden sem tudott hová lenni az álmélkodástól.

- Csodálatos, - mondta tisztjeinek, - mily pompásan lönek ezek a tüzérek s még se akarnak átjönni hozzánk!

A jámbor azt hitte, hogy a fekete-sárga zászló alatt sokkal nagyobb dicsőség szolgálni, mint a nemzetiszínű alatt.

Lefőzte a halált.

Komárom alatt a 37-ik zászlóalj közé egy gránát hullott és sisteregve forgott maga körül. Egy közvitéz lekapta a kulacsát, odafutott lelocsolta a gránátot s az nem robbant fel.

A honvédek e vakmerőségeért lelkesen megéljenezték, ő pedig dicsekedve mondta:

- Lefőztem a halált!

„Voltunk!”

Zborón toborozott Lázár Vilmos dandára. Itt csatlakozott hozzá Tahy hadnagy alatt egy szakasz ungmegyei önkéntes huszár, s mint pihent csapatot, azonnal előőrsre rendelték.

Kis vártatva Lázár őrnagyhoz nyargal Tahy hadnagy és jelenti, hogy a hegyeken valami fehéret látnak, de nem tudják, marhák-e, vagy ellenség?

- Őrjáratot küldj ki, - súgta neki Matolay Etele segédtsízt.

Tahy hadnagy azonban ezt nem értette meg.

- Küldjön ki egy kis czirkáló csapatot, - oktatta ki Lázár - s az mindaddig közeledjen a hegy felé, a míg a valóról meg nem győződik.

Tahy elnyargalt, őrjáratot küldött ki s csakhamar visszavágtatott.

- Jelentem alássan, csakugyan marhák voltak.

- Voltunk! - súgta tréfásan a segédtsíztjének Lázár őrnagy.

Jaj fiam, az aranyaim.

Losonczon a nép agyonvert két muszkát s ezért felgyújtották a várost.

Dombi Marczi jeles cigányprimás szemtanuja volt a város felgyújtásának. Bandájával az erdőbe menekült s magával vitte a ládafiát is, a mely tele volt aranyokkal.

A derék primás hátra-hátra nézett futás közben s látva az égig csapkodó lángokat, rémülten kiabálta:

- Jáj, fiam, az aranyaim!

- Mit óbégatsz, - szólt rá a másodprimás, - az arany nem ég meg a tűzben.

- Tudom, tudom, de elolvad, szent ucsce elolvad, ha a muszka utólér bennünket.

Nyakig hóban.

A szélaknai csatározások előtt az 5-ik honvéd lovasüteg, kint az Isten szabad ege alatt, térdig érő hóban táborozott.

Mivel az ellenség közel volt, nem engedték meg nekik azt se, hogy tábortüzet gyujtsanak.

A tót tüzérek még csak birták valahogy a dermesztő hideget, de a tisztek nem tudtak hova lenni a borzasztó hidegtől.

Végre is úgy segítettek magukon, hogy hóból csináltak maguknak kunyhót és abba bujtak, vagy pedig toronyszerűen felrakták a havat s nyakig álltak bele, hogy a süvítő szél ne szag-gassa a lábaikat. Kényelmetlen szállás volt ez nagyon.

Egyszer Trsko János, később Gömörmegyének tb. mérnöke is, nyakig vágta magát a hóba. Közben elszundikált, könyökével erősen rátámaszkodott a hótoronyra, mire az megbillent és ledőlt.

Trsko felriadt. Sűrű köd volt s álmos fővel azt hitte, hogy az ellenség lőtt.

- Itt a német! - kiáltotta el magát, mire a hótornyokból egymásután dugták ki a fejüket a tisztek.

- Hol a német? - kérdezték álmosan s látva Trsko zavarát, ők is kiugráltak a hótornyokból.

Egy pillanat múlva az üteg legénysége mind talpon volt s elővették Trskot, hogy merről hallotta a lövést.

Trsko még nagyobb zavarba jött.

- Lövést? Lehet, hogy csak álomban hallottam.

- Hát akkor miért vertél föl bennünket?

- Hogy egy kicsit mozogjatok és megmelegedjete, - vágta ki magát Trsko.

Vutkit!

Miskolcz Roth tábornoknak köszönhette, hogy Losoncz sorsára nem jutott, mert itt is a más-világra küldtek egy pár muszkát.

Roth tábornok erre magához hivatta az előljáróságot s meghagyta nekik, hogy nyomozzák ki a gonosztevőket.

Az atyafiak elsápadtak; hiszen ők is minden muszkát a föld alá kívántak, hát csak nem lövettetik föbe a jó hazafiakat.

- Ne féljete, - mondta a tábornok, - nem kívánom én azt, hogy tüstént a föld alól is előkerítsétek őket, de valamit csak kell tenni.

Az előljáróság megígérte, hogy nyomozni fog, de persze senkit sem csipett el. Szepegtek azonban a tábornok bosszujától és kérték, hogy ne büntesse a várost egy-két betyár miatt.

- Kurlandi vagyok, tudom, mi a becsület! - felelte a tábornok.

Történt, hogy egy muszka tiszt vetődött a borsodi alispán házába. Csak a gazdasszony volt otthon.

- Vutkit! - förmedt rá a tiszt és a nagy, boreczetes üvegre mutatott.

Az asszony németül kezdte magyarázni neki, hogy az nem pálinka.

A tiszt azonban egy kukkot se értett németül s ezért még dühösebben kiabálta:

- Vutkit, az angyalát!

Az asszony is méregbe jött és hadonázva magyarázta neki, hogy attól az eczettől kiégne a bendője.

A tiszt azt hitte, hogy nem akar neki vutkit adni s oly dühbe jött, hogy a hóna alól kikapva a kancsukáját, jót húzott vele az asszony hátára. Ez jajgatva futott az utcára.

Épp ott ment el Roth tábornok. Németül megkérdezte tőle, hogy miért sir?

Az asszony elmondta neki. A tábornok a házba rohant.

A tiszt épp akkor hörpintett egyet az eczetes üvegből és olyan savanyu képet vágott, mint a fancsali feszület.

A tábornok leszakította a tiszt vállrojtját, kikapta a kezéből a kancsukát és jókat sózva rája, így szólt:

- Czudar, takarodj ki innen!

Másnap már közlegény volt a henczegő tiszt. Ilyen savanyu vutkit se ivott még életében.

Előbb való a haza, mint a hála.

Az ingadozó Betzmann alezredes benyújtotta lemondását. Puchner halálbüntetés terhe alatt megparancsolta neki, hogy a Csik felé közeledő Gál Sándort verje vissza.

Betzmann ki is adta a rendelkezéseket, de mielőtt támadhatott volna, az őrtálló káplár jelentette neki, hogy Gál Sándor táborával megérkezett, hat ágyút a vár előtt felállított és hatot lövetett.

Az alezredes erre Gál Ignác őrnagygyal a csiksomlyói vár elé lovagolt.

Gál Sándor hozzányargalt, közölte vele, hogy Bem az első székely ezred ezredesévé nevezte ki s adja át neki az ezredet.

A mint elléptek az arczél előtt, egy tájékozatlan góbé elkiáltja magát:

- Éljen Betzmann ezredes!

- Köszönöm, fiam, az éljent, de én már a németnek beadtam lemondásomat s most sem a magyarnak, sem a németnek nem szolgálhatok.

- Alezredes úr foglyom, adja át a kardját! - mondta erre Gál Sándor.

Betzmann nagyot bámult és elvörösödve hebegte:

- Ezt kellett megélnem az én kadétocskámtól.

- Sajnálom, előbb való a haza, mint a hála.

Az életmentő tallér.

Domahidy Ferencz, később Szatmármegye főispánja, huszártiszt volt 1848-ban és Bem alatt harczolt.

A hátráló Bem apót Szászsebesnél megtámadták a császáriak. Domahidy a huszárokkal rohamra ment ellenök. Egyszerre csak egy gránátdarab vágja mellbe és lefordul lováról.

Azt hitték, elesett, de az ütközet után csakhamar megjelent a tisztek közt és lova is előkerült.

- Nini, hát te hogy kerülsz ide a másvilágról? - kérdezték a tisztek, a kik épp arról beszéltek, hogy a harczytéren maradt.

- Nem kellettem az ördögnek, hát visszakergetett a másvilágról! - felelte Domahidy.

A tisztek csodálkozva néztek rá s egyik-másik tapogatni kezdte, mert hátha csak a szelleme van köztük. De biz valósággal ő volt.

- Sohse bámuljatok engem, hisz nem vagyok újkapu! - nevetett Domahidy.

- Már engedj meg, pajtás, a két szememmel láttam, hogy elestél, hát hogyan támadtál fel?

- Ez az ezüst tallér támasztott fel, - mondta Domahidy s egy nagy Mária Terézia korabeli kétforintos tallért mutatott fel nekik.

Mind megcsodálták azt a kopott tallért, a melynek a közepe jól be volt horpadva.

- Látjátok e lyukakat a mentémen és az atillámon? Ezen repült be a gránátdarab, de a talléron megakadt.

- Milyen szerencse! - mondták a tisztek.

- Jól mellbe vágott ez a tallér, de egyúttal visszalökte a gránátszilánkot.

- Van-e sok az ilyen életmentő tallérból, szívesen vennénk belőle! - mondták a tisztek.

- Ohó, barátaim, nem minden tallérban van annyi becsület, mint ebben. Meg is őrzöm, mert az ördög nem alszik s a puskaapor nem tömjénfüst.

És nem is adta volna oda senkinek sem ezt az életmentő Máriást.

Hoztam uram három lisztes zsákot.

A Károlyi-huszárok közt volt egy Iványi József nevű gyönyörű szál dalia, a kinél festeni se lehetett volna szebbet. Magas, sugár növésű, barnapiros arcú, szénfekete bajuszu, villogó, tüzes szemű s roppant erejű kún vitéz. Iványi a hihetelenségig vakmerő volt.

Tisztjei sokszor mondogatták, hogy egymaga egy egész századdal fölér. A vasasok rettegtek tőle, mert úgy forgatta a kardot, mint egy regebeli titán s a merre kardja suhant, ott vígan aratott a halál.

Egyszer egy összecsapás alkalmával három vasast fogott el. Képzeltető, hogy legalább ugyanannyit levágott.

A fehér köpenyeges vasasokat aztán elvitte Kossuthhoz s ekkép jelentette a maga diadalát:

- Hoztam, uram, három lisztes zsákot!

Kossuth gyönyörködve nézte a szálas daliát, megveregette a vállát s így szólt:

- Derék dolog, őrmester uram, csak folytassa!

Ekkép lett Iványi közvitézből egyszerre őrmester; de nem is vihette feljebb, mert nem tudott írni. Hanem azért roppant büszke volt rá Szunyogh kapitánya.

A „legszebb huszár” volt a neve az egész ezredben, de egyúttal a „legbátrabb” is.

Damjanich és a puskaapor.

Az áprilisi győzelmes hadjárat után igen kellemetlenül hatott a tábornokokra a mindjobban érezhető lőszerhiány.

Az igaz, hogy nagyon sok töltényt elpuffogtattak Isaszegnél, Vácznál, Nagysallónál, de meg is volt a látszatja, mert futott esze nélkül a gőgös Windischgrätz.

A tüzes vérű s hirtelen haragu Damjanich azonban Komárom alatt mégis megsokalta a lőszerhiányt s hatalmas hangját kieresztve, imígyen mennydörgött:

- Kenyeret és egy kis húst majd csak szerzünk magunknak, de már puskaport nem tudok csinálni útközben.

A kis Napoleon.

Görgeit sokan „kis Napoleon”-nak nevezték a honvédseregben. Komárom alatt Pap Gyurka, a színészből lett tüzér derekasan puffogtatta a röppentyüket.

- Hadd táncoljon a német! - mormogta magában.

Egyszerre három tiszt bukkant fel közelükben. Mind a három lóháton. Az egyik magas, szőke, szemüveges, kopott atillában, viaszkosvászon csákóban. Valami katonaorvosnak látszott.

Messzelátón nézegette a szőlős domboldalt, majd Pap Gyurkához fordult s halkán rászólt:

- Tüzet szüntess!

Pap Gyurka nem tudta, kicsoda, nagyon szeretett volna már tűzmester lenni, méregbe jött, hogy ez az ismeretlen tiszt a tűz beszüntetését parancsolja. Nem akart engedelmeskedni s mérgesen rászólt az ismeretlenre:

- Kicsoda maga, hogy olyan vékony hangon parancsolgat nekünk, mint valami osztrák kadét-úrfi?

Az egyik tüzér azonban ismerte már az idegen tisztet s fülébe súgta Pap Gyurkának:

- A kis Napoleon!

Pap Gyurka erre ijedten tisztelgett. Görgei mosolyogva szalutált s elvágatott.

- Teremtucscse, azt hittem, valami tudós ánglius! - kiáltott utána Pap Gyurka.

A „garasos” katonák.

Gyoma előljárósága, mikor Lakatos Károly toborzó biztos megjelent a községben, felterjesztést intézett az alispánhoz, hogy a „garasos” katonákat kívánja be hadiszolgálatra. Így hívta a gyomai nép a nyugdíjas katonákat.

Ezek szives-örömet jelentkeztek is, mert egy fokkal rögtön magasabb rangot kaptak, mint az osztrákoknál s ők képezték ki az önkénteseket és újonczhonvédeket. A „garasos” katonák tehát gyémántot értek.

Ez meg is fog történni.

Az elmaradozókat szigoruan büntette Görgei. A botbüntetést ugyan eltörülte a képviselőház, de biz ő megbotoztatta az elmaradozókat, hogy fegyelemhez szoktassa a katonákat.

Gergelyi János őrnagy, a 10-ik honvédzászlóalj parancsnoka, szintén megbotoztatott egy jogászból lett honvédet, a miért elmaradt a zászlóaljtól.

Erre a vitézek felzúdultak és testületileg tiltakoztak a botozás ellen. Gergelyi őrnagy erről jelentést tett Görgeinek.

A vezér a makacskodó zászlóaljat felállíttatta Selmeczbánya piacán s megkérdezte tőlük, hogy ki volt-e háromszor hirdetve, hogy az elmaradozók botbüntetést kapnak?

A zászlóalj egyhangulag felelte:

- Igen!

De rögtön kilépett a sorból egy úri ifju s így szólt:

- Tábornok úr, mi művelt emberek vagyunk s nem parasztok. Hazaszeretetből álltunk be közhonvédeknek s a kormány határozottan megígérte nekünk, hogy művelt emberekhez illően fog velünk bánni. Ránk nézve lealázó a botbüntetés, közölünk tehát senkit se szabad megbotozni.

- Ez ígéretnél előbb való a katonai fegyelem, melytől a hadsereg fennmaradása és a haza sorsa függ, - válaszolta Görgei.

Az ifju erre izgatottan kiáltotta:

- Inkább lőjjenek főbe, de én megbotoztatni nem hagyom magam.

Görgei e kijelentésben nyílt ellenszegülést látott s így szólt:

- Ez meg is fog történni, az ön akaratja szerint.

Majd Gergelyihez fordult:

- Őrnagy úr, intézkedjék, hogy ez az ember elkészüljön a halálra.

Az egész zászlóalj néma volt, mint a sír. Csak a homlokokra ült ki az izgalom verejtéke. Görgei ellépett előttük és szállására ment.

Csakhamar odavágtat Gergelyi őrnagy s jelenti, hogy az egész zászlóalj fellázadt a szigorú ítélet ellen. Ajánlja, hogy fegyverezzék le a zászlóaljat.

- Két század gránátost állítson elibük; ezek vegyék körül azt a hat lövészt is, a kik az ítéletet végrehajtják.

Majd ismét lóra pattant s az arczvonásban felállított zászlóalj elé vágatott. Ellenség előtt álltak és minden honvéd fegyvere töltve volt.

A zajongás rögtön megszűnt, a mint a zászlóalj Görgeit megpillantotta. Lépésben lovagolt előttük, keményen a szemükbe nézett és harsány hangon kiáltotta:

- Hát katonák vagytok ti?! Úrfiak és vénasszonyok vagytok. Parancsolni szerettek, de engedelmeskedni nem. Éltetni a hazát tudjátok, de meghalni érte nem. Szégyeljétek magatokat! Féljobb! Indulj!

És a zászlóalj szépen megfordult és szó nélkül végignézte bajtársa kivégzését.

Kegyetlen ítélet volt, de hatott; nem adott többé okot a 10-ik zászlóalj a botbüntetésre.

A két huszárnak meg kell halnia.

1849-ben Erzsébetvárosban szomorú eset történt. Bem jelszava ez volt: engedelmesség vagy főbelövés.

A Vilmos- és Kóburg-huszárok Erzsébetvárosban egymással szemben voltak felállítva.

A Kóburg-huszárok hadnagya kaptos volt s mindenáron rendelkezni akart a Vilmos-huszárokkal, a kiknek a parancsnokuk véletlenül távol volt.

A fiatal hadnagy parancsokat osztogatott a Kóburg-huszároknak, de ezek rá sem hederitettek, mert Bán nevű őrmesterük szemével hunyorított nekik.

A hadnagy erre kijött a sodrából, kardot rántott, összehunczutozta az őrmestert s meg akarta kardlapozni.

Ez se volt rest, egy öreg huszárral együtt kardot rántott s jól elpáholták a henczegő hadnagyot, a ki szaladt Bem tábornokhoz és elpanaszolta neki a dolgot.

Bem apó nem ismerte a tréfát. Nyomban elfogatta a két huszárt s azonnal halálra ítélte őket.

Zsurmay őrnagy, a ki a Vilmos-huszárokat hazavezette Galicziából, tüstént Bem apóhoz sietett és kérve-kérte, hogy változtassa meg a túlszigoru ítéletet.

- Nem lehet! - válaszolta Bem apó.

- De tábornok úr, az a két huszár nagyon derék, vitéz katona, elég lesz a porkoláb-fogság is.

- Nem kérek tanácsot! - felelte Bem apó ridegen.

- Leteszem kardomat, ha nem kapnak kegyelmet.

- Nagyon sajnálni fogom önt, mert hiányát megérzem, de a két huszárnak meg kell halnia.

- Hát valóban nincs kegyelem?

- Nincs, mert fő a fegyelem!

És Bem apó rögtön föbe lövette a két huszárt, a lengyel származású Zsurmay pedig letette kardját és Erdélyből Magyarországra jött, a hol ezredessé lett.

De a fegyelem az ilyenek után példás is volt Bem hadseregében.

Uhlánus-virtus!

Mikor Bem kijött Erdélyből és seregével Lugos felé tartott, az élen haladó négy Vilmos-huszár észreveszi, hogy a piacon egy század uhlánus áll útra készen.

- Na, fiuk, - mondta a huszárkáplár, - mindjárt meglátjátok, milyen az uhlánus-vitézség.

Azzal meghagyta nekik, hogy kivont kardjuk markolatát csuklójukra akasszák, szedjék elő kis tükeiket s ki-ki a bajuszát pödörje.

A négy huszár aztán lépésben haladt a piac felé s mindegyik a tükörbe nézett és pödörgette a bajuszát.

Az uhlánusok észreveszik őket, a tisztek egymáshoz vágatnak, feléjük mutogatnak, aztán egyszerre csak harsány vezényszavak hallatszanak, az egész század hirtelen megfordul és vágatni kezd.

A huszárok erre elteszik a tükröt, megkapják a kardjukat és sebesen rohannak utánuk.

Mikor azonban látják, hogy az uhlánusok olyan eszeveszetten száguldanak, hogy alig érik utól őket, a káplár dörgő hangon utánuk szól:

- Hát ilyen az uhlánus-virtus?

- Ilyen a, hogy a Krisztus verje meg! - feleli rá egy öreg szittya, a ki a kapujából nézte az uhlánusok vad rohanását.

Gyertek csak ide!

A vizaknai csatában négy óra hosszat tartotta magát Bem apó maroknyi serege.

Az osztrákokban legtöbb pusztítást tett Nagy Károly ütege s azért a németek mindenáron el akarták hallgattatni az ágyúit.

Sűrű csatárlánczok nyomultak a honvédágújuk ellen, mire az ágyúfedezeten lévő huszárok cselrohamot intéztek ellenük.

A németek tüstént négyszöget alakítottak s a huszároknak sapkáikkal integetve, henczegőn kiáltozták:

- Gyertek csak ide!

A huszárok robogtak is egy-két perczig, hanem ekkor kettéváltak, a résen pedig kilobbant Nagy Károly kartácstüze s úgy végigsöpört a négyszögön, hogy tuczatszámra repültek a német süvegek.

A huszárok erre megállottak, összezárkóztak és ismét úgy tettek, mintha rohamra mennének.

A németek ismét négyszögbe álltak, de most már nem merték biztatni őket, hanem ész nélkül puffogtattak a levegőbe, majd dőfésre szegezték a szuronyukat; a huszárok sorfala ekkor ismét kettévált, megint a négyszögbe csapott egy pár kartács, s a németek hirtelenében azt se tudták, hogy merre fussanak.

- Látjátok, fiuk, ha a magyar hunczut akar lenni, százszor is lefőzi egy nap a németet! - mondta Nagy Károly kaczagva.

Van-e becsületes oláh?

A honvédtisztek, mikor Bem serege a feldúlt, elpusztított Abrudbánya alatt pihenőt tartott, azon vitatkoztak, van-e egyáltalán becsületes oláh?

- Már hogy ne volna, - mondta nagy hévvel Füzy Samu.

- Te mondod ezt, a kinek atyját és szép, fiatal feleségét ölték meg az oláhok?

- Igen, én mondom, - felelte határozottan Füzy Samu, a ki harmadmagával szolgált a honvéd-seregben.

Apjuk unitárius lelkész volt, három fia: Samu, Dénes és József pedig honvédtisztek.

Bajtársai nagyon csodálkoztak e kijelentésén.

- Nincs azokban se sziv, se lélek; már pedig, hogy valaki becsületes lehessen, szívének és lelkének kell lennie, - mondta egy alezredes.

Füzy Samu erre előhozatta kis fiát. A gagyogó apróság nyolczhónapos lehetett.

- Látjátok az én egyetlen fiacskámat; ezt egy becsületes oláh menyecske mentette meg, a mikor vérengző testvérei az én kedves kis feleségemet lemészárolták. Hát ne mondjátok nekem, hogy nincsenek becsületes oláhok.

A tisztek körülseglették a kis fiucskát, a kit nagy szeretettel babusgatott az oláh fáta.

- Tudjátok meg, hogy ez az asszony tíz napig rejtegette és táplálta gyermekemet, míg végre elvonult ártatlan fejecskéje felől a halál veszedelme. Higgyétek meg, nagyon jószívű az oláh nép s csak azokat kellene mind nyársra húzni, a kik álnok hazudozásokkal felizgatják és vadállattá teszik.

Föl, vagy le!

Mikor Welden altábornagy kiáltványt intézett a komáromi várórséghez, hogy tizenkét óra alatt nyisson kaput az osztrák ármádia előtt, máskülönben Komárom lövetését mindaddig folytatja, míg csak egy derék katonája lesz, a sziget felől az osztrák vadászok átgázoltak a Vág vizén s csaknem elfoglalták ezt a szigetet, a melyről a leghatásosabb tüzelést indithatták volna a vár ellen.

A 17-ik zászlóalj egyik ifju hőse, Beöthy Zsigmond, látva ezt a veszedelmet, szuronyt szegeztetett s véres harcz után visszakergette a Vágon az osztrák vadászokat.

Beöthy maga is több vadászt vagdalt össze, de egy golyó mellbe találta s az ifju hős lerogyott.

A honvédek fegyverekre emelték s a szunyog-csárdába vitték, a hol bekötözték és kórházba szállították. Egy bajtársa meglátogatta és vigasztalni igyekezett.

- Ne búsulj, Zsiga pajtás, fel fogsz te gyógyulni!

- Nem fel, de le! - suttogetta a hős s mivel többet nem tudott szólani, a földre mutatott.

- Ördögöt, kár volna még ilyen fiatalon a földbe feküdnöd.

Beöthy ezt is megértette s kezével az ég felé mutatott.

- Se föl, se le, hanem közöttünk maradsz.

A hősnek azonban lecsuklott a szempillája és egy hosszú sóhajtásban elszállott a lelke.

- Ej, ej, Zsiga pajtás, erre még ötven év múlva is ráértél volna! - szomorkodott mellette a hű bajtárs.

A jubilált főtüzér.

Gábor Áron csak főtüzérségig tudta felvinni az osztrákoknál. Mivel örökké fűrt, faragott, eszelősnek tartották s jubilálták, vagyis felmentették a katonai szolgálat alól. Hogy milyen lángész volt, az csak később derült ki.

A mikor már honvéd-tüzérszázados volt, egyszer odament az öreg, tapasztalt székely tüzérekhez és tréfásan kezdve a társalgást, figyelmeztetvén őket a haza iránt tartozó kötelességekre. Egy tűzmester erre nagyon felfortyant:

- Mit tanít minket, hisz szolgáltuk mi a császárt s tudjuk, mit kell tennünk!

A szelid természetű Gábor Áron dühbe jött és rútul elkardlapozta a henczegő atyafit.

- Szolgáltad? Nem szolgáltad, csaltad a császárt, de ezzel nincs bajom, hanem hogy most hazádat akarod megcsalni, azt nem engedem.

Petőfi és a székelyek.

Petőfi Sándor rajongásig szerette a székelyeket. Egy költeményében meg is énekelte, hogy gyalázat nélkül csak Bem táborában szolgálhatja hazáját. Bem serege pedig felerészben székelyekből állott.

Mikor Temesvár felé vonultak, a melyet Bem apó meglepetésszerűen, rohammal akart bevenni, Petőfi gyönyörködve nézte a mellette gyalogló székelyeket. Aztán Mezey tüzérhadnagy felé fordította a lovát:

- Te, Józsi, úgy-e derék gyerekek ezek a székelyek?

A hadnagy fejével bólintott.

- Mennyit álltak ki ezek a télen és panaszt soha sem hallottam a szájukból. Nincs ehhez fogható derék nép az egész világon.

Majd odafordult az egyikéhez:

- Fáradt vagy-e már, góbé?

- Ha vónék, se mondanám! - felelte a fiú önérzetesen.

- Látod, pajtás, - folytatta Mezeyhez fordulva, - ezért szeretem a székelyt. Az ilyen katonával csak győzni lehet.

Na, már futnak!

Bem tábornok nagyon szerette a köménymagos levest.

1849 január 30-án egy szelindeki vendéglőben éppen ezt a kedvenc ételét kanalazta, mikor megdördültek az ágyúk s ropogni kezdtek az apró fegyverek.

Bem letette a kanalát, kibiczegett a vendéglőből, elővette a távcsövét és szemlét tartott a harczmező fölött. Aztán odafordult Zsurmay őrnagyhoz, egy pontra mutatott s így szólt:

- Őrnagy úr, rohamra e pont ellen!

Zsurmay tisztelgett, elvágtatott, Bem pedig kaján mosolylyal mondta:

- Na már futnak, na már futnak!

És néhány percz mulva úgy futott az osztrák, mintha jégeső verte volna.

Bem azonban már ekkor ismét nyugodtan szürcsölgette a vendéglőben a köménymagos levest.

Takarodjatok, kutyák!

Február 7-én reggel Puchner megtámadta Bem apót Szászvároson. A honvédeknek már majd minden löporuk elfogyott s rövid csatározás után hátrálniuk kellett.

Bemnek két ágyúja a patak mellett volt felállítva. Egy csapat Leiningen-gránátos rohammal elfoglalta a két ágyút, pedig erre Bem apónak nagy szüksége volt.

Kapta magát, csodás hidegvérrel a gránátosokhoz vágatott, egy katonát lovagostorával arczul ütött, aztán németül rájuk rivalt:

- Nem látjátok, hogy ezek az én ágyúim, takarodjatok, kutyák!

A gránátosok az ágyúkra néztek, azok fekete-sárgára voltak mázolva. Erre Bemet osztrák tábornoknak vélve, visszafutottak.

Bem pedig gyorsan felmozdonyoztatott s elvitette a két ágyúját.

A gránátosok azonban hamar észhez kaptak s alig volt Bem száz lépésnyire, sortüzet adtak rá.

Egy golyó jobb keze kisujját lőtte el. Bem azonban mosolyogva mondta:

- Ennek úgy se vettem hasznát, de az ágyúimnak igen.

A szerencse próbája.

Az agyagfalvi székely gyűlésen ezt kiáltozták a góbék: Megyünk mindnyájan és azonnal!

Mikor már a történelmi nevezetességü gyűlés véget ért, Sera György székely góbé felszaladt a szószékre s az ő sajátos kiejtésével így szólt:

- Miután a hazáért az élethalál harcz megkezdődött s kimenete felől sokan kétségben vannak, egy próbát teszek a szerencsével. Fejjel leugrom a szószékről s ha meghalok, ügyünk elvész, ha nem, győzni fogunk.

Azzal, mielőtt megkaphatták volna, a tribün keskeny párkányára ugrott, fejjel a lépcsőzetes emelvényre dobta magát s borzasztó dübörgéssel gurult le a deszkákon anélkül, hogy megsebesült volna.

Erre felugrott, szeme ragyogott az örömtől és lelkesülten mondta:

- A próba megtörtént, a fogadás nyerve, Isten velünk van!

A jelenet roppant hatással volt a népre. Mindenki jó jelnek vette ez istenkisértést.

- Éljen, győzni fogunk, velünk az Isten és az igazság! - dörögték a góbék s másnap táborba indultak.

Alászolgája, gróf úr!

Jakab Elek fiatal ujságíró, később jeles történetíró, Kossuth-huszárnak állott be. Újonczkorában szemlét tartott a századok felett gróf Bethlen Gergely őrnagy s az ifju szép barna paripájának faránál állva, a katonás kézemelésen kívül még szóval is köszöntötte Bethlent, szólva ekképpen:

- Alászolgája, gróf úr!

A vén huszárok jóízű nevetésben törtek ki, Bethlen pedig így szólt:

- Elég, öcsém, az egyik, a másikat hagyd a czivileknek.

A spártai anya.

Nagy Ferencz ügyvéd három fiát ajánlotta fel önkéntesül Doboka vármegye főispánjának. Maga csináltatta meg nekik a honvédruhát s midőn a táborba indultak, édesanyjuk megcsókolta őket és így szólt hozzájuk:

- Úgy lesztek csak apátoknak és a hazának méltó fiai, ha az ellenséget legyőzve, tértek vissza.

Az egyik később hősi halált halt a piskii hídon, a másik testvére holttestén rohant keresztül, hogy elűzze a németeket.

Ilyenek voltak a spártai anyák fiai.

Lőj már te is, hékás!

Volt Mezei József tüzérhadnagy ütegében egy Schwarcz nevű művelt zsidó tüzérkáplár, a ki Medgyesnél egyre igazitgatta a három ágyú csövét, de nem lőtt, pedig ugyancsak röpdöstek feléjük az osztrák ágyúgolyók.

- Lőj már te is, hékás! - szól oda neki Mezei.

- Mindjárt, hadnagy úr, - feleli Schwarcz s tovább igazgatja az ágyúkat.

Egyszerre aztán elsütteti mind a hármat s lövései oly pompásan találtak, hogy nyomban hasznavehetetlenné tettek három osztrák ágyút.

Áthallatszott hozzájuk az összetört ágyúkerekék recsegése s jól látták, hogyan czipelik ki a németek a tűzvonalból a pocsékká lőtt ágyúkat.

- Na hékás, ez mesterlövés volt! - mondta örömmel a hadnagy, de még aznap tüzemester is lett a derék tüzérkáplárból.

Bem és a lengyel követ.

Szászsebesen a császáriak körülkerítették Bem apót s Puchner tábornok egy Troszkolanszki nevű lengyel főhadnagyot küldött hozzá azzal a fölszólitással, hogy adja meg magát.

Juhász alezredes vezette Bem előszobájába a lengyel hadi követet. Bem azonban, mikor megtudta, hogy lengyel, haragra lobbant.

- Olyan lengyellel, a ki most az osztrákot szolgálja, szóba se állok!

És nem is fogadta. A helyett megparancsolta Juhásznak, hogy a hadi követ szemét kössék be s legalább egy félóraig vezetgessék össze-vissza a táborban. Ekkor aztán elbocsátotta.

A lengyel persze azt hitte, hogy egyenes úton vezették az előörsökhöz s azt jelentette Puchnernek, hogy a honvédek nagyszámu erősítést kaptak.

Mig aztán a félkegyelmű Puchner azon töprengett, hogy megtámadja-e a bekerített honvédek, Bem apó a főutczát felgyújtatta, a lőporos szekereket vizes ponyvákka takartatta le, aztán az égő utczán keresztül, a hol a császáriak bekerítő gyűrűje ketté vált, szépen elillant a városból.

Mondogatták is egymás közt a kelepczéből csudamódon kimenekült honvédek:

- Több esze van ám Bem apónak, mint az egész osztrák ármádiának.

Én önt főbelövetem!

Karánsebesen Bem apó éppen lábvizet vett, mikor Tolnai Gábor őrnagy belépett.

A szobában voltak Bereczi, Károli, Kabos dandárparancsnokok. Bem térkép fölé hajolva magyarázta, ki hol fog támadni.

- Elöl jön a csikiek két százada csatárlánczban, aztán jön ön, őrnagy úr, a zászlóaljával.

- Tábornok úr, - felelte Tolnai, - zászlóaljam csak négy századból áll.

Az öreg erre dühösen csapott az asztalra.

- Ön mindig így tesz, én önt főbelövetem!

- Bocsánat, tábornok úr vette el tőlem a hiányzó két századot.

- Az nem áll.

- Megvan a parancsa.

- Hol van?

- Szállásomon, azonnal elhozom.

Tolnai pár percz múlva visszatért a tábornok parancsával.

Bem forgatja, nézegeti, látja a parancson a saját aláírását, mire az asztalra teszi az iratot, homlokára bök, majd kezét nyújtja Tolnainak s így szól:

- Bocsásson meg.

- A ki egyenes úton jár, sohase félhet, - válaszolta Tolnai önérzetesen.

- Igaza van, - felelte Bem apó s ettől fogva nagyon megkedvelte Tolnai őrnagyot.

Lelkipásztorból tehénpásztor.

Fekete Lajos, a ki református segédlelkész volt, 48-ban felcsapott Kossuth-huszárnak. Nagyon jó kedvű, vidám ifju volt.

Egy ízben egy csizmadiából lett káplár vezetése alatt kémszemlére indultak. Sötét este volt már s a mint csendesen poroszkáltak az országúton, egyszerre csak sajátságos ropogást hallottak a magas török buzából.

A káplár azonnal megállította őket.

- Ezek aligha nem oláh lándzsások lesznek, - gondolta.

Eközben Fekete észrevétlenül leszállott a lóról és lehúzta ballábáról a csizmát, mert nagyon szorította.

A káplár, a mint tovább neszelt, észrevette a földön Feketét és ráförmedt:

- Hogy merted lehúzni a csizmádat?

- Mert úgy szorult benne a lábam, mint most a káplár úr.

A husárok jóízűt mosolyogtak a találó válaszon, a káplár azonban ráparancsolt:

- Eredj azonnal a buzába és nézd meg ki jár ott?

Fekete besietett a kukoriczásba, a husárok pedig kivont karddal lesték, hogy mi lesz.

Néhány izgalmas percz múlva szilaj nevetés, majd eme kiáltozás hallatszott a kukoriczásból:

- Csalé, hajsza, Bimbó!

Aztán egy szép tehén törtetett ki a tengeriből nagy megnyugvására a szepegő káplárnak.

Majd előlépett Fekete tiszteletes uram is s jelentést tett a káplárnak, hogy elfogta az ellenséget.

A husárok nagy hahotára fakadtak, Fekete pedig roppant lelki nyugalommal leült a földre s miközben csizmáját huzogatta, bús-vídáman sóhajtott:

- Haj, haj, eddig voltam lelkipásztor, most meg vagyok tehénpásztor.

Ez a gúnyszó aztán holtáig rajta maradt.

A vitéz tiszteletes életével pecsételte meg honszerelmét. A vajdahunyadi csatában a kozákok összevagdalták.

A hős brigadéros.

Gáta falunál 1848 december 16-án egy magaslaton állott az ötödik lovasüteg fele.

Az újoncz tüzérek ott dobogtak a hóban, egymáshoz ütögették a kezüket, tenyerüket fujdosták a leheletükkel, mert pogány hideg volt.

Egyszerre csak odanyargal hozzájuk egy törzstiszt s rájuk förmed:

- Lőjetek, vagy leváglak benneteket!

A tüzérek nagyot bámultak.

A törzstiszt úgy összehúzta a nyakát, hogy a rangját se ismerhették fel.

- Kire, mire lőjünk? - kérdezte a tűzmester.

A törzstiszt az országútra mutatott.

- De hisz azok juhok, - válaszolta a tűzmester.

- Lőj, vagy leváglak! - ordította az ismeretlen tiszt.

Erre az egyik ágyú csövét az országútra irányította, az ágyú eldőrdült, mire az országúton baktató juhnyáj száz felé szaladt.

- Csakugyan juhok lettek volna? - dörmögte az ismeretlen törzstiszt s azzal se szó, se beszéd, elvágatott és a tüzérek hahotája követte.

Két perc múlva két huszár nyargalt a tüzérekhez. Arczuk csak úgy szikrázott a dühtől.

- Erre-arra azt a szenteteket, mért kergettétek szét a juhnyájunkat?! - káromkodott a két huszár.

A tüzérek alig tudták megértetni velök, hogy felsőbb parancsra cselekedtek.

Később megtudták, hogy a félsz hadseregébe való törzstiszt Szegedy brigadéros volt, a ki Windischgrätz kiáltványa után elillant a honvédségtől. A jókedvű tüzérek ettől fogva, hogy ha bakot lőttek, ezzel csipdesték egymást:

- No már megint a juhnyáját nézted ellenségnek?

Vagy pedig ezzel csiklandozták egymást:

- Eredj Szegedyhez bátorságot tanulni.

Adjatok kenyeret.

Mikor Máriássy Aradot éjjeli rohammal akarta bevenni, a harmadik sáncznál a hidat felszedve találták, hágcsóik rövidek voltak, mire a rohamot be akarta szüntetni.

Kürtjébe fújt tehát, de a zenekar mellé rendelt tiszt ezt a kürtszót rohamjelnek vélte és a Rákóczi-indulót fuvatta.

A honvédek erre „éljen a magyar!” rivalgással törtek előre, de a falakra nem tudtak felkapaszkodni és visszanyomták őket. Legelől haladt a békési zászlóalj s így a hátrálásnál legutoljára maradt.

Az ellenség sűrűn kartácsolt középük s ezért a legbenső sánczba szorultak.

Már virradni kezdett és ha a fejüket kidugták, a várfalokról rögtön omlott rájuk a golyó.

Egész sötét estig ott kellett tehát maradniok szorosan a falhoz lapulva.

A sánczban térdig érő víz volt s ha ki akartak menni, a sáncztetőről golyózápor sivitott feléjük. Étlen, szomjan egész nap ott kellett vesztegelniök.

A németek gúnyolták őket és a honvédek is évődtek velük.

- Fiuk, gyertek ide, kihúzlak én benneteket, - kötődtek velük a tréfás honvédek.

- Tánczoljatok egy kicsit, mindjárt nem fáztok úgy, - évődtek velök mások.

Persze senkinek se volt kedve a deczemberi hidegben a térdig érő vízben lubiczkolni.

Délután oly dühbe jöttek a békési önkéntesek, hogy a várkapuhoz rohantak, azt puskatussal kezdték döngetni és a németek annyira megszeppentek, hogy erősen eltorlaszolták belül a várkaput.

A békésiek egyre jobban döngették a kaput s bekiáltoztak a várba:

- Bocsássatok be s adjatok kenyeret!

De biz nem kaptak kenyeret s késő este volt már, mikor kimerülve szerencsésen kimászhattak a sánczokból.

Mindjárt a tábortűzhöz futottak és az évődő bajtársak most már ellátták őket minden jóval, hogy kiengeszteljék őket az egész napi tréfálkozásért.

A lovagias bán.

Jellasich roppant felfuvalkodott, gőgös ember volt, mert a kamarilla révén valóságos felségjogokat gyakorolhatott.

De gróf Károlyi Györgyné, ez a hőslélkü nagyszony, cseppet se rettegett a hatalmától.

Mikor az ő palotájukból elcsellegett a bán, búcsuzni ment a grófhöz s így szólt:

- Elmentem volna a grófnéhez is, de úgy hallottam, hogy nem fogadna, akkor pedig szerzsánjaimmal kellett volna betöretnem az ajtaját.

Mikor ez a nyilatkozat a grófné fülébe jutott, nevetve mondta:

- Jól is tette, hogy búcsuzatlanul vitte el az irháját, mert biz én ajtót mutattam volna a gyászvitéznek.

A szabadság teste és vére.

Podheringnél csunyán kikapott a német. Barkó tábornok minden ezredesét megsebesítették s egy csöpp hja, hogy ő is ott nem hagyta a fogát.

Mikor eltakarodtak a németek, Andrejkovics Endre, a görög katolikus kispapból lett tüzérhadnagy, ütegével fennmaradt a Szarkahegy ormán, hogy ha netalán a ravasz német az éj leple alatt visszafordulna, megint illendően fogadhassa. A lőporból már kifogyott.

Czabán Márton uradalmi gazdasági irnok estefelé a munkácsi várból uradalmi előfogaton hozott ugyan lőport, de az átázott, síkos és meredek hegyi úton nem volt képes felvontatni és letette a szőlőkben.

A pórnp már visszatért a faluba és ivott, mulatott, hogy a németeket kiverték.

Podhering lelkipásztora, az ősz Csurgovics Mihály, attól tartva, hogy a nedves földön a lőpor átázik és használhatatlan lesz, zsákokat kerített, abba rakosgatta a lőport és egy-egy zsákot vállára kapva, felvitte a hegy ormára.

Persze izzadott az erőtől duzzadó öreg, de mégis felhordta; a tüzérek oly fáradtak voltak, hogy csaknem mindnyájan aludtak és nem segíthettek neki.

Andrejkovics nagyon megköszönte az öregnek ezt a szivességet.

- Örülök, hogy legalább ennyit tehetek hazámért, - válaszolta az ősz lelkipásztor. - Hej, volnék csak fiatalabb, én se maradtam volna itthon!
- De minek is czipelte tisztelendő atyám azokat a zsákokat, majd felhordtuk volna mi, ha szoritott volna a csizmánk, - jegyezte meg Lángfi László.
- Bizony a lőpor nem Krisztus teste és vére, - mondta Simig hadnagy.
- A szabadságnak, fiam, a lőpor a megváltó teste, a vére pedig ti vagytok, kedves fiatal vitézek, - mondta az ősz lelkész, aztán bort, kalácsot, szalonnát hozott fel nekik, hogy annál több legyen bennök a szabadság vére.

Szót fogadott.

A beregmegyei határszélen, az április 22-én vívott podheringi ütközetben a diadal oroszlán-része Mandics Pál kapitányt illette, a ki vadászászlóaljával anélkül, hogy erre parancsot kapott volna, gyors menetben vonult a harctérre.

Mikor csapatát ügyesen elosztotta, észrevette, hogy a Latorczán túl a svalizserek közt egy fehérköpenyeges törzstiszt nagy fennszóval osztogatja a parancsokat.

Odavágtatott Lángfi László tűzmesterhez s a lármás németre mutatva, így szólt:

- Tűzmester, löje le azt az ugráló szarkát.

Lángfi azonnal célba vette, az ágyú eldördült s a fehér köpenyeges alak lovastul a földre zuhant.

Több tiszt futott hozzá és fölemelték. Ez a támadó sereg vezére: Barkó tábornok volt.

Az ágyúgolyó csak a lovát ölte meg. Lángfi megvakarta a füle tövét s bosszusan mormolta:

- Ejnye, ejnye, ha tudtam voltam, hogy tábornok az ebadta, nem a lova, hanem az ő hasába küldtem volna a golyót.

A pontosság.

Bem maga volt a megtestesült pontosság és kötelességtudás. A polgármestereknek pedig épp a pontosság volt a leggyengébb oldaluk. De Bem apó rászoktatta őket.

Egyszer Nagybányán reggel hét órára magához rendelte gróf Teleki Sándort, a ki öt perczet késett.

A mint belép, Bem órájára pillant s nyersen rá szól:

- Hét órára rendeltem és nem hét utánra, elmehet.

A gróf szemlesütve, szótlannul távozott, de attól fogva mindig jóval előbb jelent meg Bem apó főhadiszállásán.

Egyszer mosolyogva jegyezte meg a tábornok:

- Ön előbb jött, mint vártam.
- Jobb előbb, mint későn! - felelte a gróf, a nagybányai esetre czélozva.

Jobb a puskátok.

Zsibón leverten ödöngtek a honvédek. Nyomasztó hangulat uralkodott köztük. Egyszerre csak poros, fáradt, rongyos honvédek közelednek.

Bánffy-Hunyadnál meglepte és szétugrasztotta őket a muszka. Némelyik zászlóalj alig állt húsz emberből, a többi elszéledt. Ezeknek is komor kétségbeesés ült az arcán és keserűen mondták:

- Vége mindennek!

Egy diákhonvédből lett hadnagy odalép egy nagybajuszu idős kapitányhoz és szomorúan kérdi:

- Most már mi lesz velünk?

- Mi lesz, fiacskám? Hát leveted a hadnagyi atillát, nem csörgeted a kardot, hanem visszamégy az iskolába és tovább tanulsz a hic, haec, hocot.

- Többet ér ennél a puskátok! - sóhajtotta a diákhonvéd.

A meghódított vármegye.

Mikor Görgei Léva felé tartott, Hontmegye császári biztosai elillantak.

Április 12-én aztán két deli huszár vágatott be Ipolyságra, leszedették a fekete-sárga zászlókat és mindenhová nemzetiszín zászlót tűzettek.

Majd berobogtak a megyeházára s nagy kardcsörtetés és sarkantyúpengés közt beállítottak Bolgár Gábor alispánhoz.

- Bizonyítványt kérünk, tekintetes uram, - mondták a huszárok.

- Bizonyítványt? Miről? - álmélkodott az alispán.

- Miről? hát arról, hogy elfoglaltuk a vármegyét.

Az alispán jóízűen mosolygott a huszárfurfangon s annak rendje módja szerint kiállította nekik a nagy pöcsétes bizonyítványt, hogy a mai napon elfoglalták a vármegyét.

A huszárok zsebre gyűrték az írást s oly büszkén vágattak tovább a meghódított vármegyén, mintha legalább is egy osztrák brigádot vertek volna széjjel.

No de igazuk is volt, mert attól fogva magyar kormánybiztos, Boronkay Lajos parancsolt a vármegyében.

Elég a pemete is.

Mikor az oroszok Kassa felé vonultak, Besze János, a nagy erélyű kormánybiztos és híres népszónok így lelkesítette ellenök a fölkelt népet:

- A gyámoltalan muszkák szétverésére nem kellenek a kaszás férfiak, elvégzik azt a nők is, - pemetével.

- Az ám, ha velünk jönne, - dünnyögték a kaszás népfölkelők.

De önök még meg fognak szökni.

1849 január 9-én este hatvan cserepár rontott be gróf Károlyi Györgyné szalonjába. Batthyányt keresték.

Ő rögtön sejtette, hogy érte jönnek, felállt az asztaltól, a hol a főuri társaság éppen vacsoránál ült és a tiszttel lépett:

- Batthyány grófhoz van szerencsém? - kérdezte a tiszttel.

- Úgy van, - felelte Batthyány.

- Parancsom van, hogy önt magammal vigyem.

Aztán gróf Károlyi Györgyné felé fordult:

- Bocsánat, grófné, - mondta németül, - hogy bejelentés nélkül voltam kénytelen belépni, de attól lehetett tartani, hogy a grófné megszökteti Batthyány grófot.

A nagyasszony erre haragtól remegve, metsző gúnnyal így szólt:

- Nincs rá semmi ok, hogy sógorom megszökjék. De önök meg fognak szökni innen, annyi szent igaz.

És április közepén meg is szöktek, de nem felejtették itt Batthyányt, mint a honvédek Hentzitet.

A sétainduló.

Valentini Hunyadi huszárörrmester nagyon mulatós gyerek volt. A komáromi cigányokkal gyakran utczahosszat muzsikáltatta magát.

Egyszer hajnalban a Mayer-féle kávéház felé kísérte őt a fekete sereg hangos muzsikaszóval.

A kávéház körül javában pattogtak, zuhogtak a sistergő bombák. A cigányok erre oly hamis hangokat adtak, hogy a szép muzsikaszóból egyszeribe fülsértő macskanyávogás lett.

- Hej moré, mi az istennyila ütött belétek, hogy úgy megkerültetek?!

- Instálom vitézs örmmester uram, - szólt reszketve a rücskös primás, - azok a bombák úgy repülnek, mint a cigánypurdék.

- Hadd repüljenek, ti csak húzzátok!

Azzal az örmmester félreapta csákóját és dalolva ment tovább.

De csak távoli czinczogás hallatszott utána, mert a cigányok megállottak, sőt utóbb leguggoltak a földre.

Valentini dühösen fordult vissza.

- Utánam, mert mindjárt szétütök köztetek! - és kihúzta a kardját.

- Jaj, kapitány uram, - nyögte a nagybölgős térdre rogyva s a bölgőt a fejére kapva, - elől tüzs, hátul vizs, nem megyünk mi tovább.

- Azt a gyáva füstös szenteteket! - csattant fel Valentini s közibük ugorva, jól végigkente őket a kardja lapjával.

- Instálom, hát ezs a fizetés? - jaidult fel a primás.

- Igaz, neked két rész dukál, - mondta Valentini s megint meg akarta kenni.

De a primás felugrott s usdÉ, - szaladt, mint a nyul, a többi meg utána, akár csak az agár.

- Jaj, hogy a devla verje meg ezt a kátonavirtust, - nyöszörgött a primás, - még azt akarná, hogy bombaraktár legyen a hásunk.

- Azs is hunczut, a ki többet muzsikál neki! Tánczoljon a bombafütytre, de ne a mi nótánkra, - dohogta a brácsás.

És ettől fogva nem is kapott cigányt a mulatós Valentini.

Abból a városrészből, a hol mulatni kezdett, rémülten menekült a füstös banda.

- Aha, már megint kéne neki a sétainduló, - morogták ilyenkor.

Nagy művész a szabadság.

O’Nagthen Vilmos százados, a vértanuvá lett Ormai Norberth által alakított első vadász-ezredben, mint neve is mutatja, nem volt magyar ember, százada pedig csupa debreczeni fiuból állott, a kik egy kukkot se tudtak németül.

O’Nagthen nagyon szeretett volna magyarul tudni s igyekezett is magyarul beszélni, de nem volt köszönet benne, mert a tisztek, a hasukat fogták nevettükben ha megszólalt.

Mikor a vitéz debreczeniek nagyon előre rohantak, ő így oktatta a kemény szittyákat:

- Nem kell oljan készül meni a csátorláncz.

Persze a vitézek alig birták visszafojtani a nevetésüket.

O’Nagthen ilyenkor szerette magához csalogatni Matolay Etelét s attól kérdezte meg németül, hogy ezt vagy azt a vezényszót, hogy kell mondani magyarul.

Matolay, mikor ideje volt, szívesen oktatta. Egy ízben azt kérdezte tőle németül, hogy melyik ezredben szolgált először.

- A jogász-ezredben, - szólt nevetve Matolay.

- Hát nem voltál katona?

- Nem én.

- Csodálatos.

- Nagy művész a szabadság, a mamlaszokból is vitéz katonákat farag! - felelte Zemplénmegye későbbi alispánja.

Le kell vágni a kigyó fejét.

A csornai diadalmas csata után történt, hogy a csornai haragos atyafiak ott a helyszínén főbe akarták kollintgatni az osztrák sebesülteket.

A tisztek alig tudták visszatartani őket. Egy kapitány mosni kezdte a fejüket:

- Ejnye, ejnye, hát nem szégyenlik magukat? A sebesülteket már nem illik bántani.

- De hisz, uram, bántott minket eleget az ebadta németje, - dohogta egy öreg földmíves s azzal vasvilláját belé akarta mártani a földön fetrengő osztrák cserepárba.

A kapitány azonban félreütötte a vasvilláját és keményen ráförmedt:

- Hordja el magát!

Az öreg szittyá megcsóválta a fejét, aztán a vasvilla nyelére támasztotta s néhány pillanatig csak villámló szemét forgatta a sebesült felé. Majd szemére húzta zsiros kalapját és a sebesülthez pislogva, keserű gyűlölettel mondta:

- Olyan ez, uram, mint a kígyó, le kell vágni a fejét és összetaposni, különben megint megmar.

Az apostol.

A Vécsey-hadtest romjait a fegyverletétel után Nagyváradra kísérték. Itt elszállásolták őket s a tisztek neveit jegyzőkönyvbe vették.

Az alantas tisztek útlevelet és 25 forintot kaptak az oroszok főhadipénztárából, aztán szélnek eresztették őket.

Az összeírásnál az orosz fülek előtt nagyon furcsa hangzású magyar nevek miatt sok mulatságos félreértés történt, a mi a bűba merült honvédtiszteket is megneveztette.

A legmulatságosabb volt egy Apostol Simon nevű tüzértiszt esete.

- Hogy hívják? - kérdezte tőle németül az esztlandi orosz főhadnagy.

- Simon Apostol, - válaszolta a tüzértiszt.

A muszka nagyot bámult, aztán újra megkérdezte, hogy mi a neve. A válasz ugyanaz volt.

- Mi az ördög? azt akarja elhíttetni velem, hogy ön Simon apostol?

A honvédtisztek közt csendes derűtlenség támadt.

- Bocsánat, az én nevem Simon Apostol.

- De fura! - morog a muszka s látszott rajta, hogy sehogy se érti a dolgot.

Egy-két pillanatig reá bámult, majd hirtelen rárecscentett:

- De hát mi közöm nekem a gúnynevéhez! Mondja meg az igazi nevét!

- Apostol Simon.

- No hát ez istentelenség! mondja meg legalább mi a vezeté- és mi a keresztnéve?!

A honvédtiszt erre lassan tagolva mondta el a vezeté- és keresztnévét.

- Hallja, vigyázzon magára, - fenyegette meg a muszka, - mert ha valami hamis nevet mondott, lesz dolga a kancsukának.

- Bolond muszkája, még azt hiszi, hogy tréfálni való kedvünk van, - sügtak össze a honvédtisztek.

A felségsértő dal.

1848 szeptember 24-én egy B-thy József nevű munkácsi ember hazafias elkeseredésében utcahosszat énekelte Petőfinek ezt a versét:

„Áll még a munkácsi vár, áll a bitófa, áll a nemzet szabadsága, vesszen az álkirály.”

Gáthy Sámuel bíró ebben felségsértést látott, az ifjút elfogatta és a városházán bezáratta. Hanem a városi tisztviselők nem vették olyan szigorúan a dolgot s éjjelre az ifju ajtaját nyitva felejtették.

B-thy kisurrant és egyenesen Beregszászba sietett Buday István alispánhoz. Itt cselhez folyamodott.

- Kérem, tekintetes uram, lehetne-e ezt a verset kinyomtatni, anélkül, hogy becsuknának érte?

Buday átfutotta a verset, aztán visszaadta.

- Lehet hát, sajtószabadság van!

- Nálunk Munkácson azt állítja a bíró, hogy nem lehet.

- Bolond beszéd, már hogyan lehetne, hisz Petőfi is kinyomatta.

- Hát énekelni szabad-e?

- Miért ne!

- Kérem a tekintetes alispán urat, adjon írást róla, hogy ezt a verset szabadon énekelhetem a városban, mert attól félek, hogy az a bolondos bíró még bezárat.

Az alispán nagyot nézett, de teljesítette az ifju kérését.

B-thy boldogan ment vissza Munkácsra. A bíró megint a városházára idézte. Elment, aztán előhívta az alispáni engedélyt.

A bíró elolvasta, aztán nagyot bámult. Szótlanul járt fel és alá a szobában, majd az ifjuhoz fordult:

- Űsse kő, ha ő megengedte, felőlem fujhatja, a mig bele nem szakad.

És az ifju élve az engedelemmel, ott nyomban a városházán oly lelkesen fujta azt a dalt, hogy az összes tisztviselők összeszaladtak és vele együtt énekelték.

Izenet a Hurráh-regimenttől.

Piskinél, a híd diadalmas elfoglalásakor, egy pelyhes állu szász katona esett a honvédek kezébe, a kit Bem elé vezettek.

- Melyik ezredből való vagy? - kérdezte tőle az osztrolenkai hős.

- A szász zászlóaljból, - felelte a hirtelen szőke és macskaszemű ifju.

- A Hurráh-zászlóaljából?

A szász legényke nem felelt. A honvédek gúnyból nevezték el a szász önkénteseket Hurráh-zászlóaljnak, mert ez volt a jelszavuk: Hurráh! Mi megmentjük a császár trónját!

Bem látva az ifjoncz zavarát, így szólt:

- Hol laknak szüleid?

- Nagyszebenben.

Bem kicsinylő mosolylyal nézett rá, aztán gúnyosan mondta:

- Menj haza, fiam s mondd meg apádnak és ismerőseidnek, hogy tiszteltetem őket, nemsokára meglátogatlak benneteket.

Bem apó márczius 11-én be is váltotta a szavát, de a szászok csöppet se örültek e látogatásnak, mert ez a nap Szeben bevételének napja volt.

Nem megyek ki a házamból.

A német körülzáró sereg erősen bombázta Komárom várát.

A Mayer-féle házba gyakran hullott bomba, áttörték a tekeasztalt is, de a kanóczuk rendesen elaludt s nem robbantak föl.

Mayer kávé, mintha mi sem történnék körülötte, hidegvérrel szolgálta ki tiszti vendégeit.

Többször figyelmeztették, hogy meneküljön, mire ő ezt mondta:

- Én a házamból ki nem mozdulok, csak akkor, ha kivisznek.

Egyszer aztán egy bomba épp a kezében tartott tálczára pottyant, a mely tele volt vizes poharakkal. Persze földre zuhant a tálcza és a poharak óriási csörömpöléssel ezer darabra hullottak.

- Na most majd kivitték Mayer bácsit, - nevettek a tisztek.

- Tudta ez a bomba, hogy engem a tiszt urak nem nélkülözhetnek, - válaszolta a vitéz kávé nyugodtan.

Hogy lett őrnagy Csutak Kálmán?

A vizaknai véres csata után, mikor Bem apó a visszavonulást elrendelte, Csutak Kálmán kapitány észrevette, hogy a patika előtt álló három ágyú megmenthető. Azonnal a református templom melletti utcába irányította azokat.

Az utca végén azonban már osztrák gránátosok álltak keresztben. A tüérek megzavarodva álltak meg. Csutak élükre állott és így kiáltott:

- Csak előre, keresztül fogjuk törni magunkat!

A tüérek erre tovább vágattak. Csutakot a gránátosok célba vették, de oly ügyesen ficzánkoltatta a lovát, hogy egy golyó sem találta.

A tüérek nekinyargáltak a csatárláncnak és csakugyan áttörték. Az ágyúk meg voltak mentve.

Bem e hőstettet egy dombról nézte, aztán gróf Bethlen Gergely alezredeshez fordult:

- Az a fiatal őrnagy igen jó katona! - mondta az öreg.

Igy lett őrnagygyá Csutak Kálmán a vizaknai csatában.

Ezredes úr, az ellenséget mind elhoztuk.

Asbóth Sándor alezredes alatt egy hadosztály honvéd táborozott Poroszlón. Asbóth nagyon kíváncsi lett volna megtudni, hogy van-e és mennyi ellenség Gyöngyösön.

Két vitéz őrmester: Filep György és Jeremiás Miklós nyomban vállalkozott rá, hogy benéz Gyöngyösre. Magukhoz vettek öt bátor honvédet és elindultak.

Az országúton kenyeret szállító parasztszekerekkel találkoztak. Megállították s kérdőre vonták a földműveseket, hogy hová viszik a két szekér kenyeret?

- A németnek, hogy az Isten akárhová tegye őket.
- Hát aztán sok német van-e Gyöngyösön?
- Ott bizony nincs más, csak egy magas sarzsi, meg a fekete-sárga polgármester.
- Miféle tiszt lehet az?
- Tudja az ördög, hogy vinné el valamennyit.

A két őrmester két honvédet ültetett a szekerekre és meghagyta az atyafiaknak, hogy a kenyereket a poroszlói honvédtáborba szállítsák. Ezek szíves-örömmel engedelmeskedtek.

- Hát aztán a közelben sok-e a német? - tudakozódott tovább Filep őrmester, a mint megfordították a szekerüket.

- Van ám, mint eső előtt hangya! - dörmögték ezek.

A két őrmester összenézett.

- Tegyük egy kis látogatást Gyöngyösön, - indítványozta Jeremiás.
- Tegyük no, - hagyta rá Filep.

Azzal a két őrmester és három honvéd bement Gyöngyösre.

- Szállást, gyorsan szállást, négyezer honvéd jön utánunk! - kiáltották az örvendező polgároknak.

Egy pillanat múlva híre futott az egész városban, hogy jönnek a honvédek.

Nagy tömeg gyűlt köréjük s lelkesülten éljeneztek a szálláscsinálókat.

A két őrmester a városházára ment és elfogta a polgármestert.

- Ön élelmet szállított az ellenségnek, tehát hazaáruló! - rőffent rá Filep és azonnal megvasaltatta.

Aztán mentek az Orczy-kastélyba. Kinn sétált Montecuccoli ezredes.

A honvédek szuronyszegezve törtettek feléje. Az ezredes sóbálványnya meredt.

- Hát ezek honnan a pokolból pottyantak ide?
- Ezredes úr, négyezer honvéd jár nyomunkban, adja meg magát!

Az ezredes szó nélkül átnyujtotta kardját, két előfogatot keritettek s egyikre a két őrmester ült az óbesterrel, a másikkra a honvédek.

Montecuccoli aggódalmasan csavargatta a nyakát jobbra-balra, de egy fia osztrákot se látott.

Este volt, mikor elérték a honvédtábor. Az őbestert tüstént Asbóth elé vezették:

- Ezredes úr, - jelentette a két őrmester, - mind elhoztuk az ellenséget, a kit csak Gyöngyösön találtunk.

- Kevés, de annál szebb falat, - felelte Asbóth ezredes, fagyos pillantást vetve a grófra.

Minket szépen kitálaltak!

Pap Gyurka, a színészből lett honvédtüzér Budavár ostrománál ugyancsak megjárta. Irányzó volt az egyik ágyúnál, a mely egy ház tűzfalával szemben volt felállítva.

Egy fényi sváb fiu megnézte a löveget, s észrevette, hogy a röppentyű éppen a tűzfalnak megy s mivel biztosan visszacsapódik, a löveg embereit és a mögöttük lévő röppentyűládákat fogja szétrobbantani.

Figyelmeztette rá Pap Gyurkát, de biz az irányzó oda se hederített; a vályu csavarját nem fordította hátrább, hanem tüzet vezényelt.

Az ágyú eldördült, a másik pillanatban a tüzes röppentyű visszaugrott, a töltényládákra hullott s azokat felrobbantotta. Egyik töltény a másik után robbant föl. A fényi sváb tüzérek felalálták magukat.

Közelben volt egy nagy vizes kád, abba ugrottak be és lekuporodtak.

Onnan kiabálták Pap Gyurkának, hogy bujjék közéjük.

De Pap Gyurka a füstben, lángban, folytonos durrogásban csak tapogatózva botorkált feléjük.

Mikor közel jött hozzájuk, megragadták s mivel már haja és ruhája is égni kezdett, fejével mártották bele a vizeskádba.

Alig fordították meg, egy elsült röppentyű szétvetette a kádat s ők mindnyájan a földre csücsültek.

- No, minket szépen kitálaltak! - mondta Pap Gyurka, a kinek az arcát egészen megpörzsölte a láng.

Arcza annyira feldagadt, hogy alig látszott ki a szeme. Rücskös képű volt, de nagyon hiu. Tükröt kért s a mint meglátta magát, felkiáltott:

- Szent Isten, végem van! Hisz ez nem én vagyok. Oda a szépségem!

És keservesen jajveszékelt. Odajött a tábori orvos és megvizsgálta.

- Dehogyan lesz önnek vége, sőt még csak ezután lesz szép, mert ripacsos bőre lehámlik s új bőrt kap helyette.

- Igazán? - örvendezett Pap Gyurka, - no, az már más; de ha felgyógyulok, huszár leszek.

- Miért, te? - kérdezte Molnár György színésztársa.

- Azért, mert ilyesmi a huszárral nem eshetik meg, legfeljebb csak a lovával...

Csak?

A muszka sereg egy negyedét lengyelek képezték. Ezek pedig titokban mind velünk rokon-szenveztek. Hiszen három lengyel tábornok szolgált sorainkban: Bem, Dembinszki, Visoczki.

Miskolczon egy lengyel főtisztet szállásoltak egy úri házhoz. A lengyel tiszt jól tudott németül.

Ebéd után, mikor már egy kis bor volt a fejében, ezzel a kérdéssel fordult a házigazdához:

- Mily nagy a Görgei serege?
- Legföljebb harminczötezer ember.
- Csak? - sóhajtott a lengyel, aztán nem szólt többet.

Ugyancsak Miskolczon egy másik lengyel származásu tiszt, mikor már mélyebben nézett a korsó fenekére, így kiáltott fel:

- Ördögadta, miért is nem győztek azok a honvédek Debreczennél?

Csak a tajtékipipámat sajnálom.

Uzdin és Tomasovác között 1849 május 20-án heves harc fejlődött ki ráczok és Barcza Boldizsár őrnagy honvéd zászlóalja között.

Uzdint a honvédek szuronyrohammal akarták bevenni, de az ellenség közt volt egy osztrák vadászcsapat, a mely a falu szélén levő szélmalmot tartotta megszállva s a malom mellett ágyúkból kartácsolt a honvédekre.

Tassy Béla honvédszázados nem törődve ezzel, századát rohamra vezeti a malom ellen. Hanem a golyó és kartácstűz oly nagy pusztítást okoz a honvédek közt, hogy a század meg-inog.

Ezt látva Barcza őrnagy, odakiált Busbach Péter főhadnagynak:

- Peti, előre a századdal! A malmot el kell foglalnunk, ettől függ az ütközet sorsa.

Busbach nyomban csatárlánczra osztja századát, a dobosa rohamot vert és lelkes „rajta!” kiáltással szuronysegezve rohan előre Busbach százada.

De erre már az osztrák vadászok megriadnak és a falu felé hátrálnak, cserben hagyva az egyik állásukat, a mit „éljen a magyar!” kiáltással foglalnak el a honvédek.

Mikor Busbach a rohamoszlop elején lovagolt, észrevette, hogy Tassy Béla kapitány az árokparton áll, jobbkeze a zsebébe van dugva és nagyon szomorú arcot vág.

A mint az osztrák vadászcsapat elszelelt, hozzálovagol.

- Mi baj, Béla? - kérdi tőle.
- A csillagát, - dohogja ez mérgesen, - már megint agyonlőtte a német a tajtékipipámat.

Azzal kiszedi a zsebéből az összetört tajtékipipát.

Busbach látja, hogy a bal tenyere, a mivel fogta, keresztül van löve és csupa vér.

- Béla, mért nem mégy az orvoshoz? - szólt rá Busbach, sebesült kezére mutatva.
- Bánja a szösz, - legyint a kezével Tassy Béla, - csak az új tajtékpipámat sajnálom.

Kifogott a sátánon.

Nagyenyeden a január 9-iki szörnyű mészárlás alkalmával Kovács István megyei tisztviselőt a vasdoronggal és bunkósbottokkal fölfegyverzett oláhok ide hurczolták és agyon akarták verni.

Kovács hatalmas erejű fiatal ember volt, de a részeg bandával fegyvertelenül nem vehette fel a harczot.

Az oláhok egy ház udvarára vitték és felszólították, hogy térdeljen le.

Kovács tudta, hogy meg akarják ölni s arra kérte őket, hogy engedjék meg egy pillanatra hátramenni.

A részeg oláhok ezt megengedték, de egy társuk követte, hogy meg ne szökhessék.

A mint az udvar hátuljára értek, Kovács megpillant a földön egy husángot. Felkapja s azzal olyat csap az oláh fejére, hogy az szétloccsant. Ekkor átugrott a kerítésen és rohant az erdő felé.

A részeg oláhok dühös orditással rohantak utána, de a hóban mind felbukfenczezték.

Kovács megmenekült s honvédhadnagy lett. És ha esténként bajtársaival a tábortűz mellett mélézgett, azok gyakran ezzel a kérdéssel rázták föl merengéséből:

- Pista, hogy is volt az, mikor kifogtál a sátánon?

A havasgödörből húzták ki.

Szinnyei József, a Nemzeti Muzeum igazgatóőre s kir. tanácsos, mint győri jogász állt be honvédeknek s Komáromban szolgált mint közvitész, tizedes, őrmester és hadnagy, egészen a vár feladásáig.

1849 január 13-án esett át a vérkeresztségen. Zászlóaljával Nyárasd felé vonultak kémszemlére.

Mikor süviteni kezdtek a golyók, többen lebuktak a szelétől. Egy golyó egy Váczy nevű kisdobosnak átlőtte a dobját, a mitől ez úgy megijedt, hogy hazafutott.

Persze nagyitva adta elő a harczot és Szinnyeiről azt híresztelte, hogy a golyók elől egy havasgödörbe bújt s onnan húzták ki, hogy meg ne fagyjon.

Bajtársai aztán megkérdezték tőle, hogy mi igaz e hírből?

- Nevetséges, - mondta a nyugodt vérű ifju, - nem vagyok én kisdobos, hogy csuffá tegyem a zászlóaljmat.

No, de később a kisdobos is derekasan megállta a helyét s megszokta a golyósüvöltést, akár-csak a légydongást.

Tulságos vendégszeretet.

A honvédek sokat koplaltak, áztak, fáztak, nyomorogtak, de ha egy városban meghálháltak, ott aztán a lelkiüket is elibük öntötte volna a magyar nép.

Mikor Bem apó utóvédjét Kiss Sándor ezredessel Szamosujváron hagyta, gróf Teleki Sándor volt melléje rendelve.

Karácsony napját ott töltötték s a város minden tekintélyes polgára meghívta őket ebédre.

Délelőtt eljött hozzá Kiss Sándor.

- Druszám, - mondta nevetve, - én megszöktem hazulról, ezek az örmények megbomlottak, mindenki azt akarja, hogy nála ebédeljek.

- Én is úgy jártam, druszám, - felelte a gróf nevetve.

- Hát most mit fogunk csinálni?

- Mit, hát elmegyünk mindegyikhez. Placsintáréknál megesszük a levest, Gajzágóéknál a húst. Simaiéknál a káposztát, Szappanoséknál a tésztát, Verneréknél a pecsenyét, a többinél a csemegét s visszamegyünk oda, a hol legjobb bor van.

- Igen, ha engednének, - mondta Kiss ezredes.

- Már pedig nem tehetünk másképp.

El is indultak a körebédre. Mikor a negyedik helyről kijöttek, Kiss Sándor alig birt szuszogni.

- Druszám, én szököm innen. Gyülekezőt veretek s egy óra múlva indulunk.

- Jó is lesz, ha menekülünk, - szuszogta nagyokat fujva Teleki, - mert még agyonetetnek.

- Te még maradj, hogy fel ne tűnjön a dolog, én pedig megyek és gyülekezőt veretek, - mondta Kiss Sándor.

Teleki bement az ötödik házba s mikor javában kínálják, megperdülnek a dobok. A gróf felugrott.

- Mi ez? - mondta szinlelt ijedtséggel.

A gazda elsápadt s rémülten kiáltja:

- Itt a német!

Mindenki felugrált, Teleki kardja után kapott és szaladt a templomtérre.

Az örmények hüledezve czammogtak ki házaikból. Kiss megnyugtatta őket.

- A tábornok úrtól parancsot kaptunk, hogy azonnal induljunk.

És kivezette Szamosujvárról a sereg utóvédjét.

A mint az országúton poroszkáltak, Kiss odafordult a druszájához:

- Ha estig maradunk, agyonitattak volna minket is, meg a legénységet is.

- De rájuk is ijesztettél szegényekre. A dobszóra mindenki a teli hasához kapott, hogy most már hogyan fog futni a német elől.

Megfelelt neki.

Kossuth Lajosnak kedvencz cigánya volt Boka Károly, a kinek a debreczeni közönség sír-emléket is állított. Pompásan tudta játszani a maga csinálta kesergőket és Kossuth kedvencz nótáját:

„Megkövetem a teins’ nemes vármegyét.”

Augusztus 2-án, a véres debreczeni csata után, mikor az oroszok berohantak a városba és fosztogatni kezdtek, Bokát is koldussá tették.

Elvitték száz aranyat érő cremonai hegedűjét összes ruhaneműivel együtt.

A mikor Paskievits herczeg főhadbiztosával, gróf Zichy Ferenczczel bevonult városházi lakására, a muszkavezető intendáns ebédet adott a fővezér tiszteletére s odarendelte muzsikálni Boka Károly bandáját.

Zichy már előzőleg az egekig magasztalta a magyar cigányok művészetét és így természetes, hogy a varsói herczeget is roppant kíváncsivá tette.

Boka papucsban jelent meg, mert a muszkák a cipőjét is elvitték.

A mikor aztán Zichy gróf jelt adott neki a játékra, Boka rázendített a „Megvirrad még valaha” kezdetű nótára.

Zichy idegesen mozgott, fészkelődött a székén, de nem akarta félbeszakítani, mert látta, hogy a varsói herczeg gyönyörűséggel hallgatja a nótát.

Sirtak, zokogtak a húrok s a herczeg kőszive is megremegett belé.

A dal végén aztán bosszusan ugrott fel a muszkavezető gróf és dühösen förmedt rá:

- Tüstént a foglárhoz vitetem, nem tud más nótát játszani!

- Kegyelmes uram, - válaszolta egykedvűen a primás, - ha elvitték a hegedűmet, hát vigyenek el engemet is.

Lefőzte a vasasokat.

A gömöri nemzetőrség magával hordozta Dombi Marczi híres cigányprimást is tizenhat főnyi zenekarával.

Pompásan tudott játszani Dombi Marczi, vonója alatt reszkettek, sirtak, vonaglottak és tomboltak a húrok. Hullott a bankó meg az arany a tányérjára és Dombi jól megszédte magát. Takarékos cigány volt, a ki élére verte a garast. Egy nagy tölgyfa-ládában mindig magával czipelte az aranyait.

A bodrogkereszturi csatában oly hévvel húzták, hogy nem vették észre, mikor egy vasas osztály feléjük robogott.

A nagybögős azonban, a kinek hiuz szemei folyton jobbra-balra sandítottak, egyszerre csak elkiáltja magát:

- Juj, tüzs van, itt a német!

A cigányok elhallgattak, de már a vasasok oly közel voltak, hogy a futás nem segített volna rajtuk.

A klarinétosnak ekkor pompás ötlete támadt. Kürtös volt valamikor a katonaságnál. Jól tudta a kürtjeleket.

- Húzódas féljobb, - ezt a vezényszót fújta teli tüdővel a klarinétján.

És a vasasok lovai szót fogadtak a kürtjelnek. Jobbfelé fordultak és tovább vágattak.

Hasztalan ránczigálták a vasasok a paripáikat, hasztalan káromkodtak - a lovak tovább nyargaltak jobbfelé.

Mikor már jó messze voltak a cigányzenekartól, a klarinétos nagy lélekzetet vett, aztán fölkaczagott.

- No bibastok, ezst csináljátok utánam, úgy-e megmentettem azs irhátokat!

Már ez fiam így szokás!

A július 21-iki véres csatában, a melyet Komárom alatt vívtak a honvédek, a tüzéreknek ugyancsak melegük volt.

Az egyik üteg kapitánya alól három lovat lőttek ki, két ágyú faszerkezete elégett, a legénység fele a lovakkal együtt elvérzett, volt dolga dr. Schwenkernek, az ütegosztály orvosának. Egyre-másra kellett kötözni a nehéz sebesülteket.

A mint egy tüzérkáplár ellőtt karját lenyisszantotta, egy bűgó gránát egyenesen a jobb karjának repült s kezefejét leszakította.

A műtökés persze a lecsonkitott kézzel együtt a földre repült s az orvos karjából kiömlő vér befecskendezte a sebesült káplárt.

- Doktor úr, ez is a műtéthez tartozik? - kérdezte a káplár keserű gúnynyal.

- Már ez fiam a háborúban így szokás! - felelte ritka hidegvérrel az orvos, a ki most már maga is sürgős orvosi segítségre szorult.

Az Isten szolgálja gyalog is járhat.

Rákosnál szép tölgyes erdőn vonultak keresztül a honvédek.

A mint kiértek az erdőből, egy görög-keleti esperes hintójára bukkantak, a melybe pompás két ló volt fogva.

A honvédek megállították az esperest, aztán felszólították, hogy szálljon ki a kocsiból, mert a lovakra szükségük van.

Az esperes savanyu képet vágott, de engedelmeskedett.

Eközben odajöttek a tüzérek is, a kik nagy hiányt szenvedtek ágyúslovakban.

- Jó lesz ez a két ló nekünk, - mondták a tüzérek.

- Hát akkor én hogy megyek haza? - sopánkodott az esperes.

- Ha az apostolok tudtak gyalog járni, akkor a tisztelendő úr is mehet gyalog, - volt a válasz.
- Az esperes zúgolódott, de biz a két lovát mégis az ágyúk elé fogták s ezzel vigasztalták a papot:
- Az Isten szolgája gyalog is járhat.
- Hát önök nem járhatnak gyalog?
- Nem bizony, mert mi a halált szállítjuk s annak paripa dukál, - válaszolták nevetve a harácsoló tüzérek.

Az lesz a legszebb.

Belloni László festőművész atyja, Belloni Antal iglói fiatal czukrászsegéd, szintén beállott honvédek, őrmesterré lett s Klapka alatt harczolt Komáromban.

A külső sánczok előtt éjjeli őrzőjárat alkalmával egy osztrák század lepte meg, embereit körül-fogta és lefegyverezte.

A foglyokat az osztrák táborba kísérték s másnap Bellonit Hradek ezredeshez vezették ki-hallgatásra.

Az ezredes öblös hangú, nagy bajuszu kemény katona volt, a ki egy ideig csak a szeme villámaival csapkodta a fogoly őrmestert. Aztán nagy dér-durral fel és alá járkált előtte, majd rárivalt:

- Ön kémkedett, nemde?
- Nem, ezredes úr, - felelte épp oly keményen Belloni.
- Mit? Ön még tagadni meri?! Ezért bezáratom.
- Szép lesz.
- Mit?! Én önt főbelövetem.
- Az még szebb lesz.
- Micsoda, én önt fölakasztatom.
- Az lesz a legszebb, - szólt nyugodtan Belloni.

Az ezredes e kurucz válaszokra majd megpukkadt mérgében.

A foglárhoz kísértette az őrmestert s valószínűleg főbe is löveti, ha másnap hajnalban ki nem tör Klapka, meg nem szabadítja őket s Győrig nem kergeti az osztrákokat.

Meg kell tréfálni az újságírókat.

A Kossuth-huszárok közt három újságíró volt. Urházy, Kőváry László és Jakab Elek.

Gróf Bethlen nagyon szerette őket, de mivel tudta, hogy azelőtt soha sem ültek lovon, a leg-szilajabb lovakat adatta alájuk s azt mondta a tiszteknek, hogy meg kell egy kicsit tréfálni az újságíró urakat.

Nagyon vigyáztak ezek magukra, hogy csúfot ne valljanak, de hát az író emberek szórakozottak szoktak lenni.

Mikor egy majorház közelébe értek, Jakab Elek nagyon elgondolkozott valamin s nem vette észre, hogy a hetvenhat pár huszárnak ügetést vezényeltek.

Jakab a 7-ik szakaszban volt s előtte már vágtattak a lovak. Az övé is nyargalni kezdett, pedig nem is fogta a kantárszárat.

Persze nagyot lódult és előre bukott a nyeregben. Mintha álomból riadt volna fel, olyan ijedten kapott a ló sörényéhez.

A paripa észrevette, hogy gyöngén ülik, neki szilajodott, egyet ágaskodott s gazdáját a földre tette, aztán tovább ügetett a sorban.

Jakab egy kicsit megütötte magát, de fölkelte és gyalog ment a század után.

Kapitánya jóízűen nevetett, ő pedig irult-pirult. Kapitánya elébe ment, kezét nyújtott neki s évődve mondta:

- No még ilyen huszárt se láttam, a ki lóva mellett gyalog jár.

- De nem is vet le engem többet ez a Holló, - válaszolta Jakab Elek, a mint ismét nyeregbe szállt.

Puchner sóhajtsa.

Shakespeare szerint ha a király sóhajtsa, egy nemzet mond arra jajt. Negyvennyolcban is sóhajtott a király és ezrek mondtak arra jajt.

Mikor a zalathnai vérfürdő hírére jelentették a jámborlelkű Puchner tábornoknak, az öreg katona keservesen sóhajtott fel:

- Óh Istenem, mily gyalázatos dolgokra fognak még felhasználni azok a bécsi magas körök.

Czoki német.

Volt Bem táborában egy tizennégy éves diáktüzér. Sápadt, vézna gyerek, de bátor és szívós, mint egy tapasztalt vén tüzér.

Csata alkalmával a lőszerkocsikról ő vitte a töltényeket a tüzereknek. Sokszor annyit czipelt a táskájában, hogy alig bírta menni.

A medgyesi csatában egy ágyúgolyó süvitett el a kis diáktüzér mellett s ő a földre bukott.

A tüzerek azt hitték, hogy elesett. Ámde csak a golyó szele érte.

A gyerek hirtelen felugrott, leverte magáról a sarat s felkiáltott:

- Czoki, német! - aztán vígan szaladt a tölténytáskával a tüzerekhez.

- Hát nincs semmi bajod? - örvendeztek a lóporfüstös tüzerek.

- Már hogy volna! Adtam volna én nekik, csak engem mertek volna bántani!

A komoly bajtársak jól nevettek a gyerektüzéren, a ki nagyhetykén megfenyegette a császáriakat.

Látszik, hogy költőt visz.

Petőfit Bem apó annyira szerette, hogy „fiának”, ez pedig őt „apámnak” nevezte. Az öreg egy feketeszőrű, lusta, vén paripát ajándékozott a költőnek Nagyszebenben.

Nyilván azért ajándékozta meg ilyen vén csatalóval, hogy el ne ragadja, vagy le ne vesse kedvencz költőjét.

Mikor Bem apó Lugos alatt nagy hadiszemlét tartott, törzskarával vágatva jött ki a városból.

Kiséretében volt Petőfi Sándor is az ő lusta paripáján, a mely azonban a többtől kedvet kapva, szintén vágatott.

Bem apó csodálkozva látta, hogy egyszerre milyen fürge lett az öreg csataló. Mosolyogva fordult Petőfihez és francziául így szólt:

- Látszik, hogy költőt visz, Pegazus lett belőle.

Nem kell az okosabb.

A vizaknai szerencsétlen végű csatában, a melyben Petőfi is résztvett, a maroknyi honvédsereg rendületlenül állta az ötszörte nagyobb osztrák sereg tüzét.

Báró Puchner többször lőtávolba jött s a tüzerek le akarták lőni. Ezt azonban Bem apó megtiltotta nekik.

- Ne lőjetekek rá, - ugymond, - mert helyette majd okosabbat küldenek, a kivel aztán nem lehet olyan könnyen elbánni.

Mégis hunczut a német.

A véres temesvári csatában történt, a mikor már minden rend felbomlott s Hauslab tábornok (Ferencz József volt katonai nevelője) kétszáz ágyúból ontotta a tüzet a szétszórtan menekülő honvédekre. Rosti Imre őrnagy kezébe kapta a Zrinyi-zászlóalj kibontott lobogóját és a mögötte tolongó mindenféle fegyvernembeli honvéd csapatoknak harsányan kiáltotta:

- Utánam, fiuk!

Kövekkék is sokan a lengő zászlót, bár úgy porzott a föld körülöttük a sok ágyúgolyótól, mint mikor rettentő jégeső zuhog.

Matolay Etele, a vértanu Lázár Vilmos ezredes segédtisztje (Zemplénmegye nyugalmazott és köztiszteletben álló alispánja) szintén hozzá csatlakozott.

A Nyárád vizén kellett átgázolniok, a melynek a partját sűrű sás borította.

A Zrinyi-zászlóaljnak egy szőke szakállas német káplárja meglátva a magas sást, felcsillanó arczzal mondta:

- Én nem megyek tovább, itt szépen meg lehet húzódni.

Azzal lekuporodott a sás közé. Matolay rákiált, hogy menjen előre.

A német atyafi úgy tett, mintha nem hallaná. De hirtelen egy rakéta csap a sás közé és meggyújtja.

A német megretten, kiugrik a sásból, Matolay után szalad s öklét rázva, kiáltja:

- Teremtette, mégis hunczut a német.

Kész a paprikás hal.

Korda Endre, a 35-ik honvédszászlóalj főhadnagya szegedi fiú volt s mindig azzal biztatta a bajtársait, hogy kerüljenek csak Szeged alá, olyan paprikás halat készít nekik, hogy mind a tíz ujjukat megnyalják utána.

Dembinszki serege csakugyan Szeged alá került s egy júliusi éjszaka hajnalán Matolay Etele, Lázár Vilmos segédtisztje, arra ébred, hogy erősen rázogattja valaki. Felnyitja a szemét s Korda Bandit pillantja meg, a ki büszkén mondja.

- Kelj fel, pajtás, kész a paprikás hal.

Matolay mérgesen fordult meg és félálomban mormolta:

- Ördög bujjék a paprikás haladba, hagyj engem aludni.

- De bizony nem hagylak, mert ilyet nem ettél soha életedben, hát csak gyere pajtás.

Azzal megint rázogattni kezdte.

Matolay nagyon álmos volt, de mégis felkelt a puha vetett ágyról, a gyeppázsitról és elment a tábori konyhára, a hol nagy üstön rotyogott a paprikás halászlé s egész csapat tiszt állotta már körül.

Korda egy nagy fakanalat nyomott a markába s biztatta, hogy kóstolja meg a paprikás halat.

Matolay látva, hogy a többiek már ugyancsak kanalazzák és szürcsölés közben váltig hajtogatják, hogy pompás, nagyszerű, felséges, ő is megkóstolta. Kicsit csípősnek, de máskülönben maga is kitűnőnek találta. Habzsolták is a tiszték, mintha három nap óta nem ettek volna.

- No fiuk, hogy izlik? - kérdezte büszkén Korda Bandi.

- Olyan nagyszerű, pajtás, hogy még ő felsége is megnyalná utána a szája szélit, - felelte egy fiatal hadnagy.

- Igen, Kossuth ő felsége, - morogta erre egy harcsabajuszu vén káplár, a ki a tüzet élesztgette s maga is fejedelmének találta a főhadnagy főztjét.

Jobb lett volna futni.

A szőregi csatában a Zrínyiek csapatát szörnyen tizedelte az ellenség ágyútüze. Rendetlenségbe jöttek s néhányan futni kezdtek. A parancsnok rájuk kiált:

- Emlékezzetek Zrínyi Miklósról, a ki meghalt, de nem hátrált.

A szaladók erre megállottak és tömegbe gyűlve visszafordultak. De alig tettek néhány lépést, egy gránát közből csap, hármat közülök megöl, tizenkettőt megsebesít.

Az egyik sebesült, a kinek a kezét roncsolta össze a gránátdarab, keservesen mondta csonka lábbal mellette heverő bajtársának:

- Látod komám, mégis jobb lett volna futni.
- Hadd el pajtás, - felelte a másik, - a gránát még jobban tud futni.

Hadd tanuljanak.

Kerschek Imre álliosi földbirtokos, a ki a szabadságharcban a huszonhetedik zászlóalj hadnagya volt, számos emléket őrzött meg a honvédivilágból. Ezeket a legtágasabb szobájában helyezte el. A falon lógott csata kardja, fölötté egy zászlófoszlány és sapkarózsa, elsárgult szolgálati öve, Kossuth-bankók rájá téve s egykoru levelek és okiratok, körülöttük Kossuthnak és a szabadságharc vitéz tábornokainak arc képei, az asztalon bombaszilánkok, kartácsdarabok és egy törött ágyúgolyó. De ott díszlett a falon egy közös hadseregbeli tábornok arc képe is, a ki a testvére volt s most tábornoszernagy.

A nagy hadgyakorlatok alkalmával többször szállásoltak hozzá közös hadseregbeli tiszteket. Magyaros vendégszeretettel fogadta őket s a 48-as ere klyeszobában jelölte ki a lakásukat. A mikor legelőször akarta ide tenni őket, a felesége egy kicsit meghökkent.

- De Imre, mit gondolsz, még meg találják haragudni?
- Hadd tanuljanak! - felelte a 48-as hős.

És a tisztek nem is szóltak egy árva szót se. Nagyon jó villámhárító volt a tábornok arc képe. Csak azt nem tudták elképzelni, hogy mikép került ez a tábornok ebbe a kurucz környezetbe.

A cigány baka és az úri honvéd.

A tápióbicskei csata után egy cigány honvéd a földön ülve egy pirosra sült malaczt tartott az ölében s éppen bicskáját kereste, hogy hozzá lásson a falatozáshoz.

A pompás pecsenyeillat odacsalt egy éhes honvédet, leült a cigány mellé s mialatt sóvár pillantásokat vetett a ropogós malaczbőrre, megkérdezte tőle:

- Bajtárs, hol tettél szert erre a malaczra?
- Ázs, ázs én gandom, - szólt foghegyről a cigány s hátat fordított.
- Vette?
- A Tápióbul halástam.
- No én még sohasem találtam a vízben sült malaczt.
- Mindenki a mágá mestersigit érti.
- Tán az ellenségtől vette el?
- Ühüm.
- Ez vitézi tett volt.

- Meghisem ázst. Áhogy ésrevettem, hogy egy serezsán salad előttem, a szuronya hegyén ezszsel a malaczczal, usdé én is megoldottam a kereket s rákiáltok: „Hé vitézs úr, álljon meg egy sóra”. De azs még esevesettebbül futott, mire én beledőftem a suronyomat így ni (bicskáját a malaczba dőfte) a serezsán sépen hasra feküdt, én meg lehuztam a suronyáról a malaczt s a magaméra tüzstem.

- Adjon nekem is belőle.

- Nem adok én.

- Adjon hát pénzéért.

- Úgy se adok.

- No hát gebbedj meg tőle, ebadta cigány! - csattant fel a bajtárs s úgy kivágta a malaczt a cigány kezéből, hogy az egészen belebújt a porba.

Mire jó a Kossuth-pénz?

Kerschek Imre diák volt 48-ban. A haza hívó szavára nemzetőr, aztán honvéd lett. Vitézül harczolt a ráczok ellen s a fegyverletétel után Alliosra vonult feledni és gazdálkodni.

A határban vályogvető cigányok laktak, a kik 1850-ben elmentek hozzá névnapot köszönteni. Kerscheknek sok 48-as vadonatúj veretü rézpénze volt. Két marékkal hozott ki belőle s a cigányok markába nyomta. Azt hitte, hogy a rücskös dádéknak örökre elmegy a kedvük névnapot köszönteni. De nagy meglepetésére a következő esztendőben még többen állítottak be s olyan üdvözlő beszédet vágtak ki, hogy egy aranyszáju rektor se különbet.

Mikor pedig a földesúr megint egy marék csillogó rézpénzzel jött ki, úgy ragyogott a szemük, mint a vadonatúj kasza. Az egyik pedig kenetesen megszólalt:

- Instálom tekintetes uram, nem kaphatnánk még egy marékkal belőle?

- Minek az nektek, te cigány?

- Jaj instálom, - felelték karban a füstösök, - nágyon jó ezs üstöt foldozni.

Elment már a golyó.

Mikor a 37-ik zászlóalj először állt tűzben Komárom vára alatt, csupán egyetlen ember volt köztük, a ki már elég puskaport szagolt a lipcsei csatában. Ez az egy Ferencsik kapitány volt.

A többi tiszt és legénység életében most először nézett farkasszemet a golyóra töltött ágyúkkal.

Mikor tehát az ágyúk dörögni kezdtek, egyedül ő maradt állva, a többiek hasra vágódtak a durranásra.

A százados szivarozva állt köztük és mosolyogva mondta:

- Elment már a golyó, nem kell félni.

Aztán megmagyarázta nekik, hogy az ágyúcsőnek villanásából láthatják, hogy merre repül a golyó.

No, de nem is bukdácsoltak ezentúl a durrogásra.

Heten egy század ellen.

Az aradi utczai harcz alkalmával egy császári század a Bánffy-házba szorult.

Ezt látva egy Papp József nevű szegedi honvédőrmester, hetedmagával nagy vakmerően berohant a ház kapuján.

A császári század rájuk tüzelt s az őrmester köpenyege csupa lyuk lett, de neki semmi baja se történt.

Az őrmester akkor szuronyos fegyvert szegezve a kapitány mellének, megadásra szólította fel.

Kint bömböltek az ágyúk, ropogtak a puskák, dübörögtek az ágyús szekerek, zúgott a lelkesült előre! kiáltás s a megrémült kapitány ama hiszemben, hogy kint egy egész honvédszászlóalj közeleg, kardját lebecsátotta, lábhoz vezényelt, a puskákat gúlába rakatta s kardját átnyújtotta Papp Józsefnek.

Ez diadalmasan vezette ki foglyait az utczára, de a honvédek még akkor is messze voltak.

- Teringettét, ha ezt tudtam volna! - mormolta a kapitány ajkába harapva.

Néhány percz múlva ott termettek a honvédek s Papp büszkén nyújtotta át a kapitány kardját Földváry Ferencz századosnak.

- Derék, hadnagy úr, csak kösse föl azt a kardot, méltó az a maga oldalára! - kiáltá odaugratva Villám őrnagy s kezet szorított a vitéz szegedi fiuval, a kiből még aznap csakugyan hadnagy lett.

Jaj, vége van Magyarországnak!

Arad vár ostrománál történt. A békési nemzetőrök a németek ágyútüzétől zavarba jöttek és Angyalkútra hátráltak.

A falu szélén középük csapott egy ágyúgolyó s egy poczakos nemzetőrnek a lábát tőből leszakította.

A szegény nemzetőr omló vére pirosra festette maga körül a földet és keservesen nyögdecselt a porban.

Ismerősei körülvették és vigasztalni kezdték, mire a haldokló nemzetőr lelőtt lábára mutatva, kétségbeesetten sóhajtott:

- Jaj, vége van Magyarországnak!

Rechts um, marsch!

A debreczeni véres csatában Kuprianov orosz tábornok egyik lábát elvitte a honvédagyúgolyó. A tábornok a debreczeni kórházból csak az év végén szabadult ki, a mikor már a kerületi főnökök basáskodtak.

A tábornok utoljára még egy víg estét akart csapni Magyarországon. Két mankón egy vendéglőbe ment és ott a cigányokkal víg magyar nótákat huzatott.

Akkoriban zsandárendély nélkül tilos volt mulatni, de a tábornok fittyet hányt a tilalomra s mankójával ugyancsak verte az asztalon az ütemet.

Egyszerre csak belép egy cserepár őrzőjét és ácsi-t int a cigányoknak.

A béna tábornok erre hóna alá kapta a mankóját s tört németiséggel ráírt a cserepárookra:

- Rechts um, marsch!

Ezek megszeppentek és keresték az ajtót. De csakhamar újabb őrzőjét jött egy tiszt vezetésével s ez újból felszólította a cigányokat, hogy takarodjanak!

A tábornok felugrott s béna lábára mutatva, dühösen förmedt az osztrák tisztre:

- Ezt értetek vesztettem el s annyi szenvedésért még azt se engeditek meg, hogy ezt az estét vidáman tölthessem?!

Az osztrák tiszt leforrázva kotródott el, de másnap elfogatta a cigányokat s jót veretett rájuk, a miért muzsikálni mertek.

Ilyen az osztrák hála!

A takarékos tábornok.

Kmety György vérbeli katona, a ki közlegényből lett a győri 19-ik gyalogezred (később Rudolf trónörökös ezrede) főhadnagya, majd a szabadságharcban gyorsan lett ezredes, a csornai fényes győzelem után pedig tábornok. Szelid, csendes természetű s felebbvalóinak parancsait pontosan teljesítő, kitűnő csapatvezér volt.

Szűkszavu volt, de a mit rábíztak, mindig a legnagyobb lelkiismeretességgel és körültekintéssel teljesítette.

Havi fizetését sohase vette fel; csak egy lovat tartott, ősztől-tavaszig kopott őrnagyi bekecsét hordta, attól fogva pedig vitorlavászonból készült komisz egyenruhát viselt.

Az, hogy havi fizetését sohasem vette föl, nagy szeget ütött a tisztikar fejébe, mert tudták, hogy szegény ember.

Sokat beszéltek erről s egyszer Thurzó Miklós százados így szólt:

- No várjatok csak, én megkérdem tőle, mert a kíváncsiság még kifúrja az oldalakat.

Másnap ebéd után Thurzó csakugyan megkérdelte tőle, hogy miért nem veszi fel a tábornok a fizetését.

Kmety egyet simított a homlokán, aztán mosolyogva mondta:

- Hát csak azért, barátom, mert ha győzni fogunk, abból akarom megjutalmazni a katonáimat.

A golyó nem válogat.

Komárom alatt a június 21-iki csatában túlnyomó erővel támadt az osztrák. Repültek az ágyúgolyók, süvöltöttek a bombák, a gránátok s jégesőként pattogtak a puskagolyók.

A 37. zászlóalj fődobosa az omló golyózápór előtt egy szűk gödörbe bújott.

- Hol a fődobos? - kiáltotta az őrnagy.

Körülnéztek s a gödör szélén észrevették a dobját, a mely véres volt. Néhányan odaszaladtak s a fődobos fején egy ágyúgolyót találtak, a mely megölte.

- Lássátok, - mondta az őrnagy, - a golyó nem válogat s ha akarja, a föld alatt is megtalál benneteket. Tehát ne bujkáljatok a golyók előtt.

Nem akarok megsülni.

Görgei István, a fővezér öccse, most budapesti közjegyző, 1849-ben himlőbe esett s elmaradt bátyja seregétől.

Kocsin Iglóra vitette magát Fest Imre házába, a ki jó puha ágyat vettetett neki. Alig melegegett föl, ágyúszót hall.

A szomszéd szobában honvédtisztek hortyogtak. Ő nyugodtan maradt, hiszen arra valók az előőrsök, hogy meg ne lephessék őket. De az ágyúzás sűrűn ismétlődik, zaj, futkosás támad az udvaron. Házigazdája berohan s ijedten kiáltja:

- Menekülj, ellenség tört a városba.

- Csak nem bolondult meg Guyon, hogy kiveresse magát a városból, de ha be is jön a német, csak kitárom nekik himlős mellemet s tüstént megszaladnak.

És nyugodtan fekvé maradt. Fest pedig felnyalábolja kardját, egyenruháját s viszi, hogy elrejtse. De csakhamar megint visszajön.

- Pajtás, ég a város!

- Ég? No akkor hozd be a ruhámat, megsülni nem akarok.

Fest azonban úgy eldugta a ruháját, hogy csak nagy nehezen tudta megtalálni. Felöltözött és az udvarra támolgott. Fest pedig az istállóba rohant, hogy habos lovát felnyergeltesse. Néhány pillanat múlva visszafut:

- Barátom, tisztí szolgád holt részeg, nem tudok lelket verni bele.

A ház kapuja nyitva, ingben, lábravalóban huszárok vágatnak előtte. Ruhájuk a nyakukba van akasztva.

Görgei a templomtérre sietett s ott egy podgyászszekérre ugrott fel, a mely vágatva menekült a városból.

Jó messze a várostól megállott a szekér s a beteg kapitány felsóhajtott:

- Megsülni ugyan nem sülok meg, de könnyen megfagyhatok.

Erős szervezete azonban kiállta a csikorgó hideget és csakhamar teljesen felgyógyult.

Juj, már repülünk!

Mikor az ellenség Komáromot ostromolta, egy gránát hullott a sánczba, a mely nem robbant fel.

Két cigány honvéd szaladt oda, hogy megnézzé, miféle ördögös masina az.

A gránát száján levő facsövet akarták levenni, hogy belenézzenek az üregébe, de a facső oly erősen volt beleszorítva, hogy nem tudták kihúzni.

A bolond cigány erre megtüzesített egy vasszőget, hogy majd azzal veri ki a facsövet.

Társát felszólította, hogy szorítsa a gránátot a lába közé, ő majd beleveri a tüzes szőget. Addig nem volt semmi baj, míg a tüzes szög a lőporhoz nem ért. Ekkor azonban a gránát elkezdett zúgni, mint valami fába szorult dongó.

- Hallod moré, hogy zsug bent válámi, - szólalt meg a cigány, a ki a gránátot tartotta.

- Hallom hát, mindjárt ki is repül, - biztatja a másik, a mint egy kővel nagyokat csap a tüzes szőgre.

Egyszerre aztán szétrobban a gránát, azt a cigány honvédet, a ki a lába közé fogta, feldobta a levegőbe s ez kínjában elordította magát:

- Juj, már repülünk!

Repült is szegény feje, mert mind a két lábát elszakította a gránát s a másik cigányt is olyan messze hajította, hogy a mikor földre nyekkent s látta, hogy csupa vér, felhördült:

- Jaj, ázs ördög volt benne!

A huszárbecsület.

Az ötvenes években a várpalotai „Fehér kereszt” vendéglőben az egyik asztalnál egy dragonyos kapitány a következő hőstettet beszélte el egy Württemberg-huszárról:

A moóri csatában Perczel menekvő seregét a Wallmoden-vértések üldözték. Százötven Württemberg-husár fedezte a honvédek menekülését.

Én ekkor mint hadnagy és vívómester szolgáltam a Wallmoden vérteseknél.

Pár száz lépésnyire tőlem, észrevettem egy magányosan menekülő huszárt. Három emberrel utána eredtem, hogy elfogjam. A huszár felrugtatott egy dombra, megállította a lovát és körülnézett.

A mint észrevette, hogy csakugyan feléje vágatunk, roppant lelki nyugalommal elővette a pipáját, kiverte, megtömte, tüzet csiholt, aztán rágyujtott.

Ekkor már egészen közelében voltunk. Azt hittük, meg akarja magát adni, lassabban ügettünk a dombra.

- Jertek már, a ki anyyala van! - kiáltotta mérgesen a huszár, - hiszen már holtra unom magam.

Három vérteseem felvágta a dombra, hogy elfogja.

E pillanatban mintha villámczikázást láttam volna, kirepül a huszár kardja s néhány szempillantás alatt mind a három vérteseem a földön hevert.

- No megállj, adta teremtetted, - csikorgattam a fogamat, - majd elbánok én veled.

Elébe ugrattam s egy mestervágással akartam kivetni a nyeregből. Hanem a vén huszár ördögi ügyességgel forgatta a kardot.

Folyton a szemébe néztem, hogy felfogjam a vágását, de a hunczut sohasem oda vágott, a hová nézett. Összeszedtem minden vívómesteri tudományomat, de hiába, nem boldogultam vele.

Egyszerre aztán nagyot káprázott a szemem, egyet fordult velem a világ s lebuktam a lovamról.

A mint a hóban magamhoz tértem, látom, hogy a huszár mind a négyünk lovát kantárszárra fűzi s elnyargal a dombról. Megtapogattam a zsebem. Óráim, pénzem megvolt.

Pedig tudják-e uraim, hogy több ezer forint volt nálam? Hanem az a vitéz magyar huszár megelégedett azzal, hogy végighasította az ábrázatomat s nem fosztott ki. Lássák, uraim, ilyen a huszárbecsület!

De össze is csókolnám azt az öreg huszárt, ha még egyszer láthatnám, pedig egész életemre csúffá tett ezzel az emlékekkel - és egy hatalmas kardvágás helyére mutatott, a mely állától a homlokáig húzódott.

Ruszttem maga volt ő...

1849 elején a hős XI-ik zászlóalj, mely Piskiné tanusított vitézségeért kitüntetésül vörös sipkát kapott, Inczédi Samu őrnagy vezényelte.

A honvédsereget Torda környékén a császáriak bekerítették s Pálffy János huszárőrnagy a hadi tanácsban azt ajánlotta, hogy tegyék le a fegyvert.

- Én nem teszem le a fegyvert, - mondta Inczédi, - s a ki nem gyáva, az velem tart.

Azzal felállította a XI-ik zászlóaljat. Mielőtt elindult, hozzávágat egy tiszt s lihegve jelenti:

- Puchner körülfogott, el vagyunk veszve.

- Ott leszünk mi is, - felelte büszkén Inczédi.

Aztán indulást vezényelt. Előre helyett azonban hátra mentek. A honvédek zúgolódni kezdtek.

- Be kár volt kibújnunk a meleg kemencze mellől, ha örökké csak harcolnunk kell.

De egyszerre csak egy hegyoldalra érnek. Előttük nagyszámu ellenség. Csakhamar kezdődik a harcz. A honvédek kimelegednek.

- Mégis jobb itt, mint a meleg kemencze mellett sütkérezni, - mormolják magukban.

A csatárlánczok leereszkednek a hóborított völgybe, hogy a másik dombon kapaszkodjanak föl. A dombtetőről osztrák tüzekek ontják a halált. Dindár Jankó őrmester tizenheted magával szuronyszegezve rohan fel a dombra.

Az osztrák tüzekek az ágyúkat sietve beszögeznek, a hármistrángokat elvágják, az ágyús lovakra ülnek és menekülnek. Sokat közülök ledöfnek a vitéz honvédek. Aztán az ágyúkat akarták legurítani a völgybe.

Mig ezzel bajlódtak, a megszaladt osztrákok észreveszik csekély számukat, visszafordulnak és körülfogják a tizenhét hőst.

Tizenhét honvéd kilencszáz osztrákkal szemben! Iszonyu viadal kezdődött.

Dindár puskája agyával verte le a rája rohanókat. Egyre többen fogták körül, döfték, vágták, százan törtek reá s oroszláni küzdelem után a hős elvérzett.

Bajtársai közül csak egy-kettőnek sikerült visszamenekülnie több sebtől véresen.

- Ruszttem maga volt ő, - sóhajtott Inczédi, mikor megtudta, hogy vitéz őrmestere hősi halált halt.

De nem halt meg hiába, a bekerítő gyűrűt kettétörte s a honvédsereg elvonulhatott.

Megadta neki.

A győri vásártéren a puskaporos szekerek mellett egy fiatal honvéd állott őrt éppen akkor, midőn irtózatosan mennydörgött és villámlott.

Egy arra menő paraszt megrémülve mondta szomszédjának:

- Csak az Isten elfordítaná ezt az irtóztató fürgeteget városunkról, mert ha e puskaporos szekerekbe üt a mennykő, mindnyájan elveszünk.
- Mi jut kendnek eszébe, - szólt a másik. - Hisz strázsa áll mellette, már hogy ütne belé.

A Haynau regimentje.

Komárom alatt július 30-án véres ütközet volt. A császáriakat keményen megverték s ezek a nagy porban és tikkasztó hőségben ész nélkül futottak.

Bagota mellett átszaladtak a hídon s azt felgyújtották maguk után. De már sokan kidőltek a híd előtt és ezek vagy százan foglyul estek. Megkérdezték tőlük, hogy melyik ezredből valók?

- A Haynau regimentjéből, - felelték a foglyok nem minden büszkeség nélkül.
- Mi azt hittük, hogy szaladj-regimentjéből valók vagytok! - tréfálkoztak velük a honvédek.

Volt a foglyok közt egy potrohos hasu, dupla tokáju orvos, a ki úgy lihegett, mint egy repedt fujtató.

Igen mulatságos figura volt s a honvédtisztek körülfozták. A felcser legelőször is egy kis szíverősítőt kért, aztán kérdésekkel ostromolta a honvédtiszteket.

- Nálunk mindenki azt beszéli, hogy Görgei meghalt; igaz-e ez?
- Nem igaz biz'a'!
- Általánosan el van terjedve köztünk, hogy a franczia segítségére jön a magyaroknak.
- Bár csak igaz volna, - sóhajtották a tisztek.
- Azt mondják, hogy a komáromi várban háromezer ágyújuk van.
- Hazugság; hatezer, - mondta egy tréfás kedvű tiszt.
- Hatezer? - álmélkodott a tiszt, a ki készpénznek vette ezt a füllentést.
- Azt is mondják, hogy önöknek kétezer faágyújuk van, a mit a vállukra kapnak s úgy viszik föl a hegyekre.

De már erre a rettenetes butaságra kitört a tisztekből a nevetés s úgy kaczagtak, hogy a könny is kicsordult a szemükből.

A felcser csak a szemét meresztette, mert bárgyu fejével nem tudta elképzelni, hogy mennyi zöltséget hadart itt össze-vissza. Az egyik kapitány meg is kérdezte tőle németül:

- Nem volt az ön doktori diplomája azelőtt czintányér?

E kérdésre azonban adós maradt a felelettel a Haynau-ezred pókhasu orvosa.

Miért történt a szerencsétlenség?

A kápolnai csatában egy honvédtüzérnek mind a két lábát elszakította az ágyúgolyó, kínjai közt egész hidegvérűséggel jegyezte meg:

- Lelkemet, testemet sokszor ajánlottam az Istennek, de lábam sohasem jutott eszembe. S lám, most itt a baj.

Az ellenség nem tudja.

- Mi jut eszedbe töltetlen puskával menni az ellenségnek? - mondá az egyik nemzetőr a másiknak a szabadságharcban.

- Csitt! hisz az ellenség nem tudja.

Több esze van a németnél.

Komáromnál erősen hullott a bomba a sánczokra. Német József tüzérkáplár nézegette egy darabig a sziszegő, sistergő bombákat, majd a sáncztetőre állott, mintha azt akarta volna mondani a németnek:

- No híres, hát mit tudsz?

Egy udvariatlan bomba azonban előtte zuhant a földre, azt feltúrta s egy marok homokot úgy a fejéhez vágott, hogy messze repült a sapkája. Leverte magáról a homokot és mérgesen kiáltotta bajtársainak:

- No csak fiuk, mutassuk meg mi is, hogy mit tudunk.

Azzal megparancsolta nekik, hogy állítsák fel a bombamozsár talapzatát. Ő az egyik rudat kapta a vállára.

E pillanatban ismét bomba sivitott feljűk s a rudat kettétörte.

Német Józsi elsápadt. Bajtársai azt hitték, hogy megsebesült és aggódva vették körül.

- Nem sebesített meg a bomba? - kérdezték izgatottan tőle.

Német József előbb megtapogatta magát, aztán felkaczagott:

- Oh, persze, több esze volt annak, mint a németnek, - felelte kiderülve s pár percz mulva ő is eregette a bombát a német sógor felé.

Ilyen az igazi magyar menyecske.

Lugoson nagy lelkesedéssel fogadta a magyarság Bem apó seregét. Mikor már az ágyúkat a piacztérre vontatták, a tüzértisztek szállásukra siettek, egy fiatal ember az utcán elfogja Mezey József tüzérhadnagyot s kéri, legyen házuk vendége, itt laknak mindjárt a szomszédban.

A hadnagy örömmel fogadta a meghívást és elindultak.

Mögöttük két gyönyörű fiatal nő lépegetett. A hadnagy hátra sandított.

- Ki ez a két szép leány? - kérdezte az ifjutól.

- Városunk két legszebb hölgye. Léway Mari és Anna. Az előbbi már asszony, a gazdag Milutinovics felesége volt, de elvált tőle, mert az ura ellensége a magyarnak.

- Ez már derék dolog! Ilyen az igazi magyar menyecske, - szólt lelkesülten a tüzérhadnagy.

Alig mondta ki ezt, a két szép hölgy hirtelen belekarolt s így szóltak a czivil ifjúhoz:

- Fogjon ön más vendéget magának, a hadnagy úr a mi vendégünk lesz.

- Milyen kitüntetés, - mondta zavartan Mezey.

És a két hölgy diadalmasan vitte haza az elcsipett vendéget. Az öreg Léway boldogan sietett eléjük s messziről kiáltotta:

- No, csakhogy legalább egy tiszt urat sikerült fognotok.

De volt is a hadnagynak olyan szives látásban része, hogy soha életében nem felejtette el a derék honleányokat, a kik hazafias mámorukban még meg is csókolták és ezt mondták:

- Legyünk testvérekké!

Igaz testvére is volt akkor a magyar a magyarnak, azért járt fejével a csillagok közt.

Nagy kincs a mellény is.

Kutya hideg volt 1849-ben, sokat fáztak a honvédek.

Egy kemény téli napon búsan lógatta a fejét egy fiatal diáktüzér az ágyúja mellett.

- No mit búsulsz, öcsém? - szölitotta meg a káplárja.

- Hogy ne búsulnék, mikor semmi dolgot sem ád az ellenség.

- Ne félj, lesz még elég részed benne.

- Csak hozná már az ördög őket.

- Olyan nagy verekedő kedved van?

- Persze, mert megvesz az Isten hidege.

- No az igaz, hogy akkor egy kicsit fölmelegszünk.

- De még más hasznom is lenne belőle, - mormolta a diáktüzér.

- Miféle hasznod, hékás?

- Miféle? Hát az, hogy jó meleg posztómellényt húzhatnék le valamelyik elesett németről.

- Hát csak ezért szeretnél csatázni? - nevetett a káplár.

- Ezért hát, minek fázzék az ember, ha nem muszáj. Elég ruhát húzott le már rólunk a német, egy posztómellényt csak megérdemlek tőlük.

Az espion.

Nagy-Sallónál történt, hogy Lakatos József, volt tiszaladányi jegyző s 48-as honvédfőhadnagyhoz beállított az előőrsvonal egyik káplárja s három czivilt hozott magával. Mind a három zsidó volt. A káplár peczkes állásba vágta magát.

- Főhadnagy úr, jelentem alássan, ez a két becsületes izraelita hozott egy zsidót.

Ezzel a zsidóra mutatott, a kinek össze volt kötve a keze és közbül állt. A főhadnagy sejtette, miről van szó s a vegyes társaságot Guyon tábornok elé vezette, a ki már erősen törte a fejét azon, hogy miként lopózzék be Komárom várába.

- Miért fogták el ezt az embert? - kérdezte a tábornok.

- Mert espion, - felelte a két becsületes izraelita.

- Khérem olássan, hogy lennék én espion, mikor az egyik fiam hunvéd, a másik ünkéntes, magam meg nemzetes ürsereg vagyok.

- No mindjárt meglátjuk, - felelte Guyon és megrántotta az espion vörhenyes göndör szakállát, a mely nyomban a kezében maradt.

- No ni, hogy a Jehova verje meg, hiszen ez kürüszmény! - kiáltotta a két izraelita.

A kémeket aztán megmotozták, kompromittáló iratokat találtak nála, mire Guyon rövidesen felmagasztaltatta egy útszéli fára. A rögtönítélet végrehajtásakor a két izraelita így szólt a honvédekhez:

- Csak hadd lógjon az akasztófára való, hisz minket is megcsalt, mert úgy imádkozott zsidóul, mint egy rabbinus.

Csak azért is tovább a kaptafánál!

Mikor Görgei a bányavárosok felé hátrált, Guyon ezredes volt a hátvédje. Dandára Ipolyságon hált s dermesztő hidegben indult el.

Tompa és Szemere községek közt utólérték az osztrákok s teljes erővel rávetették magukat.

A tüzerek gyorsan lemozdonyoztak, de az emelőkészüléket nem tudták beigazítani, mert az olaj csonttá fagyott rajta. Így hát célzás nélkül kellett löniök.

A német vasasok erre vérszemet kaptak s egyenesen az ágyúknak rohantak.

Dessewffy Dénes százados és Szentpétery főhadnagy azonban a Nádor-huszárokkal felfogta a vasasok rohamát.

E véres viadal hevében történt, hogy néhány vasas az ágyúkig nyargalt s a tüzereket kezdte kaszabolni.

Egy Füzesséry nevű köztüzér azonban ostorával olyanokat csapott a vasasok lovára, hogy azok félreugrottak, egy Bothár János nevű beszercezbányai cipészből lett köztüzér pedig ölre kapta a hatalmas ágyúemelő rudat s azzal rontott a vasasokra.

- Nem takarodtok innen, ti málészájua! - kiáltott rájuk s egy csapásra kettőt vágott ki a nyeregből.

Az egyik meg se mukkant többé.

Erre a többi tűzér is az emelőrudat kapta fel, de már ez újabb cséplést nem várták be a vasasok, hanem megfutamodtak.

Bothár volt a nap hőse. Guyon megdicsérte, bajtársai pedig évődve mondták:

- Lám, lám, mégis tovább vitte a kaptafánál.

- Apám szavajárása volt, - vágott vissza a vitéz tűzér, - hogy fiam, csak azért is tovább a kaptafánál. De meg is mutattam nektek, ti tintanyalók, hogy a susztert se a gólya költötte.

Hí az anyám!

A pápai, ugodi, devecseri, mezőlaki és tornyai uradalmak birtokosa, gróf Esterházy Pál is felcsapott honvédnek.

Ötven falunak volt az ura és nyolczvanezer embernek a földesura. A szabadságharcz kezdetén közhonvédnek állt be.

Igaz, hogy hamar emelkedett s néhány hónap mulva már ezredes volt, eleinte azonban csak úgy gyakorlatozott s állt őrségen, mint a többi közvitéz.

Egyszer meglátogatta egy fekete-sárga szellemü mágna s a lelkére akart beszélni.

- Barátom, mit csinálsz? Veszélybe döntöd családodat.

A gróf leverte szivarjáról a hamut és mosolygott.

- Kétségbe ejted apádat és testvéreidet.

- Nem hiszem, - felelte a gróf nyugodtan.

- Tönkre teszed egész jövődet, elfognak, felakasztanak.

- Barátom, - felelte ünnepélyes komolysággal a gróf, - hí az anyám: a haza s én engedelmeskedem neki; szólitanak testvéreim Szent-Tamásnál és én oda fogok menni.

- De hiszen elfognak, elevenen nyársra húznak a ráczok.

- Hazámért minden halál egyformán dicső, gyere inkább te is.

De már erre elvitte az irháját a pecsovecs mágna s a nemes gróf végigküzdötte a szabadságharczot.

Ő alapította 1861-ben a veszprémi honvédegyesületet s egy hét alatt negyvenezer forintot gyűjtött a vármegyei honvédek nyugdíjlapjára.

Mig engem láttok, ne féltsétek az öreget.

Zeyk Domokos, a bölénynyaku, roppant erejü hős, mindig Bem apó mellett volt s válságos pillanatokban mindig a saját testével fedezte.

Bem apó télen közönséges viaszkos csákót viselt, rózsája mellett nagy fehér strucztoállal, hogy a seregben a tisztek rögtön felismerjék. A hol ez a toll libegett, ott lehetett találni mindig a hős Zeyk Domokost is.

Valóságos élő bátyja volt az öregnek, s gyakran mondogatta bajtársainak:

- Fiuk, míg engem láttok, ne féltsétek az öreget!

Számtalan csatában saját testével fedezte Bem apót. Így tett Segesvárnál is, a hol tizenkét kozákot tartott föl. Oroszlánerővel küzdött ellenük, többet levágott és a kozákok meghátráltak.

Lüders orosz tábornok ezt a titáni küzdelmet látva, futárt küldött a feléje rohanó kozák századhoz, hogy meg ne öljék a hőst, hanem kerítsék be és fogják el. De a parancs későn érkezett.

Zeyk, látva az ellene robogó századot, még mielőtt hozzáérhettek volna, kirántotta a pisztolyát és főbe lőtte magát. Mindenki megkönnyezte s a tisztek keserű sóhajtással mondták:

- Ledőlt Bem apó bátyja, ki védi ezentúl?

De nemcsak ez az eleven bátyja hullott le, hanem hadi szerencséjének csillaga is.

A szoknyás had.

Az erdélyi sereget vagy hatvan markotányosnő kísérte Magyarországba.

Bethlen Gergely ezredes, a ki szerette a tréfát, egy napon elrendelte, hogy a markotányosnők üljenek a huszárok vezetéki lovaira s menjenek a huszárok közé. Piros dolmánykájuk és honvédsípkájuk volt a markotányosnőknek, messziről tehát ők is huszároknak látszottak.

Bethlen Gergely a kérdezősködőknek azt mondotta, hogy azért ültette lóra a markotányosnőket, hogy a lovasságot többnek lássa az ellenség, valójában pedig azért tette, hogy egy kicsit megtréfálja őket.

A markotányosnőket ugyanis mind középre állította s a mikor ezek vídáman trécseltek a derék huszárokkal, egyszerre csak rohamot fuvatott.

A trombita szavára a paripák hirtelen vágatni kezdtek s a szoknyás had borzasztó sivalkodás közt sorra potyogott le a vágató paripák hátáról.

Bajuk nem történt, csak egy kicsit megütötték magukat, de azért úgy sikoltoztak, mintha itt lett volna a végítélet napja.

Hanem a tréfának megvolt az a haszna, hogy legalább a fele elmaradt a tábortól.

„Elkergetted előlünk az ellenséget!”

Az ácsi táborozás alkalmával lőtték az ellenséget jóféle kartácsccsal, pedig lovas volt az istenadta.

Szemközt a magyar huszár morogva szólt kapitányához:

- Kapitány uram, legyék embersége, ne hagyja lőni azt a szegény népet. Eresszen minket rá.

- Nem szabad.

Megint vár a huszár, nem állhatja, megint fölszólal:

- Kapitány uram, no nézze, hogyan lövik a szegényeket, bizony szégyent vallunk velök, ha elszaladnak.

- Majd később.

Utoljára csakugyan megfordultak amazok az ágyútűz előtt és elvágattak.

- Nem megmondtam a ki lelke van, hogy elmegy! - dörögte a huszár és káromkodott, majd messziről fenygetett át öklével a tüzeinkhez:

- Várj gyerek! elkergetted előlünk az ellenséget!

Hozzuk a medvét.

Szegeden 1848 márczius havában volt a városi tisztújítás. Olyan emberek kellettek a gátra, a kik az új törvényeket világos szavakkal bele tudják írni a nép lelkébe s a rend felbomlását tekintélyükkel meg tudják akadályozni. Évek óta Pálffy István volt Szeged város főbirája. Egyenes lelkű, magas, szikár, mindenkinek jót akaró, de örökké zsörtölődő öreg úr. Őt választották meg ismét főbirónak, noha a nép kedvelt zsémbes biráját csak „vén morgó medvé”nek nevezte, hanem azért persze nagyon szerette. A lelkesült polgárság aztán vállára kapta és nagy diadallal vitte az öreget Koross Benjamin főispán elé.

- Méltóságos uram, hozzuk a medvét! - kiáltozta a nép.

Óriási éljenrivalgás zúgott föl erre!

A szegedi nép kedves főbirája pedig mosolyogva vágta vissza a fura titulára:

- Méltóságos uram, a bocsaim hoztak ide.

Hanem aztán meg is állta emberül a helyét a vén morgó medve a szabadságharcz viharában.

Vége Laczinak.

Melenczén táboroztak a honvédek, a mikor hírt kapnak, hogy Todorovics tábornok Nagybecskerekéről több ezer rácczal kiindult. 1849 április 29-én délután öt órakor már meg is dördültek az ágyúk. A nyolczadik zászlóalj állott a középén. Nagy László kapitány, a hatodik század parancsnoka rövidlátó volt s a mint az ellenség ágyúi dörögni kezdtek, lábait szétterpesztve és kivont kardjára támaszkodva nézte az ellenség kifejlődését. Egyszerre csak egy hatfontos ágyúgolyó sivit az orra felé, Nagy László kezéből kihull a kard és ő hanyatt vágódik.

- Vége Laczinak! - kiáltották a zászlóalj tisztjei szomorúan és hozzárohantak.

Ekkorra azonban Nagy László már felkapaszkodott s jobbra-balra tapogatta magát, hogy nem hiányzik-e belőle valami? A tisztek is nézegették, hogy nincs-e valami baja, de semmi vért nem láttak rajta.

- Hát mitől estél el, Laczi? - kérdezték tőle a bajtársai.

- Magam se tudom, fiuk, de azt hiszem, hogy az a golyóbis olyan éleset füttyentett a fülemben, hogy elszédültem tőle.

A tisztek azonban hamar rájöttek a titok nyitjára. Nagy László kardja kettétörve feküdt a földön. Azt ütötte ki a kezéből az ágyúgolyó, azért pottyant a földre Nagy László.

Nem oda Buda.

Mikor Nagyenyedet Axentye Xevér és Prodán vérszomjas hada megrohanta, özvegy Tóth Józsefné házába berontott egy fiatal tribun; vagy tízen voltak a házban, nők, férfiak, gyerekek, köztük Bernád Péter öreg, nyugalmazott huszárkapitány is.

- Van pénzed? - fordult a tribun az ősz hadastyánhoz.

- Van egy kevés, - felelte Bernád.

- Add ide, neked úgy sem lesz rá szükséged!

A nyugalmazott kapitány odaadja az erszényét. Ekkor a tribun az óráját és lánczát is követeli. Azt is odaadja.

- No most már halj meg! - kiáltja a vitéz tribun s pisztolya csövét a kapitány homlokának szegezi.

Erre odaugrik Tóth Józsefné Miklós fiacskája s kegyelmet kér öreg rokona számára.

A tribun zavarba jött. Az öreg kapitány ezt felhasználva, kikapta a tribun kezéből a pisztolyt s most már ő szegezte a rumuny homlokának.

- Nem oda Buda! Ha mindenemet elraboltad, hát legalább takarodj ki innen!

És a lefegyverzett tribun megszégyenülve sompolygott ki a házból.

Nem vagyunk egymás gallérjához varrva.

Kolozsváron egy derék, élete delén túl levő asszonynak híres kifőzése volt. Oda jártak a tisztek és az úri közvitézek. Nyílt, egyenes, szókimondó természetű asszony volt ez a mámi, a hogy a honvédek nevezték. De volt egy különös fortély. A gazdagabbtól kétszer annyit vett ugyanazon ételért, mint a szegénytől. Ha csipkedni kezdték, hogy miért számít egyeseknek dupla krétával, a mámi jámbor őszinteséggel felelte:

- A kinek jobb módja van, az többet fizethet.

Egy módos Kossuth-husár altisztnek véletlenül elfogyott az aprópénze s mikor a mámi dupla krétával számított, ezt már még se tudta megállni szó nélkül.

- Ugyan édes mámi, hogy számíthat ennyit?

- Hát édes fiam, nem vagyunk egymás gallérjához varrva, maradj el a házamtól, én bizony nem megyek utánad.

Ezt a tanácsot azonban az ifju nem fogadta meg, mert a mámi olyan pompás ételeket főzött, hogy a vezér is megnyalta volna mind a tíz ujját utána.

Nincs sarzsija.

A tiszafüredi táborba váratlanul megérkezett Kossuth Lajos. A Dembinszki és Görgei közt kitört viszálynak akart véget vetni. Egyszerű fekete magyar ruhában volt, görbe kard oldalán. A Weissel-ezred gránátosai teljesítettek őrszolgálatot. Az egyszerű polgári ruhában járó Kossuthot nem ismerték s mivel civil volt, természetes, hogy nem is hederítették rá. Roppant bántotta ez Vékony Zsigmond századost, Kossuth parancsőrtisztjét s kérdőre vonta a szálas gránátosokat. Az egyik vállat vont s közömbösen felelte:

- Nincs sarzsija, hát hogy tisztelegjünk neki.

Majd elébe állok én...

Hrabovszky altábornagy egyike volt a legbecsületesebb katonai jellemeknek. Egyenes lelkű, nemes szivű, a ki épp ezért sehogy se tudta megérteni azt a kétszínű játékot, a mit a kamarilla űzött a nemzettel. A midőn Windischgrätz gyors menetekben közeledett a fővároshoz, belépett hozzá Vetter tábornok s rá akarta venni, hogy utazzék Debreczenbe.

- Jó reggelt, kedves Vetter, - fogadta nyájasan az ősz altábornagy. - Mi ujságot hoz nekem?

És mindkét kezét Vetter tábornoknak nyújtotta.

Egy pillanatig némán nézett a szemébe, majd így folytatta:

- Hogy változnak az idők! Egy év előtt ön alattam Nagyváradon zászlóaljparancsnok volt és ön most magyar tábornok. De minő furcsa helyzetbe jutottunk.

- Éppen azért jöttem, hogy kérjem nagyméltóságodat, csatlakozzék hozzánk a debreczeni útra a saját személyes biztonsága érdekében.

- Mit? - kiáltott fel Hrabovszky, - ön talán azt hiszi, hogy kitérek Windischgrätz elől? Óh nem, itt fogok maradni, nyugodtan bevárom megérkezését azután rendjelekkel díszített mellemmel elébe állok és kétségbe vonhatatlan módon szemébe mondom az igazat.

Szegény, nemes jellemű ősz bajnok, húsz évi várfogság és rangvesztés volt ezért a jutalom.

A ravasz vonatvezető.

A szabadságharcz idején még csak Szolnokig volt kiépítve a vasút. Bizony ez csak egy bakugrás a mostani nagyterjedésű vasúti hálózathoz képest, a mely úgy fut végig az országon, mint az emberi testen az erek. De még ezen a rövid vonalon is idegenből hozott masiniszta vezette a vonatot. Maga a pesti állomásfőnök is gyanús ember lehetett, mert a mikor Kossuth indult el rajta egész családjával, egy csomó furfangosan kieszelt nehézséggel hozakodott elő, csakhogy késleltesse a vonat indulását. Még furábban járt Vetter tábornok, mikor Gelich Rikárd őrnagy és számos tiszt társaságában Szolnokra indult. A mint a vonat csigalassúsággal az első állomásra ért, onnan sebes robogással tért vissza Pestre. A tisztek nem győztek bámulni és bosszankodni.

Vetter kiugrott a kocsiból és odarohant a mozdonyvezetőhöz, a ki ezerféle kifogással akart előállani.

- Egy szót se! Ha pont nyolcz órakor a vonat Szolnokon nem lesz, én önt itt a vágányok mellett azonnal főbelövetem!

Az erélyes fellépés használt, a vonat pont nyolcz órakor berobogott a szolnoki pályaudvarra.

Harmadnapra pedig Csányi László felszedette a vágányokat, hogy az ellenség ne követhesse őket Debreczenbe.

Vége a komédiának!

A moóri csata után Windischgrätz herczeg büszkén vonult be a magyar fővárosba. Gondoskodott róla, hogy Kossuth és a képviselőház menekülését megtudja az egész világ. Bécsben már ujjongott a kamarilla s a fekete-sárga sajtó boldogan hirdette a gőgös herczeg fenhéjázó kijelentését, hogy vége a komédiának!

A külföld is teljesen ezt hitte s üdvözlő táviratokkal árasztották el az osztrák fővezért. Az öreg Wellington úgy nyilatkozott egy londoni társaságban, hogy Nagy Napoleon óta egy hadjárat terve sem volt jobban kidolgozva és végrehajtva, mint Windischgrätzé. Montalambert meg áradozó hangu levelet irt hozzá, a melyben azt a hízogó kijelentést tette, hogy napjainkban őt tartja Európa első férfiának.

Különösen csodaszerűnek találja az osztrák hadsereg átkelését a Rábán, mely valóságos mestermű a hadi tudományban. A francia államférfi felületes földrajzi tudományánál fogva legalább is a Mississipinek képzelte a Rábát.

A herczeg ilyen együgyü választ adott neki:

- Remélem, hogy a gondviselés még tovább is meg fog védeni és a nagy vállalatot szerencsésen be fogom fejezni; mert a föladat az egyes ember erejét meghaladja és minden jóézésű embernek, kinek az isteni gondviselés befolyást enged polgártársai fölött, szövetségesének kell lennie.

A megfizetett Times pedig, a mely később is folyton marta Kossuthot, azt hánytorgatta, hogy ez hát az annyira magasztalt, lovagias és vitéz nemzet, a melynek katonái mindenütt gyáván megfutnak?! Persze a jámbor bécsi szemüvegen át ontotta ránk a tajtékot, pedig Görgei ekkor volt a legnagyobb, mert rendet és fegyelmet teremtett az ifju honvédseregben s megkezdte mesteri visszavonulását a bányavárosokon. Hátrált, hogy katonáit fölszerelje, edzetté tegye, egyesüljön és visszaforduljon. Bezzeg elképedt aztán Bécs és el az egész világ, mikor a győztes honvédek diadalittasan dalolták:

Ég az ablakban a mécs,
Szalad már a Windischgrätz.

Az ő mesterművét olyan csúffá tették, hogy Wellington és Montalambert nem tudtak hova lenni szégyelletükben, hogy ilyen fajankóra pazarolták a sok dicséretet.

Felsültünk!

A függetlenségi nyilatkozat kimondása után a békepárt megkezdte aknamunkáját Kossuth Lajos ellen. Nyíltan nem mertek föllépni ellene, csak titokban ásták hát a vermet, hogy Ausztriával megkezdhesék a békealkudozást. Evégből Kossuthot kellett volna elfogni s

valahová az Isten háta mögé eldugni. Báró Stein Miksa ezredes vállalta magára Kossuth elfogását. A Debreczenben állomásozott Zanini olasz ezred néhány tisztjét megnyerte a tervnek, meg egy huszár pótszázadot is.

A Zanini tiszteknek kellett volna elfogniok Kossuth Lajost és a huszároknak ismeretlen helyre kísériök. A huszárszázad a késő éjjeli órában már föl is volt állítva és báró Stein közölte a békeapostolokkal, hogy minden készen van.

A békepártiak azonban a döntő pillanatban megrémültek vakmerő tettük következményeitől.

- Hagyjuk aludni a dolgot, - mondták fogvaczogva Steinak.

Ez nagyot bámult e határozatlanságon.

- Tudod, a milyen ragyogó ékesszólása van Kossuthnak, még nemcsak szabadon bocsátának a huszárok, hanem ellenünk fordulnának és valamennyiünket kardra hánynának.

- Nem is ártana ilyen békavérűeknek, mint ti vagytok! - felelte Stein.

Másnap aztán találkozott egy képviselővel, a ki be volt avatva a tervezett vakmerő államcsínyba.

- Felsültünk, czudarul felsültünk! - mondta szégyenkezve a békepárti apostol.

Az ismertető jel.

Január havában a budai helytartósági épületben sok ártatlan embert lövetett agyon Windischgrätz. A kik pedig elmenekültek, azok ellen köröző levelet adott ki.

Ama gyászmagyarok, a kik köröző leveleket fogalmaztak, a legképtelenebb személyleírást adták az egyes hazafiakról. A gólyaorru Pulszky Ferenczről például azt írták, hogy különös ismertető jele az, hogy nyáron az inggallérját lehajtva hordja. Kossuthnéról azt mondta, hogy gögös és büszke megvetést kifejező pillantása van, ruházata nem tudatik, de mindenesetre előkelő és választékos. Irányi, mint egy Adonisz volt leírva, azonkívül a körözöttek koráról is a legképtelenebb ellentétek voltak felsorolva. Mikor az egyik hazafi saját szemével olvasta a maga személyleírását, nevetve kiáltott fel:

- Teremtő Isten, de megváltoztam.

A mi ártalmas az egészségnek.

Mészáros Lázár nagyon jószívü, derék, vitéz tábornok volt, de nem született hadvezérnek. A kassai ütközet után, a mikor vereséget szenvedett, lemondott a vezérletről s ezt a következő tréfás beszéddel indokolta meg a képviselőházban:

„A protestáns Rómába, Debreczenbe érkezvén, kassai vereségemre nézve a következőket jegyzem meg:

Hahnemann, a híres orvos, munkájában ezt mondja: A ki harmincz évet élt és nem tudja, mi ártalmas egészségének, nem érdemli meg, hogy éljen. Én uraim a fővezéri pálczát, melyet önök rám erőszakoltak, kezembe vettem, miként vittem, azt látták.”

Homéri kaczagás tört ki erre a képviselőházban. A szókimondó s magát sem kimélő Mészároست perczekig éljenezték s csak azután térhetett át jelentésének komoly oldalára.

Legyen meg a kívánságod.

Csányi László, mikor még dunántúli főkormánybiztos volt s Keszthelyen Bogay József nagybirtokos és főszolgabíró vendégszerető házában időzött, a hol Teleki József, Zichy és Festetich grófokkal rögtönzött haditanácsot tartott, az utcán valaki torkaszakadtából kiabálni kezdte:

- Jön a bán!

Nagy riadalom támadt erre. A haditanács széteszlott, a törzstisztek lóra kaptak és a tüzéség, lovasság robogva vonult tovább, ezt meg a gyalogság gyors lépésben követte, mert azt hitték, hogy a bán Hidvégnél hidat veretett s azon átjőve, meg akarja lepni őket. De csakhamar kiderült, hogy az egész riadalmat vaklárma okozta. Csányi László ekkor így szólt:

- Főbíró úrnak kötelességévé teszem, hogy nyomozza ki azt az embert, a ki e vaklármát okozta, mert az huszonnégy óra múlva lógni fog.

Bogay csakhamar ki is nyomozta a rémlátó atyafit. Egy Milosics György nevű keszthelyi szivarárús volt. Valószínűleg jól becsudálkozott s egy kis ingyenmulatságot akart rendezni, azért riasztotta fel az egész várost. A főbíró az ipse elfogatását bejelentette Csányinak, a ki így szólt:

- A mit megmondtam, teljesitse!

Bogayné kegyelemért könyörgött, mert Milosicsnak nagy családja volt.

- Isten majd gondot visel rájuk! - felelte kitérően Csányi.

A jólelkű úrinő azonban nem adta fel a reményt. Kastélyába hivatta az elítélt feleségét és kilencz gyermekét s azokat sorba állítva, Csányi elé vezette.

- Kormánybiztos uram, nem fájna a szive e kilencz árváért?

A siró gyermekek meglágyították az ősz hazafi szivét s elérékenyülve mondta Bogaynének:

- Jól van hugom, legyen kívánságod szerint.

És nemcsak kegyelmet adott a képzelődő Milosicsnak, hanem azonnal szabadon is bocsáttatta.

Az ördög.

Mikor Nagyenyed lángtengerben állott s a vérszomjas oláhok utcáról-utczára rohanva mé-szárolták a szegény magyar lakosságot, Vetró Lajos papnövendék ijedtében az orgonába bujt.

Egy oláh banda betört a római katolikus templomba, az oltár lépcsőjére borult szerencsétlen anyókákat és gyermekeket kihurczolták s vadállati kegyetlenséggel agyonverték.

A leitatott bandából többen támolyogva felmásztak a kórusra is s hogy kaszabolási szenvedélyüket kielégithessék, baltával kezdték vagdosni az orgona sípjait.

Vetró ismerte az oláh nép babonás természetét s kétségbeesett helyzete találékonyságát. Ha benn marad az orgonában, összeapritják, de ha bátran kilép, talán megijednek tőle és szétszaladnak. Bátran kiugrott tehát az orgonából. Feje tele volt pókhálódarabokkal s fekete reverendájában igazán olyan volt, mint egy garabonciás diák.

A mikor a részeg oláhok észrevették, hogy az orgonából bujt ki, rémülten rohantak a lépcső felé.

- Draku, draku! (az ördög) - kiáltották halálra rémülve.

- Fussunk, mert elvisz, - hörögték dideregve s hanyatt-homlok rohantak le a lépcsőkön. A nagy sietségben mind megbotlottak s egy páran fejfel gurultak lefelé.

Tisztára azt hitték a gonoszok, hogy az ördög ugrott ki az orgonából s annyira megrémítették a templom előtt ácsorgó czinkosaikat, hogy azok is eszük nélkül futottak el. Így menekültek meg ama családok, a kik feljebb: a templom padlására bujtak.

Bem puffogatása.

Bem apó arról volt híres, hogy a legtöbb lőszer neki kellett. A támadást mindig heves ágyúzással kezdte, azután jött a szuronyroham. Tüzérei bámulatos gyorsan lőttek, de meg is volt ennek a látszatja. Ha aztán fogytán volt a puskapora, sürgető leveleket íratott a kormányhoz, hogy küldjön golyót, löszert. Mikor első nagyszebeni támadása nem sikerült és Dévára nyomták vissza, futárt küldött Kossuthhoz és szemrehányást tett neki, a miért nem küldték el a megígért pótlókészletet. Kossuth erre írásbeli jelentést követelt báró Stein Miksa ezredestől, a hadügyminisztérium táborkari osztályának főnökétől. Stein ekkép igazolta magát: „A Bem számára rendelt lőkészletnek már meg kellett érkeznie Dévára. De meg kell jegyezni, hogy hatezer főnyi létszám mellett többet puffogatott el, mint harmincezer főnyi sereg tehetné ugyanabban az időben.”

- Az igaz, hogy senki annyit nem zaklat lőszerért, mint Bem tábornok! - jegyezte meg Kossuth Lajos, mikor a titkára felolvasta ezt a jelentést.

- Csakhogy ő nem puffogat hiába, - felelte Stuller titkár.

És mintha csak a véletlen is igazat akart volna adni neki, egy futár toppant be a piskii győzelem hírével.

Komarom, kartacs!

A nagylelkű Teleki Blanka grófnő, a bátor szívű honleány társalkodónőjével, az aranyos kedélyű Löwey Klárával meglátogatta a nagyvárad honvédkórházat. Egy Nemes nevű orvos elpanaszolta nekik, hogy nincs pénzük gyógyszerekre. A grófnő menten megvétette a szükséges gyógyszereket. Aztán Löwey Klárával s néhány hölgy ismerősével tépést készítettett s a bajon segítve volt. Másnap Kossuth megbizottja, egy Mészáros nevű kisasszony látogatta meg a kórházat és ezüst pénzt osztott ki a betegek közt.

Volt a sebesültek közt számos osztrák és orosz fogoly is. Az egyik jámbor muszka kidugta vastagon bepólyált lábát, odamutatta a kisasszonynak és tört magyarsággal sirva ismételte:

- Komarom, kartacs.

